

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA (TÜRKİYE COĞRAFYASI)
ANABİLİM DALI

**BEYPAZARI ŞEHİRİNİN KURULUŞU, GELİŞİMİ
VE ŞEHİR İÇİ ARAZİ KULLANIMI**

Yüksek Lisans Tezi

SİBEL ATAK

Ankara- 2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA (TÜRKİYE COĞRAFYASI)
ANABİLİM DALI

**BEYPAZARI ŞEHİRİ'NİN KURULUŞU GELİŞİMİ
VE ŞEHİR İÇİ ARAZİ KULLANIMI**

Yüksek Lisans Tezi

SİBEL ATAK

Tez Danışmanı
Prof.Dr. ALİ ÖZÇAĞLAR

Ankara-2008

İÇİNDEKİLER

Haritalar Listesi.....	I
Tablo ve Grafikler listesi.....	II
Fotoğraflar Listesi.....	V
ÖNSÖZ.....	IX

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1. 1 Araştırma Alanın Yeri ve Sınırları.....	1
1. 2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	3
1. 3. Materyal ve Yöntem.....	5
1. 4. Kavramsal Çerçeve.....	9

2. BÖLÜM

Beypazarı'nın Kuruluş Yerinin Coğrafi Özellikleri	15
--	-----------

3. BÖLÜM

Beypazarı'nın Gelişim Aşamaları

3. 1. Beypazarı'nın Kuruluşu.....	31
3.2. İlkçağda Beypazarı.....	35
3. 3. Selçuklular Döneminde Beypazarı.....	44
3. 4. Osmanlı Döneminde Beypazarı.....	46
3. 5. Cumhuriyet Döneminde Beypazarı	59

4. BÖLÜM

Şehir İçi Arazi Kullanım

4.1. Şehrin Fonksiyon Alanları

4. 1. 1. Hammadde Üretim Alanları.....	64
---	-----------

4.1.2. Hizmet alanları

4. 1. 2. 1. Oturma Alanı.....	74
4. 1. 2. 2. Resmi ve İdari Binaların Dağılışı.....	81
4. 1. 2. 3. Eğitim- Kültür Alanları.....	86
4. 1. 2. 4. Sosyo- Kültürel Etkinlik Alanı.....	91
4. 1. 2. 5. Rekreasyon Ve Turizm Hizmet Alanları.....	93
4. 1. 2. 6. Sağlık Hizmet Alanları.....	106
4. 1. 2. 7. Ulaştırma Hizmet Alanı.....	108
4. 1. 2. 8. İş- Ticaret Alanları.....	111

4.1.3 Sanayi Alanları

4. 1. 3. 1. Evsel İmalatı.....	126
4. 1. 3. 2. Atölye Tipi Sanayi.....	130
4. 1. 3. 3. Fabrika Tipi Sanayi.....	119

4. 2. Nüfusun Fonsiyonel Nitelikleri

4. 2. 1. Nüfusun Sosyal Nitelikleri	144
5. 2. 2. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri	149

5. BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler

5.1 Sonuç.....	155
----------------	-----

5.2 Öneriler.....	161
-------------------	-----

KAYNAKÇA.....	164
----------------------	------------

ÖZET.....	169
------------------	------------

ABSTRACT.....	170
----------------------	------------

HARİTALAR LİSTESİ

- Harita 1:** Beypazarı Şehrinin Coğrafi Konumu
- Harita 2:** Beypazarı'nın Kentsel İdari Alanı İle Mücavir Alan Sınırı
- Harita 3:** Beypazarı Şehri ve Çevresinin Topografya Haritası
- Harita 4:** Beypazarı Şehri ve Çevresinin Jeoloji Haritası
- Harita 5:** Beypazarı Şehri ve Çevresinin Jeomorfografya Haritası
- Harita 6:**Galatların Anadolu'ya Gelişleri
- Harita 7:** Romalılar Zamanında Küçük Asya
- Harita 8:** Pers Kral Yolları ve Ankara'dan Geçen Yollar
- Harita 9:**Beypazarı Şehri'nin Gelişim Dönemleri
- Harita 10:**Beypazarı Şehri'nin Selçuklu Dönemi Gelişimi
- Harita 11:**Beypazarı Şehri'nin Osmanlı Dönemi Gelişimi
- Harita 12:** Beypazarı Şehri ve Çevresinin Toprak Haritası
- Harita 13:** Beypazarı Şehri ve Çevresinin Toprak Kabiliyet Sınıfı
- Harita 14:** Beypazarı Şehri ve Çevresinin Arazi Kullanımı
- Harita 15:** Beypazarı Şehri'nde Oturma Alanının Dağılışı
- Harita 16:** Beypazarı Şehri'nde İdari Hizmet Alanları
- Harita 17:** Beypazarı Şehri'nde Eğitim ve Sosyokültürel Alanların Dağılışı
- Harita 18:** Beypazarı Şehri'nde Sağlık Kuruluşların Dağılışı
- Harita 19:** Beypazarı Şehri'nde Uzmanlaşmış İş Alanı
- Harita 20:** Beypazarı Şehri'nde Ticaret Alanlarının Dağılışı
- Harita 21:** Beypazarı Şehri'nde Sanayi Alanlarının Dağılışı

TABLolar LİSTESİ

Tablo1: Beypazarı Uzun Yıllık Ortalama Sıcaklık, En Yüksek Ve En Düşük Sıcaklık Değerleri.....	22
Tablo 2: Ayaş'ın Uzun Ortalama Sıcaklık, En Yüksek Ve En Düşük Sıcaklık Değerleri (1929-1990).....	23
Tablo 3: Ankara'nın (Merkez) Uzun Ortalama Sıcaklık, En Yüksek Ve En Düşük Sıcaklık Değerleri (1929-1990).....	23
Tablo 4: Beypazarı'nın Uzun Yıllık Aylık Yağış Dağılımı.....	25
Tablo 5: Ankara'nın Uzun Yıllık Aylık Yağış Dağılımı.....	25
Tablo 6: Ayaş'ın Uzun Yıllık Aylık Yağış Dağılımı.....	25
Tablo 7: Beypazarı Ve Çevresinde Yağışların Mevsimlere Göre Dağılımı.....	25
Tablo 8: 16. Yy Da Beypazarı Şehrinin Mahalleleri.....	47
Tablo 9: Ankara Salnamesine Göre Beypazarı Şehri Mahalleleri (H-1311/M-1893)	49
Tablo10: Beypazarı İlçe Merkezinin Mahalleleri.....	60
Tablo 11: Beypazarı Şehrinin Kentsel İdari Alanı İçinde Yer Alan Toprakların Kabiliyet Sınıfları Ve Oranları.....	66
Tablo 12: Beypazarı İlçesinde Üretilen Tarım Ürünleri Ve Üretim Miktarları (2003).....	69
Tablo 13: Soda Külü Üretimine Uygun Ülke Kaynakları, Rezerv ve Tenörleri.....	72
Tablo 14: Ülkelerin Yıllara Göre Üretim Miktarları.....	72
Tablo 15: Beypazarı Maden Suyu'nun Mineral Değerleri.....	73
Tablo 16: Beypazarı Şehri Mahalleleri Ve Aritmetik Nüfus Yoğunlukları(1990).....	77

Tablo 17: 1999 Yılında Beypazarı Şehrinde Bulunan Turistik Yerler Ve Sayısı.....	105
Tablo 18: Beypazarı Şehrinde Bulunan İş Yerleri Ve Sayısı.....	121
Tablo 19: Beypazarı'nda Satışın Yapıldığı Yerler.....	122
Tablo 20: 2000 Yılında Beypazarı Şehrinde Bulunan İşkolları	123
Tablo 21: 2007 Yılında Beypazarı Şehrinde Bulunan İşkolları	123
Tablo 22: 1999 Yılındaki Bazı Sanayi Kuruluşları	137
Tablo 23: Beypazarı İlçe Merkezinin 1927–2007 Yılları Arasındaki Toplam Nüfus İle Erkek- Kadın Nüfusları.....	143
Tablo 24: Beypazarı Şehrinin 2000 Yılı Nüfusunun Yaş Yapısı.....	145
Tablo 25: Beypazarı 2000 Yılı Toplam Nüfus, Çalışan Ve İşsiz Nüfus Miktarı.....	150
Tablo 26: 1990 Yılında Kadın, Erkek Ve Toplam Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı.....	151
Tablo 27: 2000 Yılında Kadın, Erkek Ve Toplam Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı.....	151
Tablo 28: 2000 Yılı Nüfusun Son Haftadaki Faaliyet Kolları Ve Cinsiyete Göre Dağılımı	153

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Beypazarı'nın Kentsel İdari Alan Sınırı İçinde Kalan Arazinin Toprak Kabiliyet Sınıfları Ve Oranları.....	66
Grafik 2: Beypazarı'nda Tarım Ve Otlak Alanlarının Kentsel İdari Alan İçindeki Payı.....	68
Grafik 3: Beypazarı Şehrinde Bulunan İş Kollarının Dağılımı	121
Grafik 4: 1999 Yılındaki Bazı Sanayi Kuruluşlarının Sanayideki Payı.....	138
Grafik 5: Beypazarı'nın 1990 Yılında Toplam Nüfus İçindeki Yaş Dağılımı	145
Grafik 6: Beypazarı'nın 2000 Yılında Toplam Nüfus İçindeki Yaş Dağılımı	146
Grafik 7: 1985, 1990 Ve 2000 Yıllarındaki Okuma Yazma Bilen Nüfus Ve Cinsiyet Dağılımı.....	148
Grafik 8: 1985, 1990 Ve 2000 Yıllarında Okuma Yazma Bilen Nüfusun Bitirdiği Okula Göre Dağılımı.....	148
Grafik 9: Beypazarı'nın 2000 Yılı Çalışan Ve İşsiz Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı.....	150
Grafik 10: Beypazarı'nın 1990 Yılı İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Dağılımı.....	151
Grafik 11: Beypazarı'nın 2000 yılı iktisaden faal nüfusun sektörel dağılımı.....	152
Grafik 12: Beypazarı'nın ekonomik faaliyet kollarına göre toplam nüfusun dağılımı.....	153

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1. Beypazarı Şehrinin Yerleşim Alanı.....	18
Foto 2. Beypazarı Şehri Etrafındaki Hogback Arasındaki Subsekant Çukurluk Alanları.....	19
Foto 3. Tarihte Bir Zaman Diliminde Beypazarı'nın Hogbackler Arasındaki Yerleşim Alanı	20
Foto 4. Hıdırlık Tepesinden Hogback'ler ve Beypazarı Yerleşim Alanı.....	20
Foto 5. Beypazarı Şehrinin Doğusunda Yer Alan Akyazı Tepesi ve Eteklerinde Yeni Sanayi Sitesi Alanı.....	21
Foto 6. Hıdırlık Tepesinden Beypazarı Şehrinin Hogbackler Arasında Görünümü.....	30
Foto 7. Hıdırlık Tepesinden Beypazarı Şehrinin Hogbackler Arasında Görünümü.....	30
Foto 8. Cumhuriyet Mahallesi Çınar Sokakta Bulunan Sultan Alaaddin Camii.....	45
Foto 9. Hacılar Köprüsü Üzerinde Selçuklu Kümbeti Maden Suyu Şadırvanı.....	45
Foto 10. Hıdırlık Tepesi'nden Beytepe Mahallesi.....	50
Foto 11. Hıdırlık Tepesi'nden Rüstempaşa Mahallesi ve Beytepe Mahallesi.....	51
Foto 12. Hıdırlık Tepesi'nden Kurşunlu Cami.....	53
Foto 13. Hıdırlık Tepesi'nden "Suluhan".....	54
Foto14. Eski Hükümet Caddesinden Suluhan.....	54
Foto15. Beytepe Mahallesi Hoca Ahmet Yesevi Sokak İle Cumhuriyet Cad. Kesişiminde Bulunan "İmaret Cami".....	55
Foto16. Kuyumcular Sokakta Yer Alan "İncili Cami".....	55

Foto 17. Rüstempaşa Mahallesiinde “Şadırvan”.....	56
Foto 18. Kemal Milaslı Sokakta Yer Alan “Tatlı Çeşme Camii”.....	56
Foto19. Hıdırlık Tepesinden Çayırhan Yolu Ve Hacıkara Mahallesiindeki Kooperatif Evleri.....	75
Foto 20. Hıdırlık Tepesinden Hacıkara Mahallesiindeki Kooperatif Evleri.....	76
Foto 21. Rüstempaşa Mahallesi.....	78
Foto 22. Ankara Yolu Üzeri Buğday Silosu (TMO).....	82
Foto 23. Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara Yolu Üzerinden Beypazarı Güçsüzler Yurdu.....	82
Foto 24. Mili Egemenlik Caddesi PTT Binası.....	83
Foto 25. Milli Egemenlik Caddesi Hükümet Binası.....	83
Foto 26. Milli Egemenlik Caddesi Vergi Dairesi.....	84
Foto 27. Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara Yolu Üzerinden Beypazarı İmam Hatip Lisesi Karşısı İlçe Emniyet Müdürlüğü.....	84
Foto 28. Orman İşletme Müdürlüğü.....	85
Foto 29. Alâeddin Sokakta Tarihi “Taş Mektep”.....	87
Foto 30. İrfan Gümüşel Caddesi Üzerinde “Gazi Üniversitesi Beypazarı Teknik Bilimler Yüksek Okulu”.....	88
Foto 31. Beytepe Mahallesi Cumhuriyet Caddesi “Rüstempaşa İlköğretim Okulu”.....	89
Foto 32. Beytepe Mahallesi Cumhuriyet Caddesi “Halkevi”.....	89
Foto 33. Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara Yolu Üzeri Kültür Sanat Evi.....	91
Foto 34. Beypazarı 02.06.2007 Tarihindeki Beypazarı Festivalde Japon Yazısı Kursu.....	92
Foto 35. Beypazarı 02.06.2007 Tarihindeki Beypazarı Festivalinde Bulgaristan Halk Oyunu.....	92
Foto 36. İnözü Vadisi Dostlar Tesisi.....	94
Foto 37. İnözü Vadisi Zindancık Tesisi.....	95
Foto 38. Mili Egemenlik Caddesinde Selam Otel.....	96

Foto 39. Mili Egemenlik Caddesi Üzerinde Tarihi İpekyol Konağı.....	97
Foto 40. Restore Edilmiş Tarihi Konak.....	97
Foto 41. Restore Edilmiş Bir Konak Ve Pansiyon.....	98
Foto 42. Eki Hükümet Caddesi Suluhan Pansiyon.....	98
Foto 43. Arabul Kuru Fırını.....	100
Foto 44. Değirmencioglu Kuru Fırını.....	100
Foto 45. İrfan Gümüsel Caddesi 02.06.2007 Beypazarı Festivalinde Pazaryerinde Yöresel Gıdalar.....	101
Foto 46. İrfan Gümüsel Caddesi 02.06.2007 Beypazarı Festivalinde Pazaryeri.....	102
Foto 47. Alâeddin Sokak Taş Mektep Önünde Stantlar (2007, Festival).....	103
Foto 48. Cumhuriyet Caddesi Halk Evi Önünde Halk Oyunları Gösterisi (2007, Festival)	104
Foto 49. Festival Zamanında Cumhuriyet Caddesi.....	104
Foto 50. Beytepe Mahallesi Hoca Ahmet Yesevi Sokakta Sağlık Ocağı.....	107
Foto 51. İrfan Gümüsel Caddesi Alparslan Türkeş Bulvarı Üzerinde Taksi Durağı.....	109
Foto 52. Alparslan Türkeş Bulvarı Üzerinde Otobüs İşletmesi.....	109
Foto 53. Alparslan Türkeş Bulvarı Gazi Gündüzalp İş Merkezinde Otobüs İşletmeleri.....	110
Foto 54. Kemal Milaslı Caddesinde Kargo Firmaları.....	110
Foto 55. Hanlar Önü Ve Cenaze Konvoyu.....	113
Foto 56. Bostancılar Çarşısı.....	116
Foto 57. Bostancılar Çarşısı İçi.....	116
Foto 58. Bedesten Çarşısı.....	117
Foto 59. Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara Yolu Üzeri Beypazarı Kule Ve Gazi Gündüzalp İş Merkezi.....	119

Foto 60. İrfan Gümüşel Cad. İsmet Bilgiç İş Hanı.....	119
Foto 61. Belediye İş Hanı Gümüşçüler Çarşısı.....	120
Foto 62. Gümüşçüler Çarşısı İçinden Görüntü.....	120
Foto 63. Demirciler Sokakta Tarım Eşyaları Satan Dükkân.....	124
Foto 64. Beypazarı Festival Zamanı Alâeddin Sokak.....	126
Foto 65. Festival Dışında Her Hangi Bir Günde Alâeddin Sokak.....	127
Foto 66. Cumhuriyet Cad. Yöresel Ürünler Kültürel Sanatlar Alanı Festival Zamanı.....	127
Foto 67. Cumhuriyet Cad. Yöresel Ürünler Kültürel Sanatlar Alanı	128
Foto 68. Pazarda Yöresel Gıdalar.....	129
Foto 69. Beypazarı'nda Yöresel Kıyafetli Hanımlar.....	131
Foto 70. Beypazarı'nda Yöresel Kıyafetli Hanım.....	132
Foto 71. Demirciler Sokakta "Demirci".....	133
Foto 72. Bakırcılar Sokakta "Bakırcı".....	134
Foto 73. Semerci.....	135
Foto 74. Gümüşçüler Çarşısında Gümüş İmalathaneleri	136
Foto 75. Tamirciler Sanayi Sitesinde Oto Tamircileri.....	137
Foto 76. Akyazı Mevkiinde Sanayi.....	139

ÖNSÖZ

Beypazarı şehrinin, kuruluşu, gelişimi ve şehir içi arazi kullanımı adlı bu tezi, edindiğim bilgi ve birikimler sonucunda; doğal ortam ile üzerinde yaşayan insanların karşılıklı etkileşimini ortaya koyan coğrafyanın dağılışı, nedensellik, karşılaştırma, analiz ve sentez ilkeleri doğrultusunda ortaya koydum.

Beypazarı Ankara-İstanbul yolu üzerinde tarihi bir şehirdir. Çalışmalarım sırasında ilk olarak danışmanımla birlikte tezi nasıl hazırlayacağımız konusunda plan bu plan doğrultusunda ilk olarak Beypazarı şehrinin kuruluşunu etkileyen faktörler ele alınmıştır.

Çalışmada Beypazarı'nın doğal, beşeri ve sosyoekonomik özellikleri ayrı bölümler halinde anlatılmıştır. İlk bölümde çalışma alanım yeri ve sınırları, çalışmamın amacı, çalışmada kullanılan kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümde Beypazarı şehrinin kuruluşuna etki eden faktörlere ayrıntılı olarak değinilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünü Beypazarı şehrinin kuruluşu ve gelişim aşamaları oluşturmaktadır. Beypazarı'nın kuruluşu hakkında Tarihi Coğrafya'dan yararlanılmıştır. Daha sonra bu bölümde Beypazarı şehrinde doğal ortamın insanla etkileşimi ve bu etkileşim sonucunda yaşanan gelişim aşamalarını anlatılmıştır. Dördüncü bölümde ise; doğal koşulların insana sunduğu alanlarda insanın hayatını devam ettirebilmesi için gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlere bağlı olarak insan ve

doğal ortam arasındaki etkileşimin somut sonucunu olan arazi kullanımı ve şehrin fonksiyonel özelliklerini coğrafyanın dağılışı, nedensellik, karşılaştırma analiz ve sentez yöntemi kullanarak açıklamaya çalışılmıştır.

Şehirler, çeşitli fonksiyon ve faaliyetlere sahip olduklarından şehir içinde farklı kullanışlar ortaya çıkmıştır. Şehir içinde yer alan bu kullanım alanları geliş güzel değil belirli bir düzen içerisindedir. Bu kullanım alanları şehirlerin karakteristik özelliklerinde ve şehirlerin tanınmasında etkilidir. Beypazarı şehrinin de gelişmesinde doğal, beşeri ve sosyoekonomik özellikleri etkili olmuştur. Özellikle tarihi yol güzergâhı üzerinde olması ve doğal koşulların istilaya karşı savunmaya elverişli olması, Beypazarı şehrinin kuruluşu ve gelişmesini etkileyen faktörlerden en önemlileridir. Dördüncü bölümde bu konudan ayrıntılı olarak bahsedilmiştir.

Tez konunun belirlenmesinde ve bu çalışmanın ortaya konmasında büyük emeği olan, çalışmamın her aşamasında benden ilgisini ve yardımlarını esirgemeyen bilgilerinden her zaman yararlanacağım değerli danışmanım Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR' a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Gerek tez çalışmam sırasında gerekse diğer konularda benden hiç bir zaman ilgisini esirgemeyen, her zaman bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Mesut ELİBÜYÜK' e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmalarım sırasında bilgi toplama aşamasında bana yardımcı olan Beypazarı Belediye Başkanı Sayın Mansur YAVAŐ'a ve belediye çalışanlarına göstermiş oldukları yakınlık ve sabırdan dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarım sırasında büyük bir özveri ile beni destekleyen her türlü maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, büyük bir sabırla çalışmamın her aşamasında desteklerini hissettiğim aileme, arazi çalışmalarım sırasında beni yalnız bırakmayan çok sevdiğim kardeŐim Nilay ATAK' a çok değerli dostlarım Muharrem YIğİT, Kerime ZSUSUZLU ve Ersoy KARABACAK' a da sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Sibel ATAK

Ankara, Haziran 2008

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Materyal ve Yöntem

Kavramsal Çerçeve

GİRİŞ

1. 1. Araştırma Alanın Yeri ve Sınırları

Türkiye'nin mülki idari bölünüşü içinde bir ilçe merkezi durumunda olan Beypazarı şehri, Ankara ili sınırları içinde yer alan Beypazarı ilçesinin yönetim merkezidir.

Beypazarı şehrinin içinde yer aldığı kentsel idari alanının sınırlarını kuzeyden Başören, Geyikpınarı, Kozalan; doğudan Sopaçalan, Acısu, Akçakavak; güneyden Dikmen, Yukarılucak, Harmancık, Fasil, güney ve güneybatıdan Kayabükü; batıdan Kuyucak ve Bağözü köylerinin idari sınırları oluşturmaktadır (Harita 2). Sınırların hangi jeomorfolojik birimler üzerinden geçtiğini ele alacak olursak; kuzeyden Arısekisi Tepesi (941 m), Meşelikkolu Tepesi (912 m), İkkelmez Tepesi (1003 m), Kuş Tepesi zirveleri ile Kırmaz deresi ile İnözü deresinin yan kollarının su bölüm çizgisi ve Karabayır Sırtı, Karaçalılık Düzü, Akyazı düzünden geçerken; Şehrin doğu sınırı Acı Köy Kuş Tepesi ve Hacıdoruk Tepesi ile Gelin Kayaları mevkiine kadar uzanmaktadır. Güneydoğu ve güney sınırını ise hidrografik unsurlar tayin etmiştir. Kirmir Çayı güneydoğu-güney sınırını oluşturmaktadır. Yine güney sınırı Boz Tepesinden (678 m), Bayramaltı tepesi, Söğütlüyatak Tepesi ve Ağlukaya, Yaylakaşı Tepesi ve Kuş Tepesine kadar uzanmaktadır. Buradan sonra sınır, Kocadoruk tepesinden doğu- batı yönünde uzanır ve Devenindere Mevkiinde güneye yönelerek Derinderebaşı sırtının doğu yamacında Acı dereye kadar

uzanır ve buradan sonra batıya yönelir. Buradan itibaren sınır, Tuzluağa Sırtı, Karadağ tepesinin eteklerinden geçerek güneybatıya yönelir ve Dingilkaya Tepesine ulaşır. Daha ileride kuzeybatıya yönelerek şehrin güneybatı sınırını oluşturur. Güneybatı sınırını Uyuçayıboğazı deresi oluşturmaktadır. Batıdaki sınır morfolojik birimler belirlemiştir. Sınır, Keklikyatak Tepesinin güney eteklerinden geçerek Kireçlikaşı Tepesinden Çatal tepesine kadar KD-GB yönlü uzanmaya devam eder ve kuzeye yönelerek Arısekisi tepesine kadar uzanmaktadır.

Beypazarı Belediyesinin hizmet sınırı, Beypazarı şehrinin yerleşim alanı ile mücavir alan içinde kalan yerleri kapsamaktadır. Harita 2 de açık yeşil ile gösterilen alan Beypazarı'nın yerleşim alanının da içinde olduğu belediyenin uygulamadaki belediye hizmet alanına tekabül eden mücavir alan sınırını gösterirken, koyu yeşil renkli sınır ise; Beypazarı'nın İmar mevzuatı bakımından belediyenin kontrol ve mesuliyetine verilmiş alanlar olan, belediyenin gelecekteki hizmet alanına tekabül eden Mücavir alan sınırını göstermektedir. Beypazarı Belediyesinin gelecekteki hizmet alanı olan Mücavir alan sınırı, 2000 yılından sonra şehrin kuzeybatısında ve güneydoğusundaki alanları içine alacak biçimde oluşturulmuştur. Bu sınır oluşturulurken belediyenin gelirini artırmak amacı güdülmüş ve şehrin gelişimi dikkate alınmıştır. Harita 2 incelendiğinde, kentsel idari alan ile mücavir alan sınırı birbirini tutmamaktadır. Kentsel idari alan morfolojik birimlere göre çizilirken mücavir alan sınırı belirlenirken herhangi bir morfolojik ünite ya da şehrin yapılaşması dikkate alınmadan belediyenin gelir

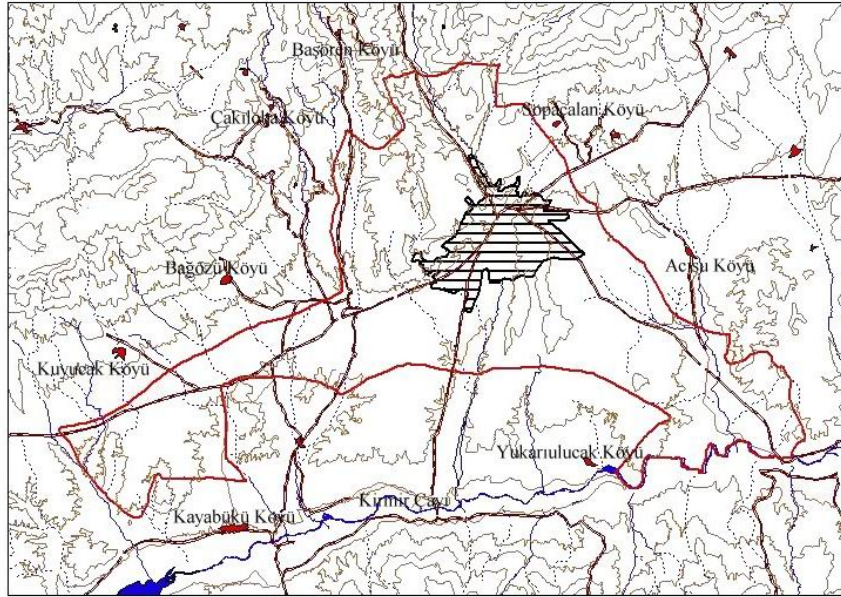
elde etmek amacı ile çizilmiştir. Bu konu hakkında şehir içi arazi kullanımı bölümümde ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

Kentsel idari alan sınırı ile mücavir alan sınırı birbirine uymamaktadır (Harita 2). Kentsel idari alan yaklaşık 103,162 km² iken, belediyenin hizmet alanı ise 29.591 km² dir. Kentsel idari alan ile mücavir alan arasında kalan alanlar, gerçekte Beypazarı Belediyesinin sorumluluğunda olması gerekirken Bayındırlık ve İskân Bakanlığının denetimine tabidir. Bu alanlarda herhangi bir hizmet yapılacağında bakanlıktan izin alınmak zorunluluğu vardır. Bu da buraya yapılan hizmetin aksamasına ya da gecikmesine neden olmaktadır. Bu alanlar şehrin gelişimine göre daha sonra belediyenin hizmet alanına dahil olacaktır.

Harita 1: Beypazarı'nın Coğrafi Konumu

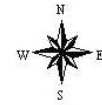

BEYPAZARI ŞEHİRİ VE ÇEVRESİNİN TOPOGRAFYA HARİTASI

İŞARETLER

700m Eşyüksekti Eğrisi	Kentsel İdari Alan
Daimi Akarsu	Beypazarı Şehir Yerleşim Alanı
Dönemli Akarsu	Köylerin Yerleşim Merkezi
Göl	
Yol	

250 0 250 500 m

Sibel ATAK,2008

1. 2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Beypazarı şehri, Ankara'ya 99 km uzaklıkta bulunmaktadır ve özellikle son yıllarda tarihi özellikleri ile turizm potansiyeli açığa çıkarılarak gelişmeye başlamıştır. Gerek Ankara'ya yakınlığı, gerekse son zamanlarda gelişme göstermesi, tarihi güzellikleri ile kentsel dönüşüm projelerinin yapılması ve desteklenmesi Beypazarı'na olan ilgiyi artırmıştır. Bu maksatla Beypazarı, çalışma sahası olarak seçilmiştir.

Bu çalışmada temel amaç; bir şehir özelliği gösteren Beypazarı'nın geçmişteki ve bugünkü coğrafi özellikleri göz önünde bulundurularak doğal ortam ile üzerinde yaşayan insanların karşılıklı etkileşimi ve bunun sonucunda ortaya çıkan sonuçları coğrafyanın ilkeleri doğrultusunda sentez halinde sunmaktır.

Beypazarı'nın gelişmesi sadece bugünkü coğrafi özellikleri ile açıklanamaz. Özellikle tarihi bir şehir olması geçmişte birçok yolun kavşak noktasında bulunması şehrin bugünkü gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu nedenle Beypazarı şehrinin ne zaman, nerede, nasıl ve kimler tarafından kurulduğu sorularına cevap aranmıştır. Yine kuruluş yeri seçiminde nelerin etkili olduğu modern coğrafyanın ilke ve yöntemleriyle araştırılıp ortaya konacaktır.

Beypazarı şehrinin kuruluğu açıkladıktan sonra Beypazarı'nın gelişmesinde etkili olan coğrafi ve tarihi faktörler göz önünde bulundurularak gelişimi açıklanmaya çalışılmıştır.

Yerleşme coğrafyası kapsamında incelenen şehirler; çeşitli fonksiyon ve faaliyetlere sahip olduklarından şehir içinde farklı kullanım alanları ortaya çıkmıştır. Şehir içinde yer alan bu kullanım alanları gelişimi güzel değil, belirli bir düzen içerisindedir. Bu kullanım alanları şehirlerin karakteristik özelliklerinde ve şehirlerin tanınmasında etkilidir. Beypazarı şehrinin fonksiyonel özellikleri nelerdir ve nasıl bir özellik göstermektedir? Yine bu fonksiyonel özelliklerin alandaki dağılışı nasıldır? Sorularına cevap aranmıştır.

Tarihi bir şehir olan Beypazarı'nın zaman içinde tarihi coğrafya açısından gelişimini belirterek kasaba özelliğinden şehir olmasına kadar geçirdiği evreleri ortaya koymak, kazandığı şehirselleşme fonksiyonları belirtmek ve nüfusun nasıl bir değişim yaşadığını ortaya koymak amacıyla bu çalışma hazırlanmıştır.

Ayrıca var olan ve belirlenen ya da gelecekte ortaya çıkacak olan sorunları tespit edip Beypazarı şehrinin gelişimine katkı sağlamak tezin hazırlanmasının başlıca hedeflerindedir.

1. 3. Materyal ve Yöntem

Öncelikle, tezin konusu doğrultusunda Beypazarı'nın kuruluşunun ne zaman, nerede, nasıl olduğunu ortaya koymak amacıyla kütüphane çalışması yapılmış, çeşitli kurum ve kuruluşların arşivleri incelenerek, daha önceden hazırlanmış salname tercümelerinden, sözlüklerden yararlanılmıştır. Şehrin gelişimi konusunda yine kütüphane çalışması ile yerinde gözlem yöntemiyle elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi kütüphanesinden Beypazarı şehrinin kuruluşu konusunda *Yurt Ansiklopedisi*, *İslam Ansiklopedisinden* ve *Türkiye İller Ansiklopedisinden* yararlanılmıştır. Yine İlkçağda Ankara adlı kitaptan, Milli Kütüphaneden bulunan "Beypazarı çevresinden getirilen testi ve damga, mühürler" yine "*Nallıhan- Beypazarı çevresinden getirilen kaplar hakkında*" adlı kitaptan Beypazarı yerleşmesinin tarihi konusunda yararlanılmıştır. Yine Beypazarı'nın tarihi konusunda, "T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Araştırma Sonuçları Toplantıları"ndan yararlanılmıştır. Beypazarı'nın adının kökeni nereden geldiği konusunda "*Türkiye'deki Tarihsel Adlar*" adlı sözlük çalışmasından yararlanılmıştır. Yine "Tarihte ve Bugün Beypazarı" kitabı ile "*Bilinen ve Bilinmeyen Yönleriyle Beypazarı*" adlı kitaplardan kuruluşu konusunda yararlanılmıştır. Kuruluşu ve tarihi konusunda sayılan kitaplardan yararlanılmış, kuruluş yeri ve yer seçiminde etkili olan faktörler konusu incelenirken MTA dan "*Ankara ilinin çevre jeolojisi ve doğal kaynaklar*

10.064" numaralı rapordan , "Jeomorfoloji I" kitabından, "Kırbaşı Platosunun Jeomorfolojisi ve Araziden faydalanma Arasındaki İlişkiler", "İlhan- Kirmir Çayı Kavşağı Çevresinin Jeomorfolojisi", "Orta Sakarya Vadisinin Jeomorfolojisi", adlı makalelerden yararlanılmıştır.

Şehrin kuruluşu ve gelişimi konusunda "Ankara Sancağı'nın Tarihi Coğrafya Bakımından Yerleşme Ve Nüfusu" adlı tezden, "Türkiye'de yerleşmelerin Evrimi", "Beypazarı'ndaki Türk Devri Yapıları", adlı kaynaklardan yararlanılmıştır. Yine "Beypazarı İlçesinin Yerleşme ve Nüfus coğrafyası" adlı tezlerden yararlanılmıştır.

Beypazarı Şehrinin fonksiyonel özelliklerini ortaya koymak için; alanda mülakat yapılmış; ayrıca yerinde yapılan çalışmalar sonucunda veriler toplanıp değerlendirilmiştir. Şehrin fonksiyonel özelliklerini belirlemek, alanda dağılışını göstermek için rehber olarak *Şehir İçi Arazi Kullanımı* adlı kitaptan yararlanılmıştır. Yine şehrin fonksiyonel özelliklerini ve nüfus yapısını ortaya koymak için Nüfus ve Vergi dairelerinden alınan sayısal veriler, Beypazarı belediyesi ve Beypazarı ticaret odasının yayınladığı dergilerden sayısal veriler derlenip toplandıktan sonra düzenlenerek nüfus bilgileri ile şehrin ekonomik verilerinin tabloları yapılmıştır.

Beypazarı'nın kuruluşu, gelişimi ve şehir içi arazi kullanımı konusunda veriler toplandıktan sonra alan ile ilişkilendirilerek dağılışını göstermek amacıyla 1/25000 Topografya Haritası, 1/25000 Jeoloji Haritası, 1/25000

toprak ve Arazi Kullanım Haritaları (H27 c1, c2, c,3 c,4 H28 d1, d4 paftaları) ile Beypazarı Belediyesi Fen İşlerinden sayısal halde alınan 1/5000 ölçekli İmar Planı temel olarak alınmış; harita programları (Map İNFO 7,5, Paint Shop Pro 4, Arcview 3.2) kullanılarak yeni haritalar (100 metre aralıklarla çizilmiş Topografya Haritası, Beypazarı şehri ve çevresinin ilk olarak sınırlarını belirlemek amacıyla kentsel idari alanı belirlenmiştir. Bu yaparken de Tarım ve köy işleri bakanlığının APK dairesinden alınan köy sınırları 1/25000 topografya haritasına işlenmiştir. Daha sonra Beypazarı Belediyesinin mücavir alanını belirlemek için Beypazarı Belediyesi Fen İşlerinden alınan mücavir alanı da kentsel idari alanını gösteren haritaya eklenmiştir. Daha sonra Jeoloji Haritası, Şehir İçi Arazi kullanımı ve Şehrin Toprak özelliklerini gösteren toprak haritaları, Kentsel İdari Bölünüş Haritası, Şehrin Fonksiyonlarını gösteren haritalar elde edilmiştir.

Ayrıca tezin yazılması, kavramsal çerçevenin oluşturulması konusunda Özçağlar'ın¹ "*Coğrafyaya Giriş*" kitabı ile tez konusunda yöntem ve konu işlenişi bakımından "*Zile'nin Kuruluşu Gelişimi ve Bugünkü Fonksiyon Özellikleri*" adlı makaleden yararlanılmıştır.

Tüm Bilgiler toplandıktan sonra çalışma sahasına inceleme yapmak amacıyla iki yılda 4 kez gidilmiştir. İlk olarak Belediye nüfus Müdürlüğü, Vergi daireleri gibi kurumlara gidilerek genel anlamda bilgi toplanmış ve şehrin genel görüntüsü fotoğraflandırılmıştır. Daha sonra 03. 06. 2007 tarihinde

¹ - A. ÖZÇAĞLAR, 2006. "Coğrafyaya Giriş", Ankara

gerçekleşen “Beypazarı Festivali”ne gidilerek incelemelerde bulunulmuş ve festivalden görüntüler alınmıştır. Son olarak 2008 yılının mart ve nisan aylarında şehir içindeki fonksiyonel dağılışı belirlemek ve örnek fotoğraflar çekilmek için araştırma alanına gidilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen harita ve bilgiler doğal ortam ile insan arasındaki ilişkilerini ve karşılıklı etkileşimini inceleyen coğrafyanın nedensellik, karşılaştırma, dağılışı ilkelerine bağlı kalarak analiz ve sentez halinde sunulmuştur.

1. 4. Kavramsal Çerçeve

Şehir:

Bünyesinde barındırdığı insanların ihtiyaçlarını başka yerleşmelere fazlaca muhtaç olmadan yerinde karşılayabilecek fonksiyonlara sahip bulunan, alt ve üst yapı bakımından fazlaca eksiği olmayan, bugünkü koşullarda nüfusu 30.000'in üzerindeki belediye örgütlü yerleşmelerdir.²

İlçe:

Bir veya birden fazla bucak alanından oluşan ve merkezden atanmış, kaymakamlar tarafından yönetilen mülki idare alanlarına “İlçe” denilmektedir.

² -A. ÖZÇAĞLAR, 2006. “Coğrafyaya Giriş”, Sayfa: 90, Ankara

(ÖZÇAĞLAR, 2005)

İlçe Merkezi:

Bir ilçenin idari alanının bütününe merkezlik yapan, içerisinde kaymakamlık teşkilatının ve ilgili diğer resmi kuruluşların yer aldığı belediye örgütlü kentsel yerleşmelere *ilçe merkezi* denilmektedir.

(ÖZÇAĞLAR, 2005)

Kentsel İdari Alan:

Şehir ve kasabaların içerisinde yer aldığı idari alanlara kentsel idari alanları denir. (ÖZÇAĞLAR, 2005)

Belediye Mücavir Alanı:

Sözlük karşılığı “komşu, bitişik, civar” anlamına gelen “mücavir” kavramı, imar mevzuatında yürürlükte bulunan 3194 sayılı İmar Kanunu ile belediyenin görevli ve sorumlu oldukları alanlar olarak belirtilmiştir.

Mücavir alanın tanımı 3194 sayılı İmar Kanununun tanımlar başlıklı 5. maddesinde şöyle yer almaktadır: “Mücavir alan; İmar mevzuatı bakımından belediyelerin kontrol ve mesuliyeti altına verilmiş alanlardır” şeklindedir. Yine aynı kanunun 45. maddesinde mücavir alanın belediyenin yetkisinde olduğu

ancak bitişiklik özelliği aranmadığı da belirtilmiştir. Daha açık bir ifade ile 45. madde de “mücvir alanın belediye ile sınırına bitişik olması gerekmez ifadesi yer almaktadır³.

Kuruluş- Gelişme:

İnsanların varlığını devam ettirmesi için birtakım ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Su, yiyecek, korunma ve barınma bu ihtiyaçların başında gelmektedir. İnsanlar ilk olarak su kaynakları çevresine yerleşmiş ve doğada hazır olan bitkileri toplayıp, hayvanları avlamıştır; ancak zamanla toprağı işleyip ürünler elde ettikçe bulunduğu yerde sürekli yaşamaya başlamıştır. İşte yerleşik hayata geçtiğı andan itibaren insanların yerleşmelerinde sit alanlarının yani kuruluş yerinin önemi artmış ve neden burası yerleşmeye açılmış ve buraya kurulma nedeni nedir gibi sorular merak uyandırmıştır.

Beypazarı da ilk olarak kurulduğu yerde öncelikle suyun kolay bulunması, iklim özellikleri, yiyecek ihtiyacını karşılamak amacıyla gerçekleştireceğı ekonomik faaliyet türleri ve güvenliğinin sağlayacağı bir yer özelliklerini aramıştır. İlk olarak kuestaların arasında kalan senklinal çukurluklara yerleşen Beypazarı, zamanla güneybatıya doğru gelişmiştir. İşte bu tezde kuruluş yeri ve gelişimi olarak bahsedilen bölümde Beypazarı şehrinin neden bulunduğu yere kurulduğu ve neden güneybatı yönde geliştiğı araştırılarak nedenleriyle ortaya konacaktır.

³ Bayındırlık ve İskân Bakanlığı,(1995) “*Mücvir Alanlar ve Fiziksel Planlama*”, Fen adamları ve geliştirme Kursu Ders Notu, sf.5, Ankara

Arazi:

Doğal ortamda iklimin, hidrografyanın ve tüm canlıların etkisi altında bulunan jeolojik-jeomorfolojik-pedolojik oluşumların tümünü kapsayan yeryüzü parçasıdır.

Arazi Kullanımı:

Doğal koşulların insana sunduğu alanlarda, hayatını sürdürebilmesi için gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan özelliklerdir. Diğer deyişle İnsan-doğal ortam etkileşimi sonucunda sosyoekonomik nedenlere bağlı olarak yeryüzünde meydana gelen arazi bölünüşünü ifade eder.

Şehir İçi Arazi Kullanımı:

Şehirler, çeşitli fonksiyon ve faaliyetlere sahip olduklarından şehir içinde farklı kullanım alanları ortaya çıkmıştır. Şehir içinde yer alan bu kullanım alanları gelişmiş güzel değil belirli bir düzen içerisindedir. Bu kullanım alanları şehirlerin karakteristik özelliklerinde ve tanınmasında etkilidir. İnsanların yaşadıkları yerde sosyoekonomik faaliyetlerini bir arada ve belli bir sistematik içinde gerçekleştirmektedir.

Fonksiyon:

Fransızca bir sözcük olan fonksiyon; işlev, görev anlamına gelmektedir. Yeryüzündeki her bir yerleşimin bir amaca hizmet ettiği bilinmektedir. Yerleşmelerde barınan insanlar yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla değişik türde etkinliklerde bulunmaktadır. Bu etkinlikleri hammadde üretimine dayananlar (tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık, avcılık), sanayi ve hizmet sektörü oluşturmaktadır. (ÖZÇAĞLAR, 2000)

Beypazarı'nın başlıca fonksiyonunu hammadde ve hizmet sektörleri oluşturmaktadır. Özellikle hammadde fonksiyonu hizmet sektörünün gelişmesine neden olmuştur.

Sit:

Yerleşmelerin üzerinde yer aldıkları alanlara sit alanları denir. Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari vb özelliklerini yansıtan tarihi kalıntıları ve tarihi olayların cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır. Sit alanları kentsel sit, arkeolojik sit, tarihi sit ve doğal sit alanları olarak ayrılmıştır.

Beypazarı şehrinde özellikle Beytepe Mahallesi, İstiklal Mahallesi, Zafer, Rüstempaşa Mahalleleri, Cumhuriyet Mahallesi sınırları içinde yer alan tarihi yerleşim alanları (sit alanları) arkeolojik sit ya da tarihi sit alanına girmektedir.

Situasyon

Yerleşmeleri çevrelerin ile olan bağlantıları, etkilediği ve etkilendiği alanlara situasyon denir. Beypazarı şehri, bulunduğu coğrafi konum ve ekonomik faaliyet kollarına göre başta çevre köyleri, daha sonra çevredeki diğer kasaba ve şehirleri etkilemektedir. Özellikle Termik Santral, maden suyu işletmeleri, termal tesislerin varlığı, soda külüne dayalı sanayilerin varlığı ile son yıllarda şehrin turizme açılması özellikle Ankara'dan gelen turistler Beypazarı'nın etkileşim alanını genişletmektedir.

2. BÖLÜM

BEYPAZARI'NIN KURULUŞ YERİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

BEYPAZARININ KURULUŞ YERİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Barınmak ya da belli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir saha üzerine inşa edilmiş bir veya birden fazla sayıda konuttan oluşan ünitelere yerleşme denir (ÖZÇAĞLAR,2000).

Yerleşmeler de insanlar gibidir; doğar ve gelişir. Canlıların hücrelerden bir araya geldiği, organik bir bütün olduğu gibi yerleşmeler de insanların yaşadıkları konutların bir araya gelmesinden oluşmuş bir bütündür. Ancak, her bir organizma tek bir hücreden değil, farklı yapıdaki hücrelerden meydana geldiği gibi, yerleşmelerde sadece barınmak amacı ile kullanılan meskenlerden değil, farklı fonksiyonlara sahip eklentilerin konuta ilavesi ile meydana gelmiş bir sistemdir (TUNÇBİLEK, 1986). Yerleşmeler toplumların doğal ortam, sosyal, kültürel, ekonomik özelliklerine göre şekil almışlardır.

Yerleşim alanları rastgele kurulmazlar. İnsanların bir yere yerleşmesinde doğal, beşeri ve ekonomik faktörler etkilidir. Yerleşim alanları seçiminde özellikle iklim, su, toprak, ulaşım, savunma, yeryüzü şekilleri gibi faktörler etkili olmaktadır.

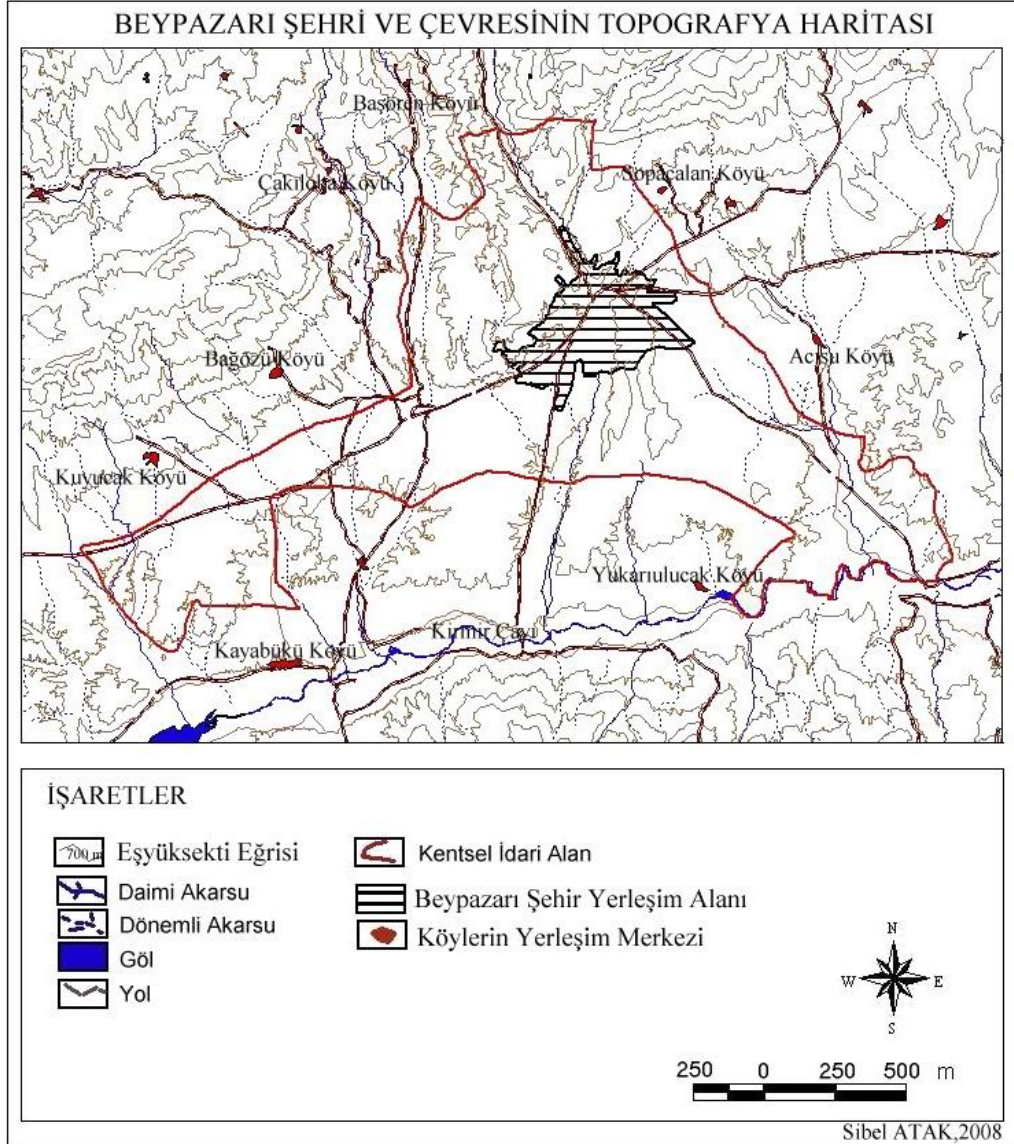
Yerleşmeler, ilk kurulduğu alandan günümüze kadar çeşitli aşamalardan geçmişlerdir. Bu aşamalar geçmişteki coğrafi koşullar, tarihi yapılar dikkate alınarak güncel coğrafyanın dağılıő, ilişki kurma, nedensellik, karşılaştırma,

ilkelerine bağlı kalarak analiz ve sentez halinde ortaya koyan Tarihi coğrafya tarafından araştırılmaktadır.

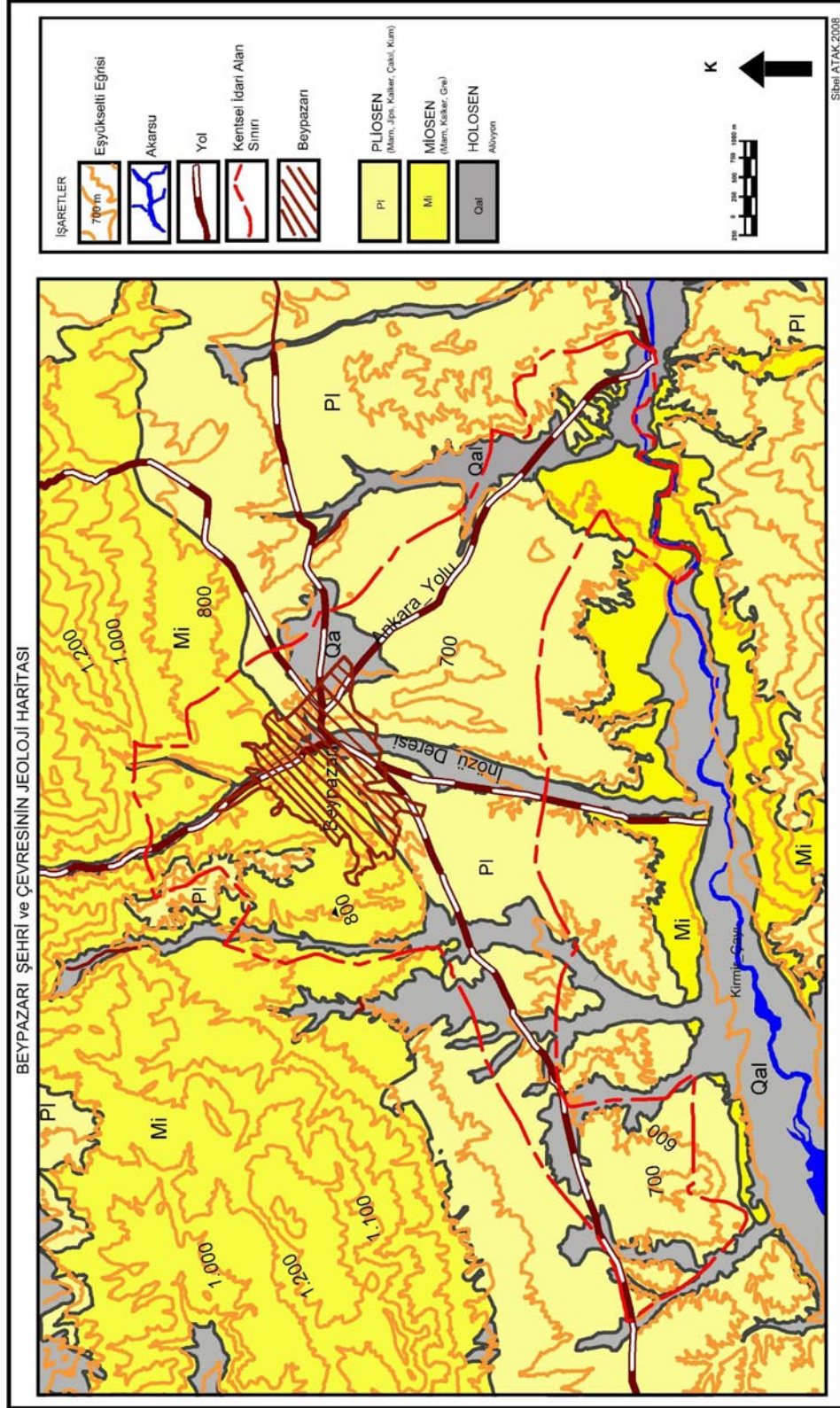
İzbırak, Türkiye Coğrafyası kitabında Beypazarı'nın kuruluş yerini şöyle anlatmaktadır: *"Beypazarı şehrinin bulunduğu alanda birbirine paralel dört sıra halinde çok sert taş tabakaları (çakmak taşları) uzanmaktadır. Bunların arasında çoğunca 50-150 m genişlikte kolay aşınabilir tabakalar uzanır. Aşınmalarla sert yerler duvar gibi sert ve geçilmesi güç hisarlar gibi (bulunduğu yerden 15- 25m yükseklikte)kalmış aralarındaki yumuşak tabakalar daha çok aşınarak çukurda bölüm bölüm yerleşim yeri olmuşlardır. Burada enine geçen kuzeyden inen bir akarsu çakmak taşları diziler de dahil araziyi derin yarmıştır. Derenin yakasındaki çukur yerlerde oluşan mahalleler 10 kadar küçük köprü ile birleştirilmiştir. Derenin iki yanı boğum boğum biçimde ilçenin eski mahalleleri olmuştur. Bu eski mahalleler doğal hisarlar arasındaki çukur arazide dar sokakları, birbirine bitişik evleriyle yer tutmuştur: derenin yukarı kemsinde şehrın en eski bölümü bunun hemen aşağısında şehrın eski çarşısı ve evler kurulmuş daha aşağıda da şimdiki çarşı yeri gelişmiştir. Günümüzde ise yol boyunca uzanan şehir görünümünü almıştır. Bu şehir önemli yol kavşağındadır ve savunmak amacı ile morfolojik özellikleri en iyi şekilde kullanılmıştır (İZBIRAK, 2001).*

İzbırak'ında bahsettiği gibi Beypazarı şehrının kuruluşunda doğal ve beşeri özellikler etkili olmuştur.

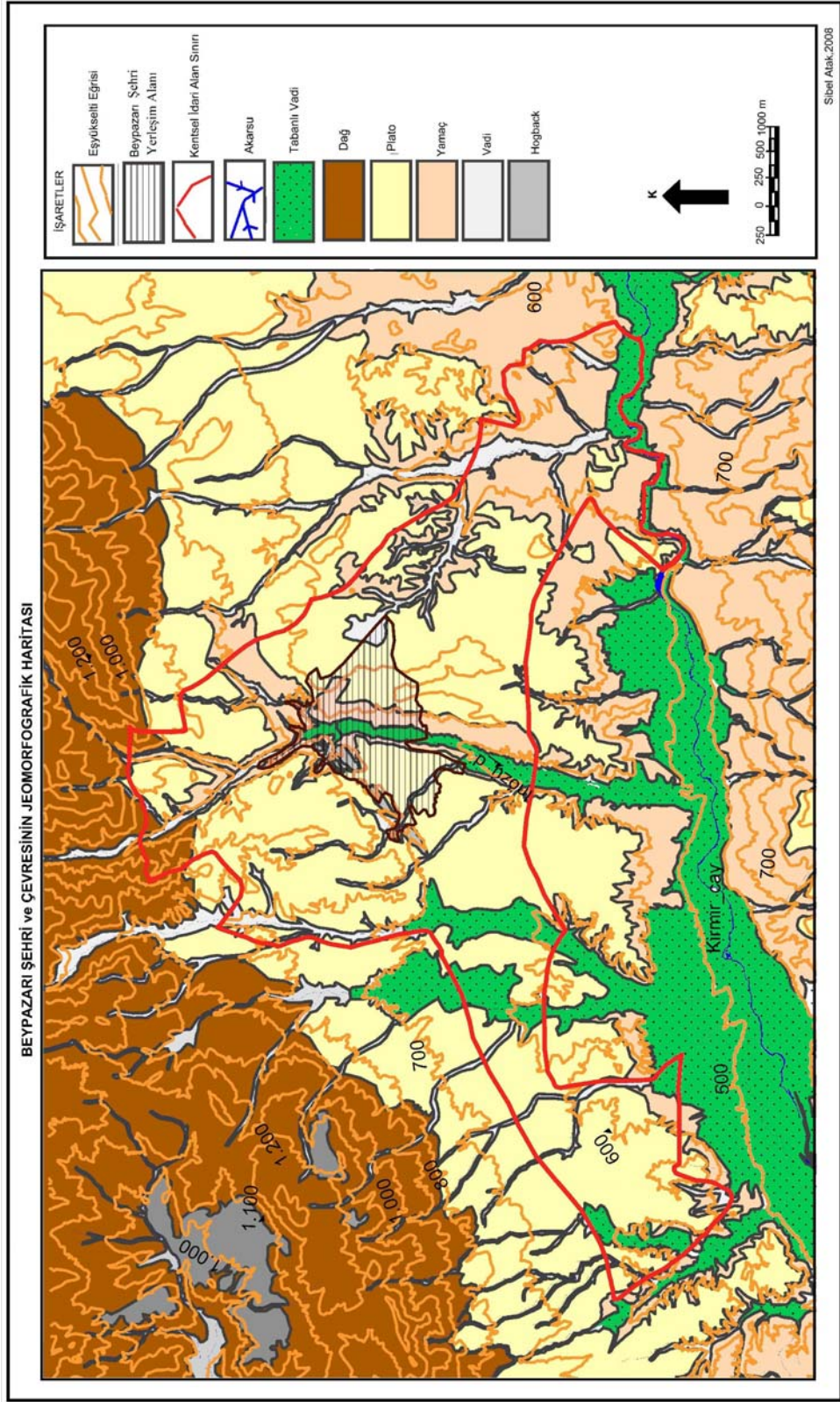
Harita 3: Beypazarı Şehri ve Çevresinin Topografya Haritası

Harita 4: Beypazarı Şehri ve Çevresinin Jeoloji Haritası

Harita 5: Beypazarı Şehri ve Çevresinin Jeomorfografik Harita

Doğal faktörlerin başında jeoloji, jeomorfoloji, iklim, toprak, bitki örtüsü, bakı ve hidrografya gelmektedir. Etkili olan beşeri faktörler ise; ulaşım, ticaret, güvenlik gibi faktörlerdir.

Yerleşmeleri oluşturan konutların dağılışı biçimleri; jeolojik yapı, yer şekilleri ve iklim ile doğrudan ilişkilidir. Jeolojik yapı, yer şekilleri ve toprak özellikleri ekonomik özellikleri etkilediğinden, yerleşme şekilleri, fonksiyonları ve bunların dağılışında da doğrudan etkilidir. Bu nedenle, öncelikle Beypazarı şehri ve çevresinin doğa özellikleri hakkında bilgi vermek doğru olacaktır.

Miyosen' den itibaren Anadolu'nun tamamını etkileyen Karasallaşma olayları ile birlikte, Orta Anadolu havzalarının büyük bir bölümü, tuzlu göllerle örtülmüştür. Bu göllerin seviyesi 1100 m. nin üzerine kadar çıkmaktadır. Beypazarı şehri de 800 m yükseklikte yer alan bu dolgu üzerinde gelişmektedir. Neojenden itibaren belirgin eğim koşullarına bağılı olarak Sakarya nehri ve kolları buradaki yumuşak örtüye yerleşmiştir. Pliosen jipsleri ile bazı kısımlarda onun altında yer alan lütesien kum taşlarından oluşan dolguyu hızla aşındırarak temele ulaşan akarsular, "süperempoze" olarak, fakat safhalar halinde gömülmüşlerdir. Gömülme sonucunda oluşan dik yamaçlar ve derin epirojenik boğazlarla birlikte çevredeki neojen örtünün büyük bir oranda süprülmesi ile kademeler halinde aşınım yüzeylerini oluşturmuştur (GÜRGEN, 1993). Beypazarı şehri monoklinal yapısal şekiller ile kuzey batısında yer alan KD-GB yönlü aşınım yüzeylerinin eteklerinde yerleşmiştir. Yine şehrin üzerine yerleştiğı 800 m yüksekliğindeki Pliosen

yaşlı plato alanı da bu kademelerdendir. Kirmir Çayı vadisinin orta kısımlarından batıda Sarıyar Barajı çevresine kuzeyde Beypazarı – Çayırhan Havzasını içine alan yüksek plato ve dağ kenarlarından Sündiken platolarından yüksek yamaçlara kadar çok geniş bir saha, neojen tortul seri ile doldurulmuştur. Neojen yapı genel olarak göl serisi olarak kabul edilmiş, Sarıyar çevresine atfedilen kalker marn fasiesleri yer almaktadır. Neojen devrinde oluşan arazi KD- GB ve K-G yönünde dalgalı kıvrımlara, Fleksürlere uğramış ve Kuzey Anadolu Fayı ile Eskişehir Faylarının etkisiyle dik yamaçlar şeklinde hogback'ler meydana gelmiştir. Beypazarı şehri de ilk olarak bu serinin devamını oluşturan hogback'ler arasındaki subsekant çukurluğa yerleşmiştir.

Foto 1. Beypazarı şehrinin yerleşim alanı
(Kaynak: Google Earth www.earth.google.com)

Foto 2. Beypazarı Şehri etrafındaki Hogback arasındaki subsekant çukurluk alanları

Neojen sahaya yerleşmiş olan Kirmir Çayı, Kırbaşı platosunun kuzey kenarı boyunca uzanmış ve jipsli seriyi boşaltmıştır. Bunun sonucunda buradaki kıvrımlı yapı boşaltılarak kalker kornişler yamaçların üst kısımlarında devamlılık kazanmıştır. Yine bu seri üzerindeki jipsli seri Pliosen olarak belirlenmiştir (BİLGİN,1990). Böylece bu saha da kuestalar ve daha sivri hogback'ler gelişmiştir.

Kaynak: Beypazarı Belediyesi internet sayfası

Foto 3. Tarihte bir zaman diliminde Beypazarı'nın hogbackler arasındaki yerleşim alanı

Foto 4. Hıdırlık tepesinden Hogback'ler ve Beypazarı yerleşim alanı

Beypazarı şehri ve yakın çevresi genel olarak neojen yaşlı gölsel tortulanma sonucunda oluşmuş jipsli seri üzerinde yer almıştır. Genel olarak beyaz renkte olan bu saha üzerinde çatlakların varlığı sonucunda kırgıbayır (badlands) ve taş düşme riski fazladır. Gene, şehrin doğusunda aflöre olan marn ve killerden oluşan Pliosen formasyonları, oldukça fazla eğime sahiptir. Bu nedenle bu alanlar tarım için uygun alanlar değildir. Bu alanlar özellikle 1980 den sonra Beypazarı Belediyesi tarafından sanayi alanlarına dönüştürülmüştür. Yeni sanayi sitesinin Akyazı ve çevresine kurulmasının nedeni tarıma elverişli olmayan arazinin kullanılabilir hale getirilmek istenmesidir.

Foto 5. Beypazarı şehrinin doğusunda yer alan Akyazı tepesi ve eteklerinde yeni sanayi sitesi alanı

Yer seçiminde etkili olan doğal faktörlerden bir diğeri de iklim, bitki örtüsü ve hidrografik özelliklerdir.

İklim, bir yerdeki sıcaklık, yağış, rüzgâr gibi hava olaylarının uzun yıllık ortalamasını ifade eder. İklim; bitki örtüsü, mesken yapı malzemesi,

ekonomik faaliyetler, yerleşmelerin lokasyonunu etkileyen en önemli faktörlerden biridir.

Beypazarı, Orta Anadolu Bölgesi'nde Ankara'nın kuzeybatısında yer aldığından karasal iklimle ılıman Karadeniz iklimi arasında geçiş kuşağında yer alır. Orta Anadolu'nun kurak bölgelerine göre daha nemli, Karadeniz'in nemli bölgelerine göre daha kurak bir iklime sahiptir.

Orta Anadolu Bölgesinin kuzeybatısında yer alan Beypazarı'nın ortalama sıcaklığı 13.1 °C (Tablo 1) iken, Ayaş'ta 11.4 °C (Tablo 2), Ankara'da ise 11.7 °C dir (Tablo 3).

Tablo1: Beypazarı uzun yıllık ortalama sıcaklık, en yüksek ve en düşük sıcaklık değerleri

Aylar														
	Rasat Süresi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Ortalama Sıcaklık	28	1.0	3.1	7.3	12.4	17.0	21.1	26.4	24	20.1	14	8.0	3.3	13.1
Ort. Yüksek Sıcaklık	28	4.3	7.2	12.3	18	22.9	27.3	30.8	30.5	26.7	20	12.8	6.5	18.3
Ort. Düşük Sıcaklık	28	-1.7	-0.4	2.6	7.1	11.1	14.5	17.1	16.8	13.3	8.8	4	0.7	7.8
En Yüksek Sıcaklık	28	16.3	19.04	24.9	32	34.2	37.6	38.8	39.2	35.5	31.1	23.8	17	39.2
En Düşük Sıcaklık	28	-15	-17.7	-13.8	-3.7	0.4	6.3	7.9	7	3	-0.9	-7	-12	-17.7

Tablo 2: Ayaş'ın uzun ortalama sıcaklık, en yüksek ve en düşük sıcaklık değerleri (1929-1990)

Aylar														
	Rasat Süresi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Ortalama Sıcaklık	23	0.5	2.2	5.7	10.6	15.2	19.1	22.2	22.2	18.0	12.4	6.8	2.2	11.4
Ort. Yüksek Sıcaklık	23	3.8	6.0	10.9	16.4	21.0	25.4	29.0	29.1	25.2	18.5	11.7	5.7	16.9
Ort. Düşük Sıcaklık	23	-2.4	-0.7	1.7	5.9	9.5	12.6	15.2	15.4	11.9	7.5	3.0	0.1	6.6
En Yüksek Sıcaklık	26	16.2	18.6	23.2	30.0	31.6	35.9	37.6	39.0	33.6	29.9	23.0	17.5	39.0
En Düşük Sıcaklık	26	-17.5	-18.1	-14.5	-6.5	-2.6	3.5	5.6	4.8	1.5	-3.8	-9.2	-14.8	-18.1

Tablo 3: Ankara'nın (Merkez) uzun ortalama sıcaklık, en yüksek ve en düşük sıcaklık değerleri (1929-1990)

Aylar														
	Rasat Süresi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Ortalama Sıcaklık	76	0	1.3	5.4	11.2	15.9	19.9	23.2	23.0	18.4	12.9	7.1	2.4	11.7
Ort. Yüksek Sıcaklık	76	4.1	5.9	11.2	17.3	22.2	26.4	30.0	30.0	25.8	20.0	12.9	6.3	17.7
Ort. Düşük Sıcaklık	76	-3.5	-2.7	0.3	5.1	9.4	12.6	15.4	15.5	11.3	6.8	2.4	-0.9	6.0
En Yüksek Sıcaklık	76	16.6	20.4	28.5	31.6	34.4	37.0	40.8	40.0	35.7	33.3	25.3	20.4	40.8
En Düşük Sıcaklık	76	-24.9	-24.2	-19.2	-7.2	-1.6	3.8	4.5	5.5	-1.5	-5.30	-17.5	-24.2	-24.9

Merkezler arasındaki kısa mesafede sıcaklık farkının olmasının nedeni yeryüzü şekilleridir. Ankara'nın ortalama yükseltisi 830- 1200 metreler arasında iken, Beypazarı şehri, 600- 750 metreler arasına yerleşmiştir. Şehrin kuzeyine doğru ise Yükselti artar ve 750 metredir. İnözü vadisinin şehir içinde ve kuzeyindeki yükseltisi ise, 600 ile 850 metre arasındadır.

Ankara ile Beypazarı arasında en az 100 m ortalama yükselti farkı vardır. Ankara'nın en alçak yeri dahi Beypazarı şehrinin en yüksek yerinden daha yüksektedir. Beypazarı'nın yükseltisi daha az olduğundan sıcaklık ortalaması daha fazladır. Yine İnözü vadisi, derin bir vadi olduğundan çevresine göre daha korunaklıdır ve mikroklima alanı özelliği göstermektedir. İklim özelliklerinin en somut örneği olan doğal bitki örtüsüne bakıldığında İnözü vadisinde; incir ve menengiç (yabani antep fıstığı) gibi ılıman iklimlerin doğal bitki örtüsüne rastlanmaktadır. Bu bitkiler, daha ılıman Akdeniz İkliminde yetişebilen bitkiler olduğundan, İnözü Vadisi'nin mikroklima alanı olduğunu göstermektedir. Yine Beypazarı'nda ilk yerleşmelerin de İnözü vadisindeki mağaralarda olmasının nedeni, buranın daha ılıman bir iklime sahip olmasıdır. Günümüzde İnözü Vadisi etrafında verimli tarım arazileri yaygındır ve sulu tarım, bağ, bahçe, bostan tarımı yapılmaktadır.

Beypazarı Orta Anadolu'nun kurak bölgeleri kadar kurak değildir; ancak kuzeydeki ılıman Karadeniz iklimi kadar da yağış almaz. Beypazarı ve çevresinde yıllık yağış miktarı 390 mm (Tablo 4) civarında iken Ayaş'ta 400 mm (Tablo 5), Ankara'da ise bu miktar 380 mm dir (Tablo 6). Yağışın kısa mesafede hızlı değişim göstermesi yer şekillerinin kısa mesafede değişmesi ile ilgilidir. Yurdumuzu etkileyen kuzeybatı yönlü depresyonlar yağışlarını ilk olarak Beypazarı'nın kuzeyindeki Köroğlu dağlarının yamaçlarına bırakır. Bakı etkisiyle Beypazarı'nın kuzeyi daha fazla yağış almaktadır. Ayaş'ın yükseltisinin artması ile yağış miktarı biraz daha artar. Ancak Ayaş dağları, Ankara'nın fazla yağış almasını engellemektedir.

Tablo 4: Beypazarı'nın uzun yıllık aylık yağış dağılımı

Normal Periyodu	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Yıllık Toplam
1971-2000	45,0	33,4	34,2	46,5	44,1	30,8	14,3	14,8	14,1	30,3	35,8	49,6	393,0

Tablo 5: Ankara'nın uzun yıllık aylık yağış dağılımı

Normal Periyodu	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Yıllık Toplam
1926-2001	38.4	35.2	36.6	41,6	51.9	33.1	14.4	11.0	16.8	25.4	31.9	46.6	383.1

Tablo 6: Ayaş'ın uzun yıllık aylık yağış dağılımı

Normal Periyodu	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Yıllık Toplam
1929-1990	53.5	38.7	44.8	49.6	54.8	37.0	16.1	9.6	19.2	28.7	30.5	57.2	439.7

Genel olarak Beypazarı, en çok yağışı kış aylarında en az ise yaz aylarında düşmektedir (Tablo 7). Yarı kurak bir iklime sahip olması daha çok tahıl tarımı ve sebze tarımının yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Tablo 7: Beypazarı ve çevresinde yağışların mevsimlere göre dağılımı

	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış	
	mm	%	mm	%	mm	%	mm	%
Beypazarı	121.6	31.16	49.7	12.73	56.5	14.47	162.3	41.59

Orta Anadolu Karasal İkliminden Karadeniz İklimine geçiş zonunda yer alan bölgede yer aldığından doğal bitki örtüsü açısından da farklılık görülmektedir. Bu geçiş zonunda Orta Anadolu'nun steplerinden gür ormanlara tedrici bir geçiş söz konusudur. Akarsu boylarında söğüt, kavak gibi suyu seven ağaçların yanı sıra çalışma sahasının kuzeyindeki granitlerin üzerinde yer alan meşelikler en önemli ağaç formasyonudur. Beypazarı'nda ormanlar 1000 metreden başlamaktadır. Şehrin etrafında yer alan meşelikler, kızılçam ormanları ve fundalıklar bölgede bozkırların oluşmasında antropojen etkilerin varlığını göstermektedir. Yine çukur alanlar, yerleşme ve tarımın etkisi ile tahrip edilerek antropojen bozkır alanlarıdır. Bu durum genel olarak Orta Anadolu'da yaşanan bir durumdur. Şehir içinde yer alan jipsli serilerin üzeri ise tamamen çıplaktır. Şehrin etrafında yer alan meşelikler ve fundalıklar bölgede bozkırların oluşmasında antropojen etkilerin varlığını göstermektedir.

Beypazarı, su kaynakları bakımından çok zengin sayılmaz. Genel olarak Sakarya nehrinin yan kolları halinde olan akarsular bulunmaktadır. Şehir için en önemli akarsu, İnözü Deresidir. İnözü deresi şehir merkezinden geçerek şehrin güneyindeki Kirmir Çayı'na karışmaktadır. İnözü deresi ve Kirmir Çayının yan kolları buradaki neojen dolgular üzerine subsekant akarsular olarak yerleşmişlerdir. Şehir merkezinde İnözü Deresinin yan kolu olan Örencik Deresi, Çetin Dere, kentsel idari alan sınırı içinde yer alan Başağaç Dere, Kuruçay Dere, Acı Dere diğer önemli akarsulardır. Akarsuların rejimleri

iklimin etkisi ile düzensizdir. Genel olarak debileri ise ilkbaharda yağışın ve kar erimelerin artması nedeniyle artmaktadır.

Beypazarı'nın jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri bölgedeki yeraltı su varlığını da etkilemektedir. Yeraltı sularının oluşumu açısından taşların gözenekliliği, yeraltı suyunun beslenme ve sızma şartları, eğim durumu, sahanın faylı olup olmaması gibi faktörler etkilidir. Alanda genellikle killi bir yapıya sahip üst toprakların varlığı yeraltı sularını besleyecek şekilde bir taban suyu birikmesine imkân vermemektedir. Beypazarı'nda jipsli formasyonların varlığı nedeniyle mevcut suyun kalitesi içme suyuna elverişli değildir. Şehirde Rüstempaşa ve Belediyenin açtığı kuyu suları bulunmaktadır. Bunun dışında İnözü vadisinde açılan kuyularda da yeraltı suyu bulunmaktadır.

Bölgede Kuzey Anadolu Fayı ile Eskişehir faylarının etkisi ile alanda sıcak su ve maden suyu kaynaklarına da rastlanmaktadır. Beypazarı sodası olarak bilinen ve Beypazarı ekonomisinde önemli bir yere sahip olan maden suyu, İnözü Deresinde dere içinde kayalar arasında çıkmaktadır. Sıcak sular kaplıca ve hamam olarak kullanılmaktadır. Şehir içindeki hamamlar örnek olarak gösterilebilir. Yine kaplıcalar genellikle Ayaş Beypazarı arasında yaygındır.

Kuruluşu etkileyen bir diğer doğal faktör ise jeoloji, jeomorfoloji ve iklimin doğrudan etkilediği toprak ve bitki örtüsüdür. Çalışma sahası ve

kentsel idari alan sınırı içinde başlıca iki tür toprak bulunmaktadır: Kahverengi Topraklar ve Alüvyal Topraklardır. Şehrin yerleşim merkezinde genel olarak kahverengi topraklar bulunurken şehrin içinden geçen İnözü Deresi yatağında Alüvyal topraklar bulunmaktadır. Alüvyal topraklar sulu tarım ve bahçe tarımının yapıldığı alanlarken genel olarak kahverengi topraklar üzerinde kuru tarım yapılmaktadır. Şehrin yerleşim alanının erozyon şiddeti ele alınacak olursa; harita 12 de yeşil renkle gösterilen alüvyon toprak sahasında erozyon şiddeti hafiftir. Foto 1 de görülen beyaz renkli hogback alanlarında ise erozyonun şiddeti artmaktadır. Genel olarak şehrin erozyon şiddeti güneyden kuzeye doğru eğimin artmasına bağlı olarak artmaktadır.

Beypazarı şehrinin kuruluşunda alanın yapısal özellikleri ve iklimin yanı sıra büyük oranda jeomorfolojinin kontrolü altındadır.

Beypazarı'nın kuruluş yeri seçiminde doğal faktörlerin etkisi büyük olmasına rağmen beşeri etmenlerinde etkisi fazladır. Beşeri etmenler içinde özellikle ulaşım ve güvenlik konusu etkili olmuştur.

Yerleşmelerin sit ve sitüasyon özelliklerinde ulaşımın etkisi oldukça fazladır. Genellikle İnsanlar, doğal güzergâhları ve çevredeki yerleşmelere ulaşımın kolay olduğu alanlara yerleşirler ve çevredeki diğer yerleşmelerle ilişki kurmuşlardır.

Tarihi süreç içinde Beypazarı şehri ve çevresinde savaş geçtiğine dair bir belge olmamasına rağmen, önemli yollar üzerinde bulunduğu bilinmektedir. Beypazarı, kervan yollarının izlediği doğal güzergâh üzerinde olması (harita 8) nedeniyle morfolojik olarak korunmaya elverişli arazilerin üzerine yerleşmiştir (Foto 6).

Beypazarı, önemli ticaret yolları üzerinde olması, çevresindeki yerleşmelere ulaşımın kolay olması, çevreye hakim olma, istilaya karşı savunma gibi faktörlerin etkisiyle hogback'ler arasındaki çukur alanda gelişmiştir. Yolların önemini belirten tarihi kalıntılar olarak şehrin batısında muhafızlara ait gözetleme kulelerin bulunduğu kale kapısı ve doğusunda bulunan Boğazkesen kümbeti verilebilir. Kale kapısı, şimdiki Zafer mahallesinden eski mezbahaya giden boyun noktasıdır. Düşmanın geldiği buradaki muhafızlar tarafından haber verildiğini söylemek yanlış olmaz. Boğaz kesen kümbeti ise derbentçik ile Acıbağlar yolunun birleştiği çevresine hakim bir noktada bulunup gözetleme kulesi olarak bulunmaktadır. Hacılar köprüsü yapılmadan önce tarihi Bağdat yolunun bu kümbetin ve kale kapısının önünden geçtiği bilinmektedir.

Foto 6. Hıdırlık Tepesinden Beypazarı şehrinin Hogbackler arasında görünümü

Foto 7. Hıdırlık Tepesinden Beypazarı şehrinin hogbackler arasında görünümü

3. BÖLÜM

BEYPAZARI'NIN GELİŞİM AŞAMALARI

Beypazarı'nın Kuruluşu

İlkçağda Beypazarı

Selçuklular Döneminde Beypazarı

Osmanlı Döneminde Beypazarı

Cumhuriyet Döneminde Beypazarı

BEYPAZARI'NIN GELİŞİM AŞAMALARI

Beypazarı Őehrinin geliŐim evreleri incelenirken gećmiŐten g¼n¼m¼ze bir zaman kesitinde coćrafyanın ilke ve y¼ntemleri uygulanarak inceleme yapmak tarihi coćrafya aćısından doćru bir y¼ntem olacaktır.

Beypazarı Őehri'ni geliŐim evreleri; kuruluŐu, ilkćać, Selćuklu d¼nemi, Osmanlı D¼nemi ve Cumhuriyet d¼nemlerine ayrılarak incelenmiŐtir.

3. 1. Beypazarı'nın Kuruluşu

Beypazarı Őehri'nin kuruluŐu hakkında kesin bir bilgi olmamasına raćmen eski bir tarihi olduću ćeŐitli belge ve kalıntılardan anlaŐılmaktadır. İnoz¼ vadisinde yer alan maćaralar, Beypazarı ćevresinden getirilen damga ve m¼h¼rler, yine ćevresinde yer alan harabe eŐyalar ve h¼y¼kler Beypazarı'nın tarihinin Paleolitik ćaća (Eski TaŐ Devri) kadar uzandıćını g¼stermektedir.

Beypazarı ilćesi Adaoren K¼y¼n¼n 2 km g¼neybatısında yer alan Gezyolu Sırtları ¼zerinde yapılan araŐtırmalar, Helenistik, Roma, ve Geć Antik ćaćına ait seramikler g¼zlemlenmiŐtir. Yine Kirmir ćayına doćru uzanan tepenin alt kesimlerinde Orta Tunć ćaćına ait seramikler ile, Geć Demir ćaćı Boyaları, Helenistik ve Geć Antik ćać ¼rnekleri bulunmuŐtur.

Kırbaşı beldesi ve çevresinde yapılan araştırmalar da Geç Antik ağa ait seramik buluntular belirlenmiştir. Yine aynı çalışmalarda Beypazarı ilçesi Yalnızçam Köyünün 1.5 km kuzeydoğusunda Yayla eşme mevkinde Geç Antik ağa ait seramikler bulunmuştur. ⁴

Tacettin Köyü'nün 2 km doğusundaki Aktepe Mevkinde yapılan araştırmalar sonucunda bulunan seramik örnekleri de Eski Tunç ağına ve Helenistik dnenme aittir. Yine Beypazarı ilçesi Tahirler Köyüne bağlı ve Tacettin Köyünün 2 km kuzeydoğusundaki Kartan Tepe üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda bulunan seramik örnekleri de Demir ağına ve Helenistik döneme aittir. Yine Ankara ayının kuzeyinde Ayaş – Oltan çevresinde yapılan araştırmalar sonucunda bulunan çakmaktaşı Epipaleolitik Dönemden itibaren yaşlandırılır. Seramik rnekleri ise Geç Kalkolitik, Eski Tunç yaşamını yansıtır. ⁵

“Beypazarı ile Nallıhan arasındaki Hırka Köyü ve Gazi Gündüzalp mezarının bulunduğu tepenin, höyüğün, kuzey eteğinde çıkarılan testi, eski yerleşim yerine tekâbül eden Sakarya'ya dökülen Aladağ ayı'nın Pınarbaşı deresinde bulunmuştur. Hırka Köyde ıkarılan testinin eşleri Beypazarı ve Sarılar'da bulunmuştur. Hırka köy testisi teknik ve biçimine göre M.Ö 3. binin ikinci yarısından daha eski değildir” yine Beypazarı'nın 13. km güney

⁴ L. E. VARDAR,2005. “Galatia Bölgesi Kaleleri/ Yerleşmeleri Yüzey Araştırması: Ankara İli”, 24. Araş Sonuçları Toplantısı, cilt: 2, sf: 79, 92,93 Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara

⁵ L. E. VARDAR,2006. “Galatia Bölgesi Kaleleri/ Yerleşmeleri Yüzey Araştırması: Ankara ve Eskişehir İlleri”, 24. Araş Sonuçları Toplantısı, cilt: 3, sf: 455- 459Kltr ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara

doğusundaki Dikmen damga mührü de M.Ö 3. binin ikinci yarısında kullanılmıştır (ÖZGÜÇ, 1945).

Tüm bu çalışmalar da bize gösteriyor ki yazılı belge olmamasına rağmen Beypazarı ve çevresinin tarihi paleolitik döneme kadar uzanmaktadır. Beypazarı ve çevresinde Epipaleolitik, Eski Tunç, Orta Tunç, Hellenistik Dönem, Geç Antik Çağlarına ait seramik örnekleri burada yaşamın tarih öncesi çağına kadar uzandığını göstermektedir.

Tahirler köyüne 3 km uzaklıkta ve kliseler adıyla bilinen alanda yapılan araştırmalar buradaki eserlerin Erken ve Geç Roma Dönemine Ait kalıntılar ve seramik çıkartılmıştır. Yine burada yapılan çalışmalar sırasında bulunan çömlek parçaları burada yerleşmelerden söz edilebilir. Burada yer alan Dikmen Tepe, Galat dönemine aittir⁶

Beypazarı ilçesinde yer alan Avdan mevkiinde yapılan araştırmalar Bizans iskânına ait eserler bulunmaktadır. Yoğunpelit köyünde ise Erken Bizans yapılaşmasının varlığını göstermektedir.⁷

Beypazarı şehri; Hititler, Frigler, Galatlar, Romalılar, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı egemenliği altında kalmıştır.

⁶ Prof. Dr. Peter BROWN, 1996. "Beypazarı Tahirler Köyündeki Kliseler Üzerine Alan Çalışması" XV. Araştırma Toplantısı 1, sf: 239-242, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara

⁷ L.E. VARDAR, 2006. "Galatia Bölgesi Kaleleri/ Yerleşmeleri Yüzey Araştırması: Ankara ve Eskişehir İlleri", 24. Araş Sonuçları Toplantısı, cilt: 3, sf: 459Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü , Ankara

Beypazarı ve çevresinde yaşadıkları bilinen en eski halk Hint- Avrupa kökenli Luwi'lerdir. Bu halkın İ.Ö. 3000. yılın ikinci yarısında buraya geldikleri sanılmaktadır. Bu halkın kullandığı dil luwice dir ve hitiçeyi oldukça etkilemiştir. Yine Beypazarı ilçesinin ilk ismi de Luwiler tarafından "Laagania" olarak verilmiştir. Luwice Lagania "Kaya Doruğu Ülkesi " anlamına gelmektedir (UMAR,1993). Beypazarı'nın konumu ve morfolojik yapısı düşünüldüğünde Beypazarı'nı oldukça iyi tanımlamaktadır. M.S.6. yüzyıla kadar Lagania olan Beypazarı'nın adı bu tarihten sonra değişmiştir. M. S. 491- 518 yılları arasında hüküm süren Bizans İmparatoru Anastasios o zamanlar Piskoposluk merkezi olan Lagania'yı ziyaret etmiş ve bu ziyaretin anısına Lagania, Anastasiopolis olarak anılmaya başlanmıştır. M.Ö. 2000 yıldan beri Avrupa'dan Kudüs'e giden hacıların İstanbul'dan Bağdat'a giden kafilelerin uğrağı olan tarihi Bağdat yolunun (Kral yolu) geçmesi sayesinde Beypazarı yerleşim için elverişli şartların toplandığı yer olarak görülmüş, Roma ve Bizans döneminde bu yolların önemi daha da artmıştır. Beypazarı Türklerin Sultan Alparslan komutasında Anadolu'ya girmesinden kısa bir süre sonra Marmara Bölgesi'ne ulaşmaları ile ilk kez Türk akıncılarla karşılaşmıştır. Konumu nedeniyle sık sık göç eden Türkmen boylarına yurtluk yapmıştır. Bu tarihte en çok iz bırakan Türk boyu Kayı boyu dur. Selçuklu Sultanının yurt olarak yer gösterdiği Türk boyu, Gazi Gündüzalp başkanlığında Ankara çevresine yerleşmiştir. Daha sonra Rumlardan Kütahya beylerinden Germiyanoğlu Yakup Şahın Veziri Dinar Hezar alarak Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu tarihten sonra adı, fetheden kişinin anısına "Beyhezarı" adını almıştır. Daha sonra Bu Bey, Beytepe Mahallesine

yerleşmiş ve burada panayır şeklinde büyük bir pazaryeri kurmuştur. Bu Pazaryeri çevre kasaba, köy ve şehirleri etkileyerek etki alanı genişlemiştir. Büyük bir “pazar” halini aldıktan sonra “Beyhezari” adı “Beypazarı’na” dönüşmüştür (TORUN, 2004). Bu pazar halen cumartesi günleri kurularak etkisini sürdürmektedir ve özellikle Ankara’dan gelen turistler ziyaret etmektedir.

3. 2. İlkçağda Beypazarı

Arkeolojik araştırmalar Anadolu’nun birçok yerinde yapılan kazılar sonucunda Anadolu’nun çok eski bir tarihi olduğunu ispatlamaktadır. Antalya’da bulunan Karain, Beldibi mağaraları, Kayseri’de bulunan Kültepe tabletleri, Çorum Alacahöyük, Konya Çatalhöyük Anadolu’nun Paleolitik Dönemden beri yerleşim yeri olduğunu ispatlamaktadır.

Orta Anadolu’da yer alan Ankara, çeşitli arkeolojik kazılar ve araştırmalar sayesinde Ankara’nın insanlığın çok eski çağlardan beri mesken olduğu anlaşılmaktadır. Gerek Anadolu tarihi gerekse Ankara şehrinin tarihi gösteriyor ki Ankara ve çevresi Paleolitik Çağa (Eski Taş Devri) kadar uzanan bir geçmişe sahiptir.

Ankara çevresinde Çubuk Çayı Yakınındaki Etiyokuşu’nda, Paleolitik Çağa ait eserler bulunmuştur. Yine Ergazi ve Maltepe ‘de bu döneme ait eserler ele geçirilmiştir. Ahlatlıbel ile Koçumbeli’de Kalkolitik ve Bronz

Çağına ait küçük saray kalıntıları bulunmuştur. Daha sonra Hititler dönemine ait kabartmalı vazo, Frigler Dönemine ait kabartmalar ele geçirilmiştir. Daha sonra Galat akıncıları eski adı “Ankyra” olan Ankarayı başkent yapmışlardır. Bundan sonra Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devletleri Ankara üzerinde hakim olmuştur.⁸

Ankara'nın kuzeybatısında yer alan Beypazarı, Orta Tunç çağından beri devam eden ticaret ilişkileri ile Kral yolu ve tarihi Bağdat yolları üzerinde bulunduğundan eski çağlardan beri yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Yine İnözü Vadisi'nde oyulmuş mağaralar, Kırbaşı platosunda görülen höyükler yerleşimin eskiliğini ispatlamaktadır. Gene Sakarya havzası Galatya şehirlerinden Bursa ve Ankara arasında bulunan ve yegâne ulaşımı sağlayan yol da Beypazarı'ndan geçmekteydi. Tüm bu ilişkiler dikkate alındığında Beypazarı Şehrinin kuruluş yeri seçiminde; morfolojik özelliklerinin istilaya karşı güvenli olması, ikliminin uygun olması, ziraate elverişli tarım arazilerinin bulunması, 2000 yıldan beri Avrupa'dan Kudüs'e giden hacıların, İstanbul'dan Bağdat'a giden Kafilelerin uğrağı olan tarihi Bağdat yolunun (Kral Yolu) geçmesi gibi faktörler doğrudan etki olmuştur.

Beypazarı ve çevresinde yaşadıkları bilinen en eski halk; Orta batı Anadolu'da sınırlandırılmış olan, Hint- Avrupa kökenli Luwi'lerdir. Bunların İ.Ö. 3.000. yılın ikinci yarısında Anadolu'ya girdikleri sanılmaktadır. Bunlardan sonra Kızılırmak kavisi içinde yaşamış olan Hatti ve Hurri'lerin

⁸ Prof. Dr. Vedat İDİL, 1993.” Ankara Tarihi Yerler ve Müzeler”, sf: 10-14

Beyazarı ve çevresinin en eski sakinlerinden oldukları anlaşılmaktadır.

Madencilikte çok ileri gittikleri söylenen Luwi ve Hatti'lerin bölgede yeraltında açtıkları maden ocaklarını da görmek mümkündür. Özellikle Beyazarı İnözü kayalarına yakın antik maden işletmeleri kalıntıları vardır. Hititler ile akraba olan Luwi'ler yeni gelenlerin etkisiyle güneye çekilmişler ve M.Ö. 1200 yıllarından sonra etkinliklerini kaybetmişler de varlıklarını koruyabilmişlerdir. Daha sonra Beyazarı ve çevresinde Hititler egemen olmuşlar ve Hitit İmparatorluğundan sonra da Orta Anadolu' da ikinci büyük devlet Friglerdir (İ.Ö. 750). İ.Ö. 8. yüzyılda güçlü bir devlet olan Antik Frigya bölgesinde Anadolu koyun ve keçilerinin yünü oldukça ünlü ve çok kaliteli. Bu yün bugün bile Ankara ve özellikle Beyazarı ile çevresinde beslenen keçilerden elde edilen ve moher diye bilinen keçi yünü dünya'da fazlasıyla meşhurdur, ayrıca daha Hititler döneminde yapılan taş kabartmalarda tiftik keçisi motiflerine rastlanması bu düşüncüyü doğrulamaktadır. I. yüzyılda yaşamış olan Plinius Friglerin moherden işlemeli kumaşlar dokuduklarından bahsetmiştir(TORUN, 2004)

Bir nevi Anıt Mezar olan tümülüsler de Friglerin karakteristik yapılarından olup, Beyazarı yakınlarındaki Gordion, Frig tümülüslerinin güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Tahirlere köyüne yakın iki tarihi taş kalenin (Payrazoğlu ve Kızların sekisi) kalıntılarının bulunması, seramik delillere dayanıldığında bu kalelerin tarih olarak Hitit ve Frigya dönemine ait olup Roma ve Geç Roma zamanlarında da kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

olan Gordiokome- Ankyra (Ankara) yolu üzerinde bulunan Galatia-Consularis yöresi içinde yer alan Lagania'yı ziyaret etmiş ve bu Ziyaretin anısına burası Anastasiopolis olarak anılmaya başlamıştır. İ. S. 23- 27 yılları arasında yaşayan Pilinius adındaki ünlü coğrafyacı, Lagania adını resmi kayıtlarda kullanmıştır. Anastasiopolis'in Kalıntıları (Dikmen Höyük) incelenmesi Beypazarı Medeniyet Müzesinde sergilenen Roma ve Bizans sikkeleri de Bizans'ın iktisadi varlığını ifade etmektedir. Roma İmparatorluğu döneminde Trakya'dan başlayarak Kilikya ve Suriye'ye ulaşan anayol Beypazarı ve Ankara'dan geçiyordu.

Harita 7: Romalılar Zamanında Küçük Asya

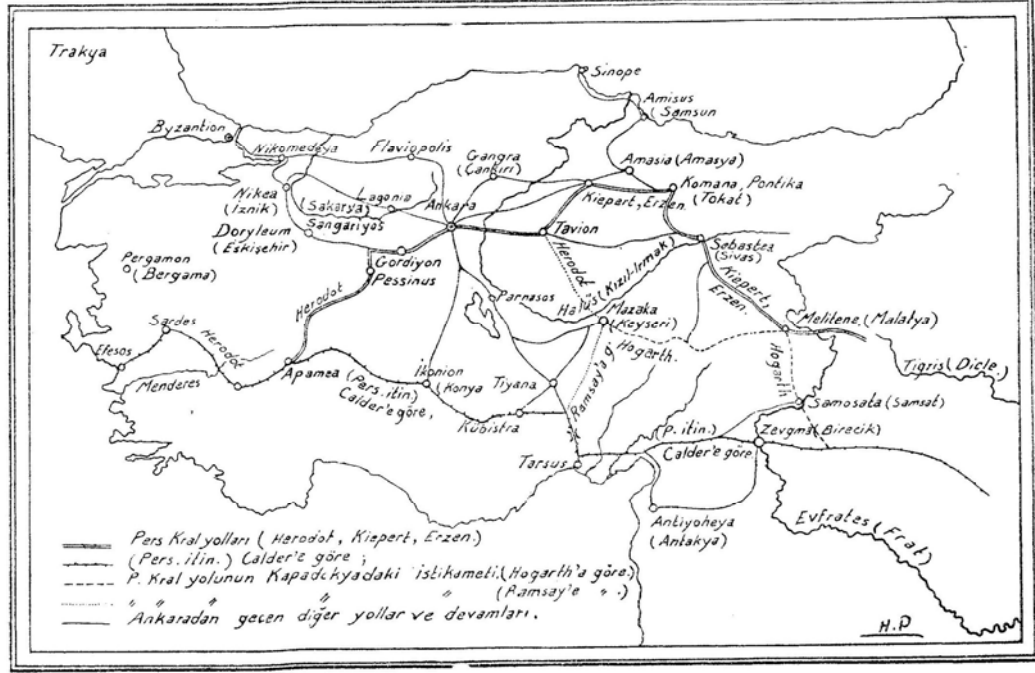

Kaynak: ERZEN, A. ;İlkçağda Ankara

İpek yolu, Kral Yolu ve Ticaret yollarında Beypazarı:

Harita 8: Pers Kral Yolları ve Ankara'dan Geçen Yollar

Harita - II. Pers Kral yolları ve Ankara'dan Geçen Yollar.

Kaynak: ERZEN, A. ;İlkçağda Ankara

Ekonomik ilişkilerin tarihsel değişim süreci içinde Anadolu'da M.Ö. 7. yüzyıldan sonra pazar ekonomisi gelişmeye başlamıştır. Bu tarihten sonra pazar için üretime geçilmiş, tahıl üretimi, hayvancılık, meyvecilik, sebzeçilik, dokumacılık, madencilik, zeytinyağı ve şarap yapımı gibi temel ekonomik eylemler belirli bölgelerde yoğunlaşmış ve gelişmiştir. Bu olgu bölgelerarası ticaretin gelişmesinde de önemli bir dinamik yaratmıştır. Bu farklı üretim alanlarının odak noktaları ise bir "Pazar yeri" olan kentlerdir. Diğer yandan ticaretin gelişmesi arasında iki yönlü bir işlevsel ilişki söz konusudur. Ana ulaşım yolları üzerinde bulunan yerler bölgeler arası ticaretten, taşıma kolaylığı nedeni ile en büyük payı alırlar (Torun, 2004).

Genel çizgilerle tanımlanan bu ilişkiler içinde Beypazarı'nın çok eski dönemlerden başlayarak Anadolu'nun en önemli ulaşım yolları üzerinde bulunduğu hemen dikkati çekmektedir. Kimler tarafından ve ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, bütün ilk çağ yerleşim yerlerinin yaşaması için gerekli üç koşul bölgede sağlanmış olmaktadır: Yerleşim yerini çevreleyen ova verimli bir tarım alanıdır, yerleşim yerinin kurulduğu sarp yamaçlı tepe düşman saldırılarına karşı korunma üstünlüğü sağlamaktadır ve yerleşim yeri için gerekli su yeterli ve yakındaki kaynaklardan sağlanmaktadır

Kara ulaşımı ve haberleşmenin kervanlarla ve ulaklarla yapıldığı bir dönemde Beypazarı ana ulaşım akslarının oldukça merkezi bir noktasında yer almaktadır.

Anadolu'da XI. Yüzyılda Türkler ile Bizanslılar ve Haçlılar arasındaki savaşlar, ticaret yollarının güvenliğini bütünüyle ortadan kaldırmış ve ticaret engellenmiştir. Bu durum yüzyılın sonuna kadar sürmüştür. Selçuklular bölgede siyasi birliği kurduktan sonra Anadolu' da transit ticaret Selçuklu Sultanlarının çabalarıyla, gümrük vergileri azaltıldı, zarara uğrayan tüccarlara bir çeşit devlet sigortası getirildi, yol güvenliği sağlandı ve ana ticaret yolları üzerinde büyük kervansaraylar, hanlar ve menzil yerleri yapılarak konaklama olanakları artırıldı. Yüzyıllar boyunca İpek yolu üzerinden ticaret kervanları gidip geldiler, ta ki deniz ticareti ile araçlarının gelişmesi ve artmasına kadar.

Beypazarı'ndan geçen İstanbul- Bağdat- Halep- Tebriz ve Bursa - Tebriz- Bağdat- Halep İpek yolu Ankara'yı İstanbul ve Bursa'ya bağlamaktadır.

Ankara ve Beypazarı civarında üretilen kaliteli sofun da ipek yolu üzerinden İhracatının yapıldığı bilinmektedir. İpek yolu (İstanbul- Ankara- Bağdat) Ankara istikametinden, Kapıağzı'ndan girer Havalar Pınarı, Kumsüren Deresi ve Kumsüren bağları arasından, Boğazkesen Türbesinin önünden, İnözü deresi üstündeki Derbentcik köprüsünden, Bostanlar arasında Başçeşme önü Nerdibandede mahallesinden geçerek şehre girer. Rüstempaşa mahallesi, Sultan Alaaddin camiinin kuzeyinden geçer ve Kale kapısından çıkar.

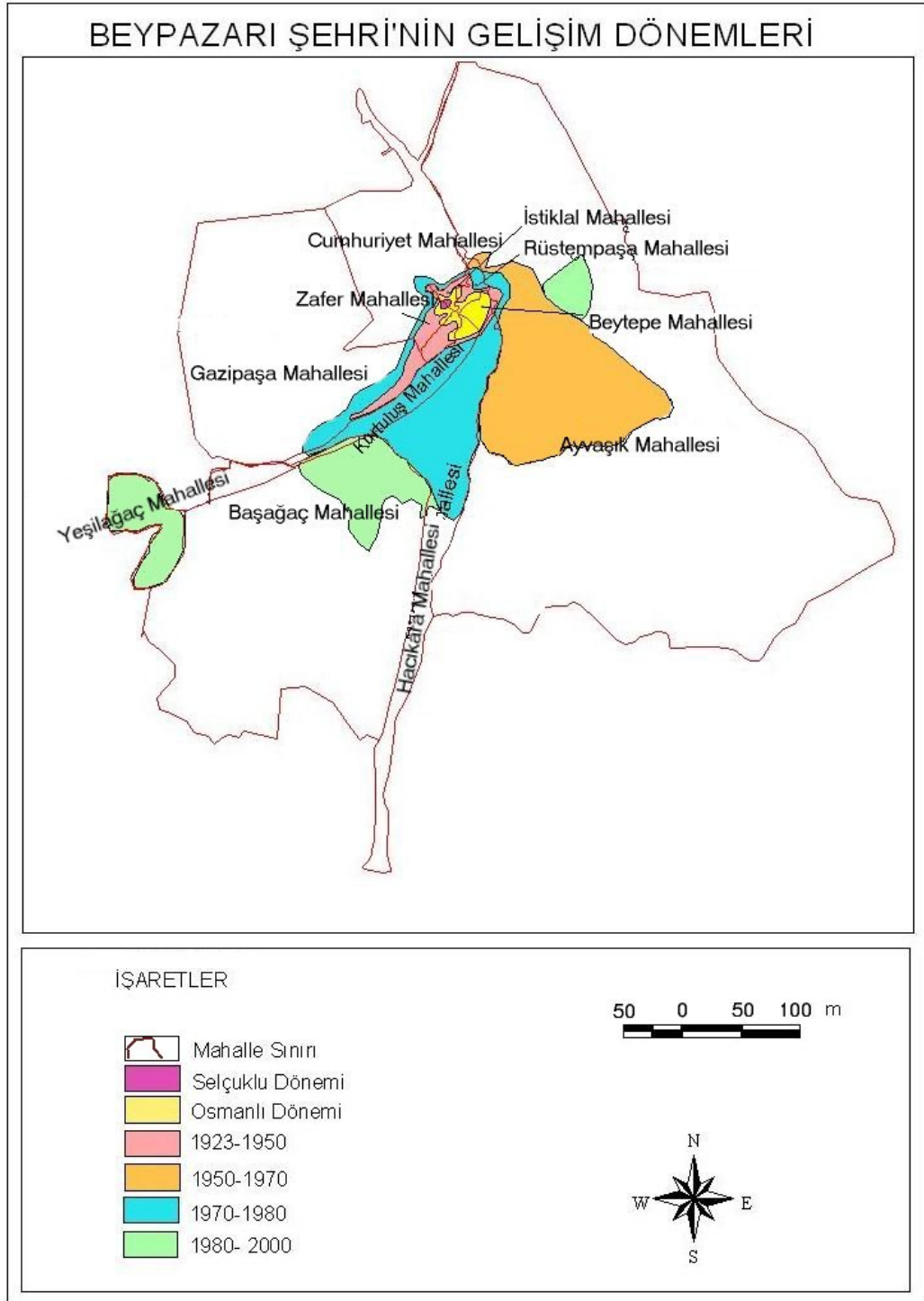
Kral yolu: Anadolu, eski çağların büyük kültür çevreleri ortasında bulunduğundan türlü memleketleri ve kıtaları birbirine bağlayarak bugünkü medeni hayatın gelişmesi bakımından, arz üzerinde hiçbir toprak parçasına nasip olmayan önemli bir rol oynamıştır. Yeni meydana çıkarılan eserler Orta Anadolu'nun Balkan yarımadası ile çok eski bir bağı olduğuna tanıklık eder. Bütün bu bölgelerin yolu Anadolu'dan geçtiği için yurdumuz dünyanın hiçbir yerine benzemeyen bir tarih zenginliğine sahip olmuştur. Bu bağlantı, Orta Tuç'dan beri devam etmektedir.

Bu yollar tüccar kervanlarının ve orduların geçmesine" yaramaktaydı. Anadolu'da teşekkül eden yolların en eskisi Batı Anadolu'dan başlayarak orta

Anadolu'dan geçen ve doğuya uzanarak Mezapotamya ve İran üzerinden Asya'ya ulaşan yoldur. Med ve Pers İmparatorluk orduları Anadolu'ya, Yunanistan'a ve Balkanlar'a karşı giriştikleri savaşlarda hemen daima bu yoldan geçtiler. Grekler bu yola "Kral Yolu" adını vermişlerdir. Ünlü Yunan tarihçisi Heredot (M.Ö. V. Yüzyılda) bu yoldan ilk defa bahsetmiştir. Kral Yolu tarihlerde değişik şehirlerden geçer gösteriliyor. Ankara şehri bu Kral Yolu üzerinde ve Anadolu'nun ortasında hemen her çağda önemli bir mevki olarak kalmıştır. Kral Yolu, bugünkü bilgilerimize göre Efes ve İzmir'den çıkarak Sard üzerinden Beypazarı yakınlarından geçerek Gordion'a ulaşıyordu. Bundan sonra Ankara ilk duraktır. Ankara'dan sonra Kızılırmak bölgesinde Hitit'lerin Başşehri olan Hattuşuş bu yol üzerinde önemli bir mevkidedir, (TOTUN, 2004).

Sonuç olarak, tüm bu yollar bize gösteriyor ki Beypazarı şehri ilk çağlardan beri varlığını devam ettiren tarihi bir yerleşmedir. Tarihi yollar üzerinde bulunması yerleşim yeri seçiminde en önemli etken savunma amaçlı olmuştur. Beypazarı bu amaçla morfolojik özelliklerinin de savunmaya elverişli olması nedeniyle sarp kayalıkların arasına yamaçlara kurulmuş, daha sonra tepelere doğru yayılmıştır. İlk kuruluş yerini Cumhuriyet Mahallesi sınırları içinde yer alan Karakaya mevkii, Derbentçik Mevki ve Beytepe Mahallesi oluşturmaktadır.

Harita 9: Beypazarı Şehri'nin Gelişim Dönemleri

3. 3. Selçuklular Döneminde Beypazarı:

Anadolu'ya ilk Türk akıncıların gelmesiyle Beypazarı'na da ilk Türk Boyları Maraş ve Adana yörelerinden gelen Ramazanoğulları, Eşrefoğulları ve Dulkadiroğulları olduğu bilinmektedir (ŞENER,1997). Bölgede önce Danişmentler'in (1100'lü yıllar); daha sonra 1127 yılında Anadolu Selçuklu hâkimiyetine girmesiyle de Selçukluların hâkimiyeti başlamıştır. Selçuklu devleti yeni İslamlaşmış Türkmenlerin varlığı nedeniyle bu bölgede İslam dinini ve kültürünü güçlendirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla medrese, zaviye, köprü, cami ve hamamlar inşa ettirmişlerdir. Selçuklular devrinde Beypazarı bilhassa Rüstem paşa mahallesine doğru bir genişleme göstermiştir (Harita 9). Selçuklu hükümdarlarından Sultan Alaaddin'in veziri olan Rüstem Paşa, kendi adıyla bilinen içme suyunu şehre getirmiş ve daha sonra hamam yaptırmıştır. Beypazarı içerisinde Paşa Camisi ve zamanının İstanbul Ankara yolunun üzerinden geçtiği Hacılar Köprüsü ve ile Paşa Hamamı önünden başlayıp her 10 metre de bir bulunan kemerli küçük köprüler de Selçuklulardan kalmadır. Rüstem Paşa tarafından yapılan Alaaddin Camii (Foto 8) ve çevresi o zamanlarda şehrin merkezini oluşturmakta idi. (1221- 1225) Ankara- İstanbul- Bağdat yolu bu caminin kuzeyinden geçmekteydi. Yine bu bölgede bulunan Boğazkesen Kümbeti de bu devre ait yapılardandır. Kümbet'in 13. yy da yapıldığı tahmin edilmektedir (TORUN, 2004).

Harita 10: Selçuklu döneminde Beypazarı yerleşim Alanı

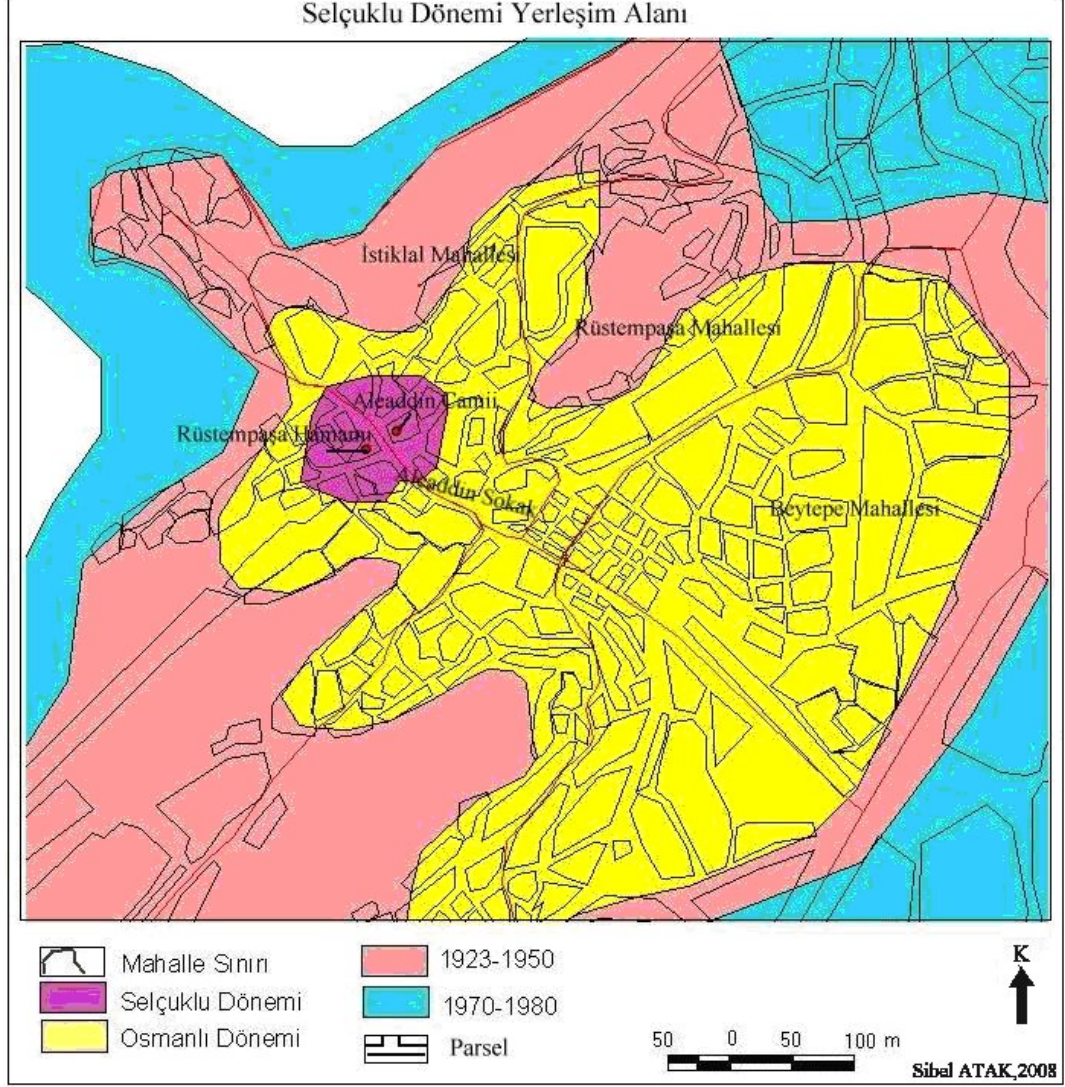

Foto 8. Cumhuriyet mahallesi Çınar sokakta bulunan Sultan Alaaddin Camii

Foto 9. Hacılar Köprüsü üzerinde Selçuklu Kümbeti maden suyu şadırvanı

3.4. Osmanlı Döneminde Beypazarı

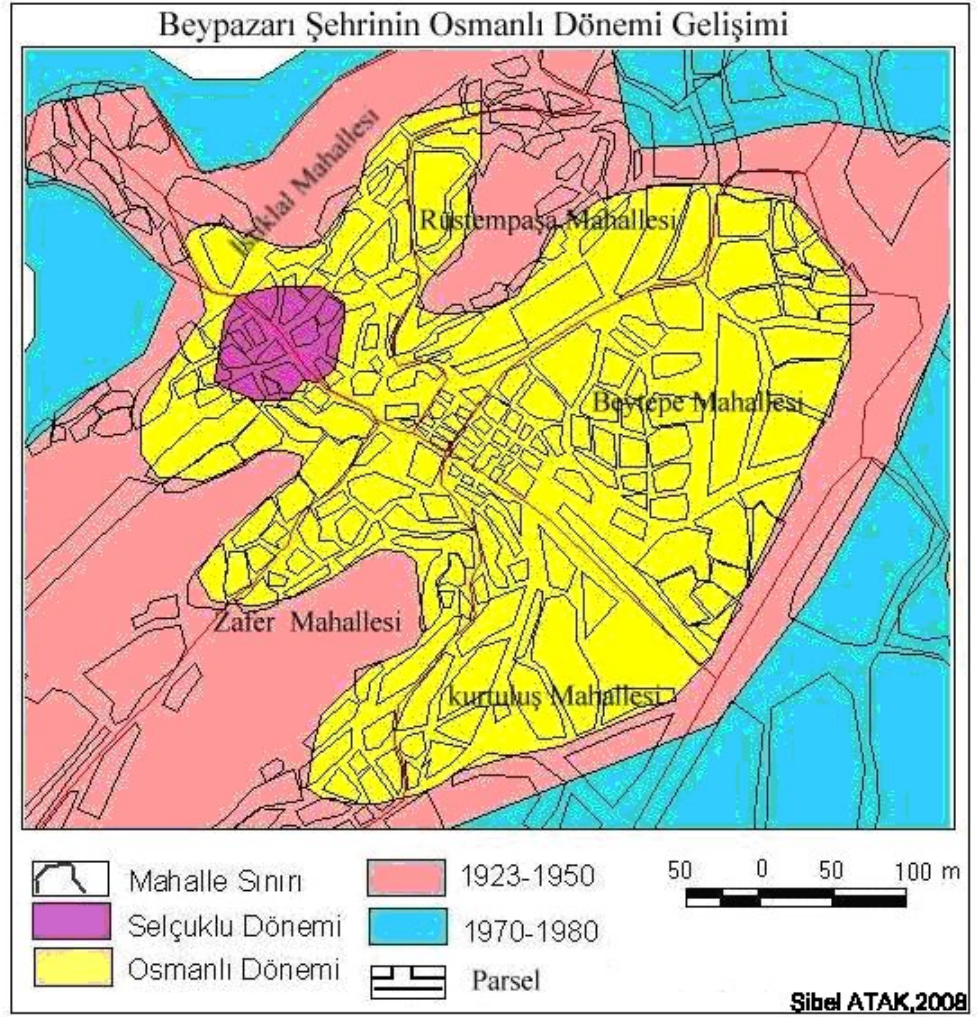
Osmanlı döneminde idari bölünüşünde 1571 yılında en büyük idari birim *Eyalettir*. Eyaletler vilayetlere, *vilayetler* Livalara (Sancaklara), *Livalar* Kazalara, *Kazalar* Nahiyelere ve *Nahiyeler* de en küçük idari birim olan karyelere (*köylere*) ayrılmaktadır. Beypazarı şehri de önceleri nahiyeye merkezi, iken ardından kaza merkezliği yapmıştır.

Osmanlı döneminde Beypazarı Şehri, bugün yine Beypazarı adıyla bilinen ilçenin salnamelere göre yönetim merkezini oluşturan bir yerleşim birimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Selçuklular döneminde İstanbul-Bağdat yolu üzerinde önemli bir ticaret merkezi olan Beypazarı Kütahya Beylerinden Germiyanoğlu Yakup Şahın Veziri Dinar Hezar tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra, Orhan Bey'in Ankara'yı alması ile Hüdavendigar (Bursa) Sancağı'na bağlanarak Osmanlı yönetimine geçmiştir.

Beypazarı ilçesi, Hüdavendigar (Bursa) Livasına Bağlı bir *bucak* (Nahiye) *merkezidir*. (1270- 1280) Anadolu Eyaletinde yer alan Hüdavendigar Sancağı 31 tımar Nahiyesi ve 25 Kazadan oluşmaktadır. Bursa İnegöl, Yarhisar, Ermeni Pazarı, Domaniç, Yenişehir, Söğüt, Gölpazarı, Yenice, Taraklı, Geyve Akhisar, Akyazı, Göynük, Beypazarı, Mihaliççık, Sivrihisar, Kite, Mihaliç, Aydıncık, Gönen, Kızılca Yuzla, Bergama, Tarhala, Kepsut,

Harita 11:Osmanlı Döneminde Beypazarı Yerleşim Alanı

Atranos Hüdavendigâr Sancağının Kazalarıdır. Beypazarı sancak merkezine uzak olmasına rağmen Orta Sakarya'dan gelen yolun İnegöl ve Yenişehir ovalarına ve havzalarına ulaştıkları yerde bulunmaktadır (TORUN, 2004). Bu nedenle olmalıdır ki Beypazarı İlçesi Hüdavendigâr sancağına bağlanmıştır.

Hüdavendigâr sancağında Beypazarı şehrinde 1318 ve 1320 yıllarında da 20 mahalle olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu mahallelerin isimlerinden bahsedilmemektedir (YILDIRIM, 2006).

16 yy da Beypazarı şehrinin 23 mahallesi olduğu tahrir defterlerinden bulunmaktadır (ÜNAL,1996). Bu mahallelerin adları şöyledir:

Tablo 8: 16. yy da Beypazarı şehrinin mahalleleri

SR	YERADI 1573	SR	YERADI 1573
1	KÜLHANİ	13	MESCİDİ ALİ ÇELEBİ YAKACIK
2	DÜZ (TUZ)	14	MESCİDİ HACI PİR AHMET
3	Yaz	15	MESCİDİ DERBAN DEDE
4	KARACAKAYA	16	MESCİDİ KOZANCİBELENİ
5	BEĞTEPESİ	17	MESCİDİ İNCE HOCA
6	MESCİDİ (Akşeyh)	18	MESCİDİ MAHKEME
7	YENİCE	19	MESCİDİ EMİNOĞLU
8	ÖMEROĞLU	20	MESCİDİ DEPEDELEN
9	KADI	21	MESCİDİ KAZUROĞLU
10	ERMENİLER	22	MESCİDİ HACI KAASIM
11	YAKACIK	23	MESCİDİ SARI MEHMED
12	MESCİDİ ALİ ÇELEBİ		

Kaynak: ÜNAL, N. , 1996, Beypazarı İlçesinin Yerleşme ve Nüfus Coğrafyası

Beypazarı, 1868 yılından itibaren siyasi nedenlerden dolayı Ankara Sancağı'na bağılı bir kaza olarak varlığını sürdürmüştür. 1888 ile 1893 yılları arasında Beypazarı Kazası'na bağılı 46 köy bulunmaktadır. 1894 yılında kazada Çiftlik adlı yeni bir nahiye teşkil edildiğinden kazada 1 nahiye, 46 köy vardır. Bu tarihteki mevcut idari dağılım 1906 yılına kadar aynen devam etmiştir. Ancak 1907 ile 1910 yılları arasında nahiye lağvedildiğinden, kaza merkezine bağılı 46 köy mevcut olmuştur.

Beypazarı Şehri'nde ise 41 mahalle olup isimleri aşağıdaki tablo 2 de verilmiştir (YILDIRIM, 2006).

Tablo 9: Ankara Salnamesine Göre Beypazarı Şehri Mahalleleri
(H-1311/M-1893)

SR	YERADI 1311 (1893)	SR	YERADI 1311 (1893)
1	NERDİBANDEDE	22	TERAVİH
2	KAZĞANCI	23	PERAKENDE
3	BEYTEPE	24	YABANCI
4	GÜLHATBE	25	ACISU
5	MERCANLI	26	VELİAĞA
6	UMUROĞLU	27	FUHA
7	UMURZADE	28	AKÇAKAVAK
8	BAZ	29	SİPAHİOĞLI
9	YENİCE	30	ŞEHİDLER
10	KESİRZADE	31	TEBACIK
11	ALİZADE	32	YASSI
12	FAŞMAHKEME	33	ULİCAK
13	YAHNAMIŞ	34	HACİMAHMUDAĞA
14	CAMIĞKEBİR	35	TEFSİR(TAKSİR)
15	EFEHOCA	36	KAAN
16	HOLAGERİŞ	37	FAZBEYİ
17	DERİNCİK	38	KÜNCE
18	SAĞIRLADİN	39	KONAN
19	AHMEDCİLER	40	KÖŞEYENİ
20	VİRANCIK	41	KABAYENİ
21	SUDCAALAN		

Osmanlı Döneminde Beypazarı şehri, Selçuklu döneminden kalan Alaeddin Camii ve çevresini Merkezi çarşı olarak kullanmış ve daha çok

Rüstempaşa Mahallesi ile Beytepe Mahallesi konutların yoğun olarak kullanıldığı alan olmuştur. Osmanlının son döneminde ise (1849) yurt dışından gelen göçmenleri yerleştirmek amacıyla Zafer Mahallesi kurulmuştur. Zamanla yerleşmeler kuzeye ve batıya doğru gelişme göstermiştir.

Foto 10. Hıdırlık Tepesi'nden Beytepe Mahallesi

Foto 11. Hıdırlık Tepesi'nden Rüstempaşa Mahallesi ve Beytepe Mahallesi

Beypazarı'nda ticari faaliyetler yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Özellikle sof ticareti, oldukça yaygındır. Beypazarı çevresinden elde edilen sof yine Beypazarılı tüccarlar tarafından İstanbul'a götürülmektedir. Bugün de aynı tür ticari faaliyetleri devam ettiren tüccarlar mevcuttur. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Beypazarı'nı şehir olarak nitelendirmekte ve şehrin özelliklerinden şu şekilde bahsetmektedir. *"ilk kurucusunu bilmiyoruz. Fakat ilk fatihi Kütahya beylerinden Germiyanoğlu Yakup Şahın Veziri Dinar Hezar'dir. Onun için şehre Germiyenhezar da derler. Haftada bir gün güzel ve süslü bir Pazar kurulup bütün kıymetli eşyalar bulunur. Halkın uğraşları tiftik keçisi olmakla pazarında sof çok satılır. Müşterisi vardır. Senede bin katar sof ipliği satılır. Sofu olmaz fakat güzel mümeyyizi olur. Pazarına her hafta etraf köylerden 10000 insan toplanır. Şehir Anadolu toprağında Engürü*

Sancağı hudutunda olup İstanbul'a da kim Şeyhülislam olursa ona has olur. Padişah hasından ayrılmalıdır. Müftü tarafından hakemi subaşdır. Yüz elli akçelik kazadır. Senelik kadısını yedi kese getirir. Damga emini sipahi kethüda yeri ve yeniçeri serdarı vardır. Fakat kale ağası ve neferi yoktur. Kalesi bir dere içinde olup iki tarafı balıksırtı gibi bir sırtlı kaya üzerindedir. Genişliğini bilmiyorum. Aşağıda şehir iki dere içinde olup yirmi mahalle kırk bir mihraptır. Fakat böyle mükellef camileri yoktur. Çarşı içindeki cami güzeldir. Hepsi 3060 tane iki katlı evleri vardır. Duvarları kerpiçtendir. Üzeri tahta ile kaplıdır. Medrese darulhadis ve darulkurası vardır. Çünkü talebe ve bilginleri çoktur. 70 adet çocuk mektebi vardır. Yediyüzün üzerinde hafızı vardır. Hepsi renk renk sof giyer Türk şehri olduğundan halkı oğuz taifendendir.”

Yedi tane hanı vardır. Çarşı içindeki güzel bir han yanmıştır. Hamamları, 600 dükkanı vardır. Çarşıda kasaplar içinden akan dere kenarında haftada bir Pazar kurulur. Dere burada şehrin aşağı tarafından akarak bir nehir vasıtası ile Sakarya'ya dökülür. Şehir yüksek yerde olduğundan caddelerinde kaldırım yoktur.

Halkının çoğu bilginlerdir. Hepsi renk renk sof giyerler. Türk şehri olduğundan halkı Oğuz taifesidir. Yani Türk kavmi demenin güzel bir ifadesidir. Bağ ve bahçesi çoktur... Velhasıl etrafı geniş, eşyası ucuz ünlü bir şehirdir.”

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde bahsettiği gibi, Beypazarı şehri Osmanlı Döneminde yine önemli ticaret merkezi ve gelişmiş bir ticaret şehridir. Osmanlı döneminde şehirde Suluhan, Eski hamam, Akşemseddin Camii, Kurşunlu camii, Hacılar Köprüsü, Taş Mektep, Tabakhane Camii, İmaret Camii, Tatlı Çeşme Camii, Yeni Camii, İncili Camii, Fatih Camii, Halil Paşa Hamamı ile yine birçok çeşme ve şadırvanlar yapılmıştır.

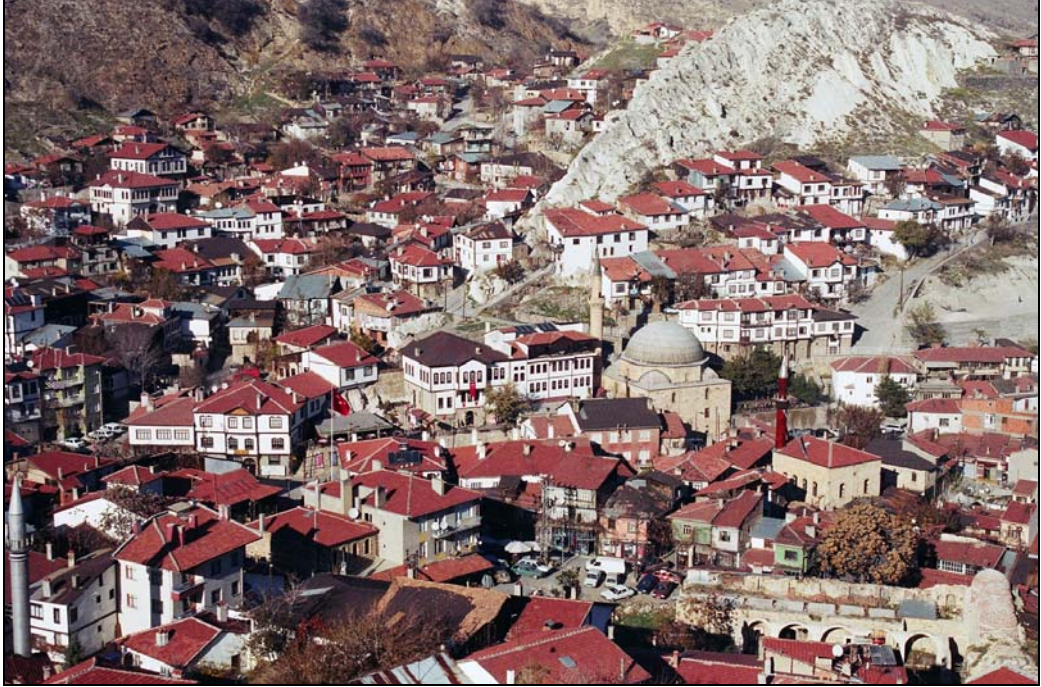

Foto 12. Hıdırlık Tepesi'nden kurşunlu Cami

Foto 13. Hıdırlık Tepesi'nden "Suluhan"

Foto14. Eski Hükümet Caddesinden Suluhan

Foto15. Beytepe Mahallesi Hoca Ahmet Yesevi Sokak ile Cumhuriyet Cad. kesişiminde bulunan “İmaret Cami”

Foto16. Kuyumcular sokakta yer alan “İncili Cami”

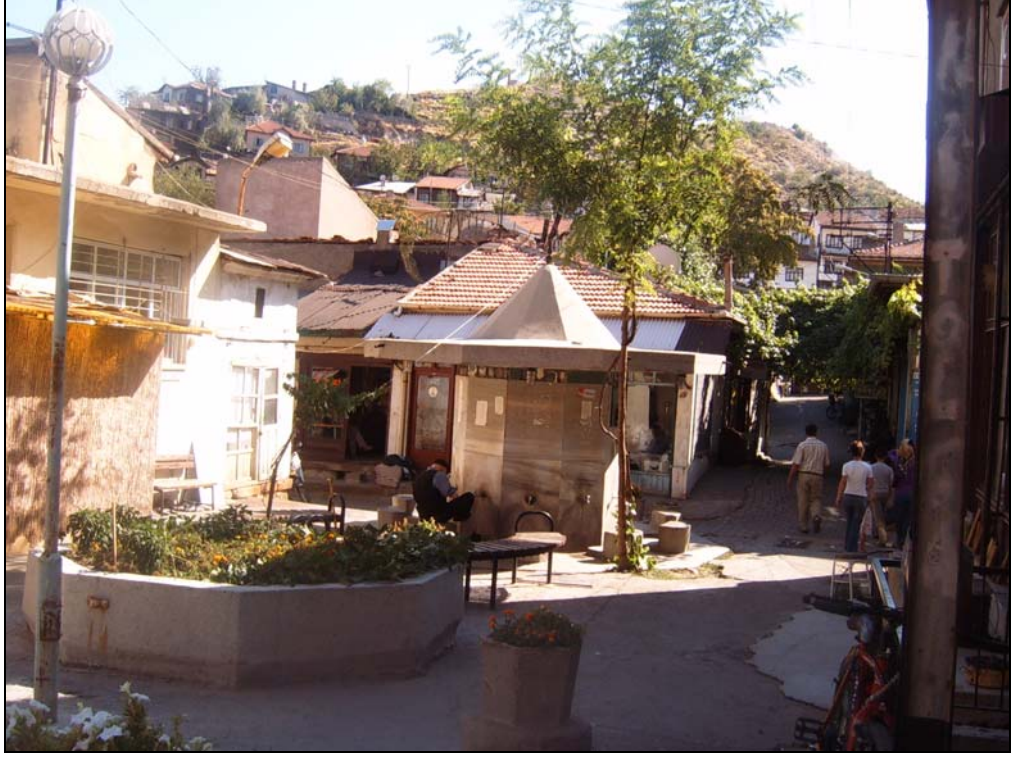

Foto 17. Rüstempaşa Mahallesinde “Şadırvan”

Foto 18. Kemal Milaslı sokakta yer alan “Tatlı Çeşme Camii”

Şehir merkezinde kunduracılık, terzilik, nesaçlık, dülgerlik, demircilik, mutafılık gibi sanatsal faaliyetler de ileri seviyededir. “Şehir merkezinde Cuma günleri Pazar kurulmaktadır⁹.

Beypazarı şehrinde ithalat ve ihracat işleriyle uğraşan büyük tüccarlar bulunmaktadır. İhracat ürünleri arasında pirinç, afyon, tiftik, yapağı, yaş meyvalar sayılabilir. Beypazarılılar ticaret hayatında oldukça ilerlemiş durumdadırlar. Bu da şehrin içtimai hayatının canlılık kazanmasını sağlamaktadır.

Ankara Vilayet Salnamesinde geçen “*Beypazarı Kazası’nda mensucat nevinden Bursa havlularına müşabih surette kırmızı alaca beyaz havlularla beyaz ve aydın gara ve Tavasiyye ve Gürün mensucatına müşabih yünden kuşak ve adi kilimler nesc ve iğmal olunmaktadır*” şeklindeki bilgilere bakıldığında Beypazarı şehrinde halkın hala aynı işlerle uğraştığını görmek mümkün. Ankara ilinin geneline bakıldığında bugün bile yalnızca Beypazarı Şehri’nde insanların yöresel kıyafetlerle dolaştıklarını ve özellikle şehirdeki hanımların el işi ürünlerini satmak amacıyla şehir merkezine kurdukları pazarlarda yerli ve yabancı turistlere satarak aile geçimine katkıda bulduklarını söyleyebiliriz¹⁰.

⁹ Birsen Edanur YILDIRIM, 2006. “Ankara Sancağı’nın Tarihi Coğrafya Bakımından Yerleşme ve Nüfusu (1871-1907)”,Ankara

¹⁰ Birsen Edanur YILDIRIM, 2006. “Ankara Sancağı’nın Tarihi Coğrafya Bakımından Yerleşme ve Nüfusu (1871-1907)”,Ankara

Halkın büyük oranda sof ticareti ile uğraşması ve çok sayıda dükkânın olması ticari hareketliliği beraberinde getirdiğinden kaza merkezi şehir özelliği göstermektedir. Şehir merkezinde ayrıca çok sayıda cami ve mescit, bir belediye dairesi, bir rüştiye mektebi ve yine çok sayıda sıbyan mektebi mevcuttur.

Şehirde 1893 tarihli salnameye göre 1258 hane ve 5805 kişi, 1907 tarihli salnameye göre de 3241 hane ve 6376 kişi mevcuttur.

Vital Quinet Ankara'yı dolaşırken Beypazarı'na da uğrar ve şehir hakkında şu ifadeleri kullanır: "Beypazarı şehri meyve bahçeleriyle çevrelenmiştir. Üç tepenin kenarında güzel evler sıralanmıştır. Beypazarı'nın şeftalisi meşhurdur ve İstanbul'da Ankara şeftalisi olarak satılır. Kavunları da aynı şekilde çok yaygın ve meşhurdur. Beypazarı'ndan geçen kervanların orda sık sık durması adettir¹¹.

Osmanlı Devleti'nin toprak rejimi ve askeri sisteminin bel kemiğini oluşturan Tımarlı (Anadolu) Sipahi Merkezleri'nden birisi olan Beypazarı; yöredeki Sipahi Beyi'ne ve ticari, ekonomik hayatın yoğunluğuna istinaden BEĞ BAZARI diye adlandırılmıştır. Zaten halk arasında da Beypazarı adının oraya uğrayan "beylerin pazarı" anlamından geldiği söylenmektedir.

¹¹ Birsen Edanur YILDIRIM, 2006. "Ankara Sancağı'nın Tarihi Coğrafya Bakımından Yerleşme ve Nüfusu (1871-1907)", Ankara

Beypazarı şehrinin Harita 8'e bakıldığında önemli yolların kavşak noktasında olduğu görülmektedir.

3. 5. Cumhuriyet Döneminde Beypazarı

Cumhuriyet döneminde Selçuklu ve Osmanlı döneminin merkezliğini üstlenen Beypazarı çarşısı yine şehrin merkezini oluşturmaktadır.

Cumhuriyet döneminde var olan mahalleler korunmuş ve bu mahallelere yeni mahalleler eklenmiştir. Gazipaşa Mahallesi Cumhuriyet döneminde kurulmuştur. 1954 yılında bugünkü Kurşunlu Cami kuzeyindeki evlerin yanması sonucunda burada yaşayan insanları yerleştirmek amacıyla Ayvaşık Mahallesi kurulmuştur. Özellikle 1970 li yıllardan sonra Çayırhan Termik santralının kurulması (1978) sonucunda burada çalışan insanların lojmanları şehrin batı ve güneybatısına doğru kurulmuştur. Böylece şehir batı- güneybatıya doğru gelişmiştir. Yine Turgut Özal Döneminde çıkarılan kooperatif yasası ile bu alan yeni yerleşmelerin (kooperatiflerin) kurulmasına neden olmuş; Kurtuluş ve Hacıkara Mahalleleri kurulmuştur. Daha önce eski adı Zaviye şimdiki adı Bağözü köyü sınırları içinde yer alan Yeşilağaç Mahallesi ise 1987 yılından sonra Beypazarı şehrinin gelişmesine paralel olarak belediye sınırları içine girmiştir. Şehrin batıya doğru gelişmesi sonucunda eski sanayi sitesi şehrin içinde kalmıştır. Plansız şehirleşmenin sonucu olan bu durum 1980 li yıllardan sonra Akyazı mevkiine yeni sanayi sitesi kurularak sanayi alanın şehrin dışına doğru taşınması amaçlanmıştır.

Ancak henüz sanayi sitesinin tamamı taşınmadığından özellikle tamirciler sanayisi hala şehrin içinde yeni yerleşim alanında faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte gerek 1999 yılından sonra şehrin turizme açılmış olması özellikle Ankara'dan gelen turistlerin etkisi gerekse Ankara ile ticari faaliyetlerin yürütülmesi nedeni ile şehir doğu ve güneydoğusundaki Ankara yoluna doğru gelişme göstermiştir. Tüm bu gelişmeler sonucunda Beypazarı şehri bugünkü şeklini almıştır.

İlçe merkezinde ilk yerleşim alanı olarak savunma nedeniyle yamaçlar seçilmiş daha sonra tepelere doğru yayılmıştır. Zamanla şehir önce batıya daha sonra da doğuya doğru gelişmiş ve bugünkü şeklini almıştır.

Günümüzde Beypazarı şehrinin 11 mahallesi vardır. Bu mahallelerin adları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo10: Beypazarı İlçe Merkezinin Mahalleleri

	MAHALLE ADI		
1	AYVAŞIK	7	İSTİKLAL
2	BAŞAĞAÇ	8	KURTULUŞ
3	BEYTEPE	9	RÜSTEMPAŞA
4	CUMHURİYET	10	YEŞİLAĞAÇ
5	GAZİPAŞA	11	ZAFER
6	HACIKARA		

4. BÖLÜM

ŞEHİR İÇİ ARAZİ KULLANIMI

Hammadde Üretim Alanları

Hizmet alanları

Sanayi Alanları

NÜFUSUN NİTELİKLERİ

4. 1. ŞEHİR İÇİ ARAZİ KULLANIMI

Arazi kullanımı, doğal koşulların insana sunduğu alanlarda insanın hayatını devam ettirebilmesi için gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlere bağlı olarak insan ve doğal ortam arasındaki etkileşimin somut sonucudur. Buna göre arazi kullanımı üzerinde doğal ve beşeri olmak üzere iki önemli faktör etkilidir. Daha önce yerleşmenin evriminde bahsettiğimiz gibi iklim ve yeryüzü Şekilleri, arazi kullanımını etkileyen en önemli doğal faktörlerdir. Sosyoekonomik ve sosyokültürel faaliyetler ise arazi kullanımını etkileyen beşeri faktörlerdir. Beypazarı Şehrinin arazi kullanımı üzerinde yeryüzü Şekillerinin etkisi oldukça fazladır. Bununla beraber Beypazarı'nın tarihi bir Şehir olması nedeniyle arazi kullanımı, tarihi süreç içerisinde insanların sosyoekonomik özelliklerine göre Şekil almıştır. Özetle; Beypazarı Şehrinin arazi kullanımı, sahip olduğu coğrafi özelliklerine ve tarihi süreç içerisindeki insan faaliyetlerine göre bugünkü Şeklini almıştır.

Beypazarı Şehrinin Şehir içi arazi kullanımına geçmeden önce Beypazarı Şehrinin kentsel idari alan sınırını vermek doğru olacaktır.

Beypazarı Şehrinin kentsel idari alanı, komşu köy ve kasabaların idari alan sınırları ile kuşatılmaktadır. Buna göre Beypazarı'nın kentsel idari alanının sınırları; Kuyucak, Bağözü, akıloba, Başen, Geyikpınarı, Kozalan, Sopaalan, Acısu, Kızılcaağt, Akçakavak, Dibecik, Dikmen, Yukarılucak, Harmancık, Fasil, Kayabükü köylerinin idari sınırlarından

geçmektedir (Harita 2). Beypazarı Belediyesinin yönetim ve denetimi altında olan hizmet alanlarını içine alan mücavir alan sınırları ise kentsel idari alan sınırıyla örtüşmemektedir (Harita 2). Beypazarı Belediyesinin mevcut hizmet alanının sınırları Harita 2' de açık yeşil ile gösterilmiştir. Harita 2' ye baktığımızda, Beypazarı belediyesinin mevcut hizmet alanı, yalnızca Beypazarı şehrindeki mahalleleri ve çevresini kapsamaktadır. Belediyenin sorumluluğunda olan ve şehrin gelişimine bağlı olarak gelecekteki hizmet alanı (mücavir alan) sınırları ise; Harita 2' de koyu yeşil renk ile gösterilmiştir. Belediyenin gelecekteki hizmet alanı sınırına baktığımızda, kentsel idari alan sınırı ile uyuşmadığı görülmektedir. Bununla birlikte bu sınırlar içinde kalan alanların yüzölçümlerinin birbirinden farklı değerlerde olduğu görülmektedir. Kentsel idari alan 103,162 km² iken, belediyenin mevcut hizmet alanı ile gelecek için planlanan hizmet alanı toplam olarak 29.591 km² dir. Haritada koyu yeşil ile gösterilen Belediyenin mevcut hizmet alanı 15.088 km², belediyenin gelecekteki sınırı olan mücavir alan ise 14.303 km²dir. Bu sınırların çizilmesi sırasında daha çok günlük çıkarların ve uygulamaların dikkate alındığı, geleceğe yönelik ana belirleyici coğrafi özelliklere bağlı kalınmadığı tespit edilmiştir.

Şehrin kuruluşundan günümüze gelişimini bir önceki bölümde ayrıntılı olarak incelemiştik. Buna göre şehrin gelişimini kısaca özetleyecek olursak, şehrin genel olarak batı ve güneybatıya doğru geliştiği izlenmektedir. Yine daha önce Bağözü köyünün idari sınırları içinde yer alan Yeşilağaç Mahallesi günümüzde Beypazarı şehrinin bir mahallesi durumunda olması batıya doğru

gelişmesinin sonucudur. Şehir, batıya doğru geliştiğinden çevresindeki köylerin idari sınırları içinde kalan yerleri yutmaktadır. Yine şehrin jeomorfolojik özellikleri dikkate alındığında şehrin kuzeye doğru gelişmesi pek mümkün olmamaktadır. Şehrin doğu, güney ve batıya doğru gelişmesi jeomorfolojik özelliklere göre daha mümkündür. Kısaca şehir günümüzde daha çok batıya ve güneye doğru gelişmektedir. Oysa belediyenin gelecekteki hizmet alanı kuzey ve güneyine doğrudur. Bu nedenle belediyenin kuzeyindeki gelecekteki mücavir alanının sınırları yapılaşmaya göre olamaz. Belediyede yapılan görüşmeler sonucunda şehrin kuzeye doğru mücavir alanını gelişmesinin nedenini belediyenin gelirini artırmak olduğu anlaşılmıştır. Yapılaşma ile ilgisi yoktur. Kuzeyde (Kozalan köyü sınırına doğru) Trona madeni bulunmuştur ve burası yakın zamanda işletmeye açılacaktır. Bu maden, belediye sınırları içinde kalırsa belediye işletmeden maden kanununa göre %2 pay alacaktır. Ayrıca fatura satışı üzerinden de yıllık %2 pay alacaktır. Yine İnözü vadisinde maden suyu çıkarılmaktadır. Bu alanda aynı nedenlerden dolayı belediyenin sınırları içinde kalması amaçlanmıştır. Bu sebeplerden dolayı, kuzeyde trona madeni ve maden suyu çıkarım alanları belediyenin sınırları içinde kalacak şekilde mücavir alan sınırı kuzeye doğru genişletilmiştir (Harita 2'de koyu yeşil ile gösterilmiştir). Harita 2' de koyu yeşil ile gösterilen güneydeki mücavir alan ise şehrin gelişimi ve yapılaşmaya göre belirlenmiştir.

Kentsel idari alan sınırı ile mücavir alan sınırına baktığımızda bu sınırın birbiri ile uyuşmadı görülmektedir. Mücavir alan dışındaki kentsel idari alan içinde kalan alanlar Bayındırlık ve İskân Bakanlığının sorumluluğundadır.

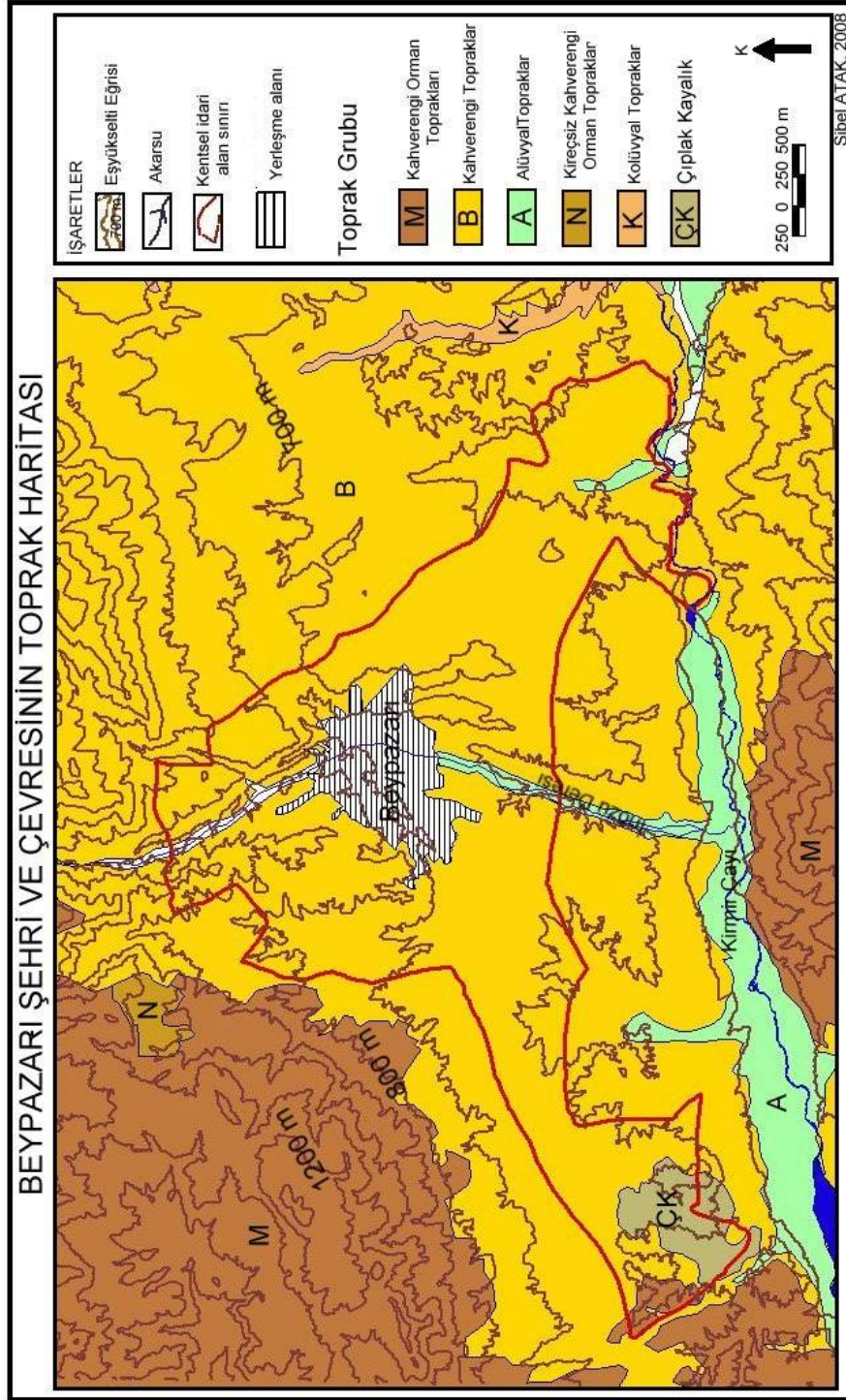
Yine Beypazarı'nın 2000- 2001 faaliyet raporları incelendiğinde Belediye çalışmalarının daha çok şehir merkezi ve çevresi olduğunu görmekteyiz. Belediyelerin hizmet alanları ve belediyelerin faaliyetleri arazi kullanımında doğal çevre koşulları, tarihi güzellikleri kadar önemli ve belirleyicidir.

4. 1. 1. Hammadde Üretim Alanları

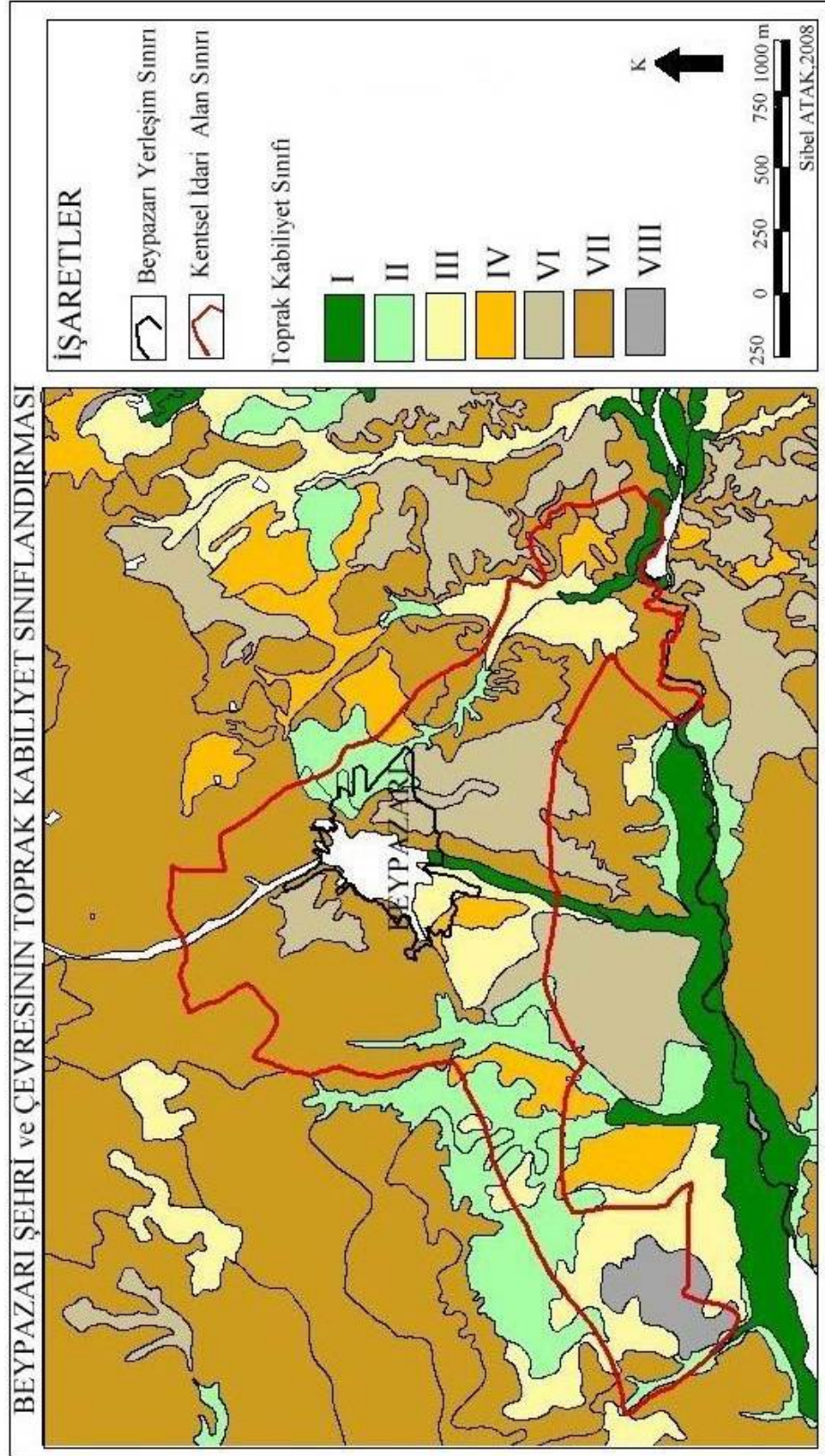
Birincil sektör ya da hammadde sektörü içinde; avcılık ve toplayıcılık, tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik gibi ekonomik faaliyetler yer almaktadır. Beypazarı'nın kentsel idari alanı içerisinde ise bu ekonomik faaliyetlerden tarım ve hayvancılık faaliyetleri daha çok gelişmiştir. Bu nedenle konunun başlığını tarım ve otlak Alanları olmasını uygun bulduk.

Beypazarı, şehir özelliği göstermesine rağmen ekonomisinde hammadde üretim sektörünün payı oldukça fazladır. 1990 yılında nüfusun % 29'u hammadde sektöründe çalışırken, 2000 yılında % 46'sı hammadde sektöründe çalışmaktadır. Yine kırsal ile şehir arasındaki etkileşimin sonucunda ticari faaliyetler gelişmiştir. Yani Beypazarı'nda ticaretin gelişmesi büyük çoğunlukla hammadde sektörüne dayanmaktadır.

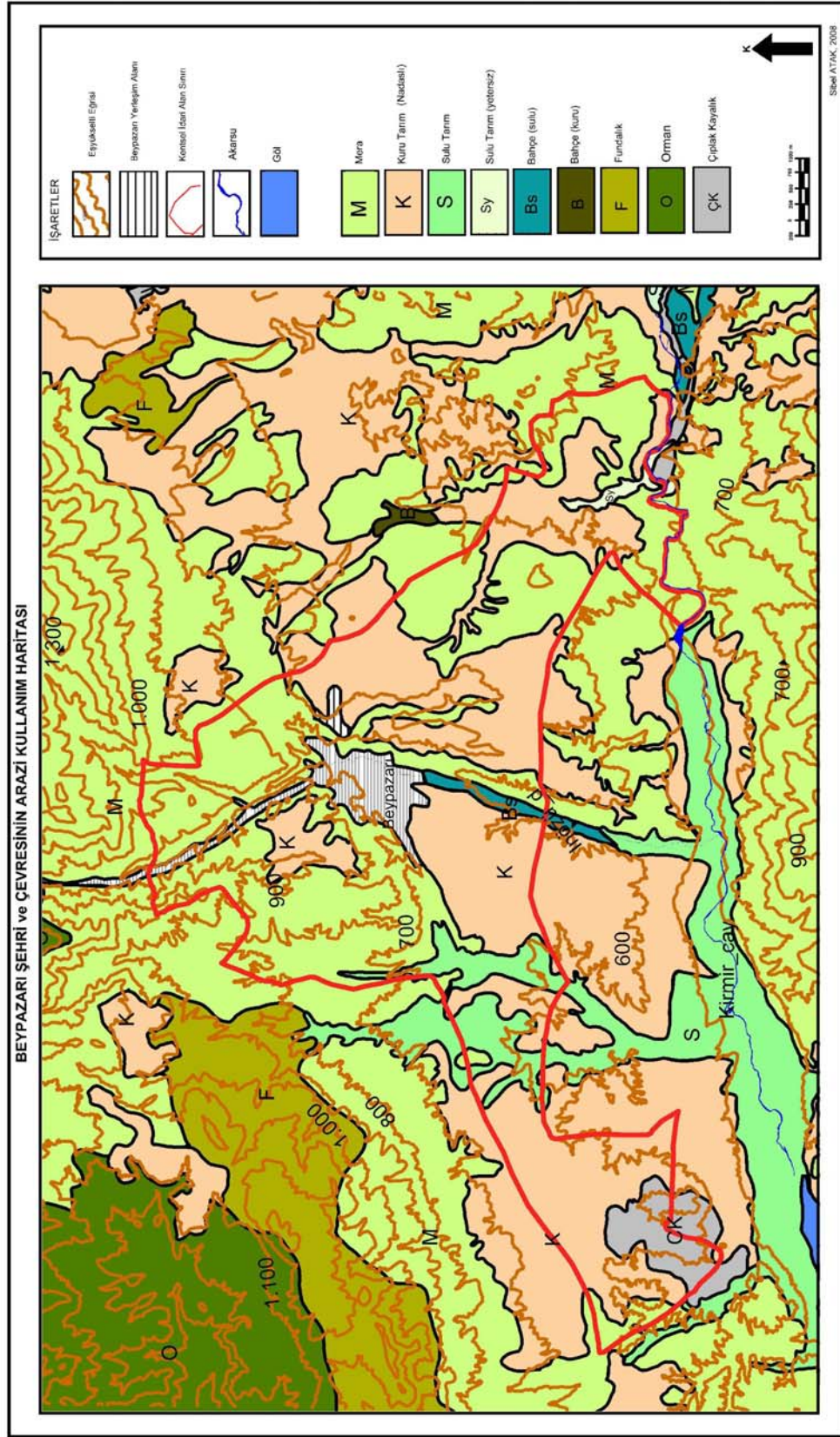
Harita 12: Beypazarı Şehri ve Çevresinin Toprak Haritası

Harita 13: Beypazarı şehri ve çevresinin toprak kabiliyet sınıflandırması

Harita 14: Beypazarı şehri ve çevresinin Arazi Kullanımı

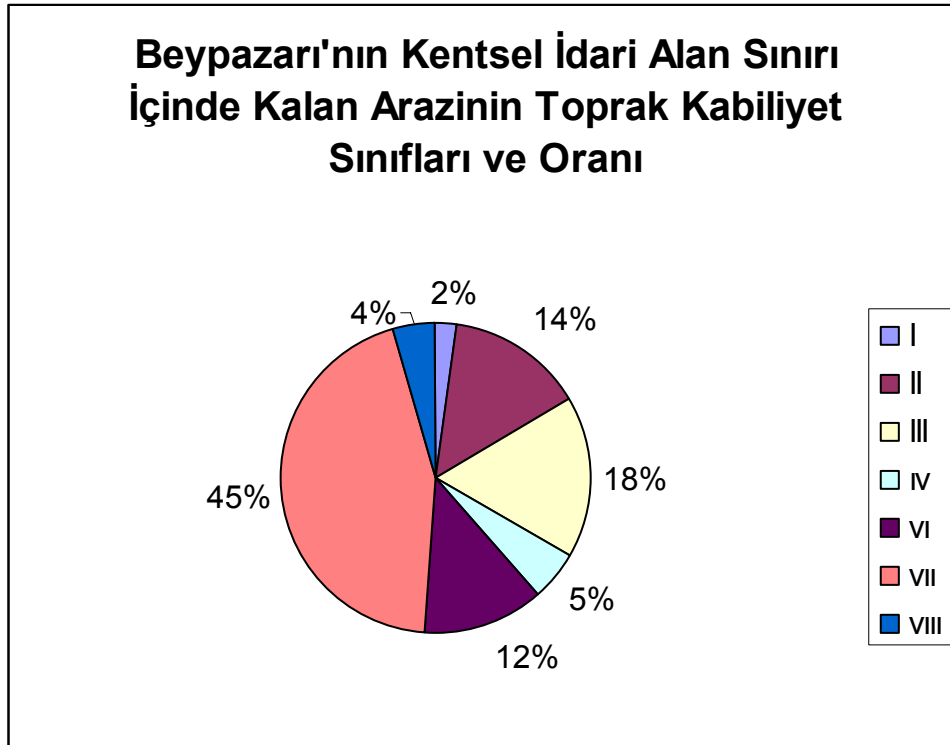
Beypazarı şehri, Kirmir çayının kuzeyindeki yüksekliği ortalama 800 metre olan platolar üzerinde kurulmuştur. Kuzeyinde 1200- 1300 metre yükseklikte yer alan Orta Pliyosen yaşlı aşınım düzlükleri ile bu aşınım düzlükleri üstünde geliştiği dağlık saha bulunmaktadır. Bu alanın hemen güneyinde ise ortalama yüksekliği 700- 800 m. ve genellikle 100- 125 metre derinlikte vadilerle yarılmış Pliyosen sahaları ile Kuaterner başlarına ait plato düzlükleri yer alır (EROL, O). Bu saha içinde yer alan hogbckler ve aralarındaki subsekant çukurluklar, Beypazarı şehrinin sit alanını oluşturmaktadır. Beypazarı şehrinin sit alanının yüzölçümü 8.71 km² dir. Buda kentsel idari alan sınırının yaklaşık %8 ine tekabül etmektedir. Kentsel idari alanın %4. 6 sı kullanılmayan arazi iken, %87. 4 arazi ise tarım ve otlak arazidir.

Beypazarı şehri ve çevresinin toprak haritası incelendiğinde (Harita 12) şehrin sit alanının yer aldığı kentsel idari alan içinde genel olarak kahverengi topraklar yaygındır. Bununla birlikte şehrin içinden de geçen İnözü Vadisi içerisinde Alüvyal topraklar yer almaktadır. Alüvyal topraklar, sulu tarım için oldukça önemli topraklardır. Kahverengi topraklar ise başta tahıl tarımı olmak üzere bağcılık gibi tarımsal faaliyetler için oldukça önemlidir. Yine Harita 13 incelendiğinde Alüvyal topraklar, toprak kabiliyeti sınıflandırılmasında 1. sınıf topraklara tekabül etmektedir.

Tablo 11: Beypazarı Şehrinin Kentsel idari Alanı içinde yer alan toprakların kabiliyet sınıfları ve oranları

	Toprak Kabiliyet Sınıfları							Toplam Alan (km ²)
	I	II	III	IV	VI	VII	VIII	
Alan (km ²)	2.230	14.303	16.423	5.428	12.198	44.057	4.437	103.162
Oran(%)	2	14	18	5	12	45	4	100

Grafik 1: Beypazarı'nın kentsel idari alan sınırı içinde kalan arazinin toprak kabiliyet sınıfları ve oranları

Beypazarı Şehrinin Kentsel idari Alanı içindeki toprakların kabiliyet sınıflandırılmasına göre (Tablo 11) değerlendirildiğinde; bu toprakların %45'i

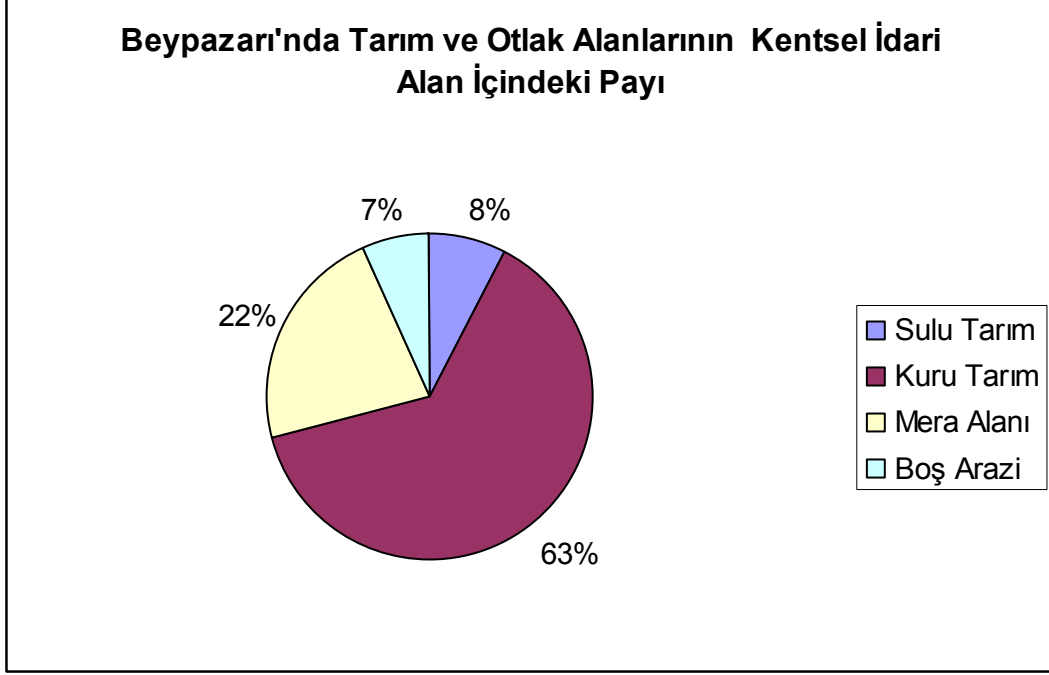
VII. sınıf topraklardan oluştuğu görölmektedir. Şehrin kuzeyinde yer alan yüksek aşınım düzlüklerinde VII. sınıf topraklar gelişmektedir¹². Bu alanda eğim ve erozyonun fazla olması meraların genişlemesine neden olmuştur Birinci sınıf topraklar şehrin güneyinde İnözü Vadisi'nde ve Kırmir Çayının yan kolları üzerinde yaygındır. Bu verimli topraklar, uygun iklim koşullarıyla beraber sulu tarım ve bahçe tarımının yoğunlaşmasına olanak sağlamıştır.

Beypazarı şehrinin kentsel idari alan içinde kalan arazinin arazi kullanım durumuna bakacak olursak;

Kentsel idari alan toplam 103,162 km² dir. Bunun 8.71 km² si yerleşim alanı, 5.30 km² si sulu tarım alanı(S), 0,81 km² si sulu tarım yetersiz (Sy), 0.92 km² si Bahçe Sulu(Bs), 4.59 km² si boş arazi (ÇK), 43.46 km²si kuru tarım(K), 15.41 km² si ise mera (M)dir. Kentsel idari alan içersinde %63'lük pay ile en fazla kuru tarım yapılmaktadır. Kuru tarım alanları daha çok sit alanı çevresinde ve platolar üzerindedir. Plato yüzeylerinin hemen tamamı kuru tarımın uygulandığı tarlalarla kaplıdır. Buradaki toprak kalitesinin iyi olmaması (Tablo 11), yağış şartlarının pekiyi olmaması bu alanlarda tahıl dışında başka bir ürün yetişmesine uygun değildir. Hatta jipsli formasyonların tuzluluk oranının fazla olduğu alanlarda buğday dahi yetişmemektedir.

¹² VII. Sınıf Topraklar; Çok dik eğimli(%20-30) alanlarda, çok sığ ve çok taşlıdır, yuzluluğun yanında şiddetli erozyonda görülebilir. Bu toprakları koruyup ıslah etmekte güçtür. Genelde bu toprakların üzeri Orman ve Mera'dır.

Grafik 2: Beypazarı'nda tarım ve otlak alanlarının kentsel idari alan içindeki payı

Grafik 2 incelendiğinde de görüldüğü gibi Beypazarı şehrinin çevresinde %63'lük pay ile daha çok kuru tarım yapılmaktadır. Yine harita 14 incelendiğinde kuru tarım alanlarının daha çok sit alanı çevresinde ve platolar üzerinde olduğu görülmektedir.

Şehir ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağ- bahçe tarımını da eklemek gerekir. Şehrin içinden geçen İnözü vadisi etrafı ile yerleşim alanlarının güneyinde sulamanın mümkün olduğu alanlarda sulu tarım alanları, bağ ve bahçeler yoğundur. Geçmişte etrafındaki Hacıkara, Ayvaşık, İnözü, Başağaç gibi yerlerde bağ alanları, bostancılık yapıldı; ancak şimdi

bu alanlar yerleşim yerine açıldığından çok dar alanda sulu tarım ve bostancılık yapılmaktadır. Ortalama 700–800 m. yükseltiyeye sahip Beypazarı şehrinde tarım alanlarının dışında eğimin arttığı alanlarda, kuzeyde yükselti ve eğimin fazla olması tarım yapabilecek verimli düzlükleri sınırlandırmıştır. Bu nedenle şehrin kuzeyindeki yüksek aşınım platoları mera alanı olarak kullanılmaktadır (Harita 12).

Beypazarı ilçesinin toplam 2003 yılı bazı tarım ürünleri ve üretim miktarları verilerine bakıldığında da en fazla payın tahıllarda olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Beypazarı ilçesinde üretilen tarım ürünleri ve üretim miktarları (2003)¹³

Tarımsal Ürünler	Üretim Miktarı(Ton)
Tahıllar	485.500
Baklagiller	469
Endüstriyel Bitkiler	13.340
Yumru Bitkiler	11.565
Sebzeler	171.060
Meyveler	12.016

Beypazarı'nda sebze üretiminde de en fazla pay havuçtadır. Sebze üretiminin yaklaşık 1/3 ü tarıma aittir. Yine havuç şehir ekonomisi fazla olan bir tarım ürünüdür. Özellikle son yıllarda havuçtan üretilen mamul maddeler ile havucun şehir ekonomisine katkısı artmaktadır.

¹³ Beypazarı Ticaret Odası,2003, Beypazarı'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı,sayfa: 59, Beypazarı

Beypazarı'nın çevresinin dağlık olması ve geniş mera alanlarının varlığı ile hayvancılık da gelişmiştir. Şehir içinde hayvancılıktan söz edemesek de kentsel idari alan içinde mera alanlarında özellikle Tiftik keçisi ve büyükbaş hayvan besiciliği yapılmaktadır. Ancak hayvancılık daha çok Beypazarı'nın köylerinde yaygın olarak yapılmaktadır. Beypazarı'nda İpek Böcekçiliği de önemlidir. Evliya Çelebi'nin de ünlü seyahatnamesinde bahsettiği gibi ipek böcekçiliği Beypazarı'nda çok eskiden beri sürdürölen bir faaliyettir. Beypazarı, tarihi dönemlerde ipek ticaretinin de önemli bir parçası olmuştur.

Beypazarı şehrinin kuzeyinde belediyenin gelecekteki mücavir alanı içinde yer alan bir diğer hammadde ise; Trona (Maden Sodası) ve Maden suyudur.

1970li yılların sonlarına doğru MTA Kurumu tarafından Beypazarı şehrinin kuzeybatısında Bağözü, Çakıloba, Başören, Kozalan köyleri arasındaki neojen havzası üzerinde yapılan kömür sondaj çalışmaları sırasında tesadüfen bulunmuştur. Soda külü olarak da bilinen kimyasal madde homojen bir görünömlü beyaz renkli ve % 90 saflıkla bulunmaktadır. Bu maden sabun, deterjan, su arıtımı, cam sanayi, savunma sanayi, kimya, deri ve gıda sanayi ile kâğıt, tekstil sanayinin hammaddesini oluşturmaktadır.

Dünyadaki bilinen trona yataklarının tamamı karasal olup gölssel ortamlarda oluşmuştur. ABD ve Çin'deki yatakların yaşı eosen iken

Beypazarı yatağının yaşı orta miyosendir. Orta- üst miyosen yaşlı formasyonlardan oluşan Trona Havzası; kuzeyden Jura-alt Kretase yaşlı denizel kireçtaşları (Keltepe Formasyonu) ile güneyden Palosen yaşlı granodiyoritlerle sınırlandırılmıştır. Bu temeli uyumsuzlukla örten Orta –üst miyosen istifli altta; kömürlü seviyeler içeren Boyalı Formasyonu ile başlar. Üzerine geçişli olarak gelen ve orta seviyelerde ardalanmalı olarak trona damarları içeren Hırka Formasyonu ve bunun üzerinde yer alan ancak; trona içermeyen aynı yaşlı diğer birimler ise alttan üste doğru Karadoruk, Sarıağıl, Çakıloba ve Zaviye Formasyonları gelir.

Türkiye’de Osmanlı İmparatorluğu döneminde Van Gölü ve çevresinden soda üretildiği bilinmektedir. Türkiye soda ihtiyacını 1975 yılına kadar ithalat yolu ile karşılamıştır. 1975 yılında Mersin’de 150 000 ton/yıl kapasiteli soda fabrikası üretime başlamıştır. Doğal sodanın önemli kaynağı Trona yataklarıdır. Dünyada bilinen Trona yatakları; ABD, Çin ve Türkiye’de bulunmaktadır. ABD’de bulunan yatakları, yatak rezerv olarak dünyanın en büyük Trona yatağıdır. Üçüncü büyük yatak ise ülkemizde Beypazarı’nda bulunmaktadır.

Tablo 13: Soda külü üretimine uygun ülke kaynakları, rezerv ve tenörleri

Soda külüne Elverişli Rezervler		Milyon Ton	
Ülkeler	Bölge Adı	Alınan Rezerv	Tenör%
ABD	Wyoming, Trona	68.700	90.0
ABD	California Owens Gölü, Trona	50	82.0
Çin	İç Moğalistan Chaganor, Trona	11	27.0
Türkiye	Beypazarı, Trona	200	87.0

Tablo 14: Ülkelerin yıllara göre üretim miktarları

Ülkeler	1997 (1000/ton)	1999 (1000/ton)	2001 (1000/ton)
ABD	10.700	10.200	10.300
Çin	7.258	7.654	9.000
Türkiye	500	500	500

Türkiye 500. 000 tonla dünya soda üreticileri arasında yer almaktadır. Beypazarı çevresinde yer alan bu Trona madeni MTA tarafından bulunduğundan sonra Eti Holdinge devredilmiştir. 1990 yılından sonra bu madenin işletilebilmesi için iki önemli adım atılmıştır. Bunlardan ilki uluslararası bir ihaleye açılmış ve Fransız CDF, MDPA Sofremines ile yerli Teknomad ihaleyi kazanmıştır. İkinci büyük adım ise; madencilik bir entegre olarak yapılmasıdır. Bu bağlamda potansiyel yabancı adaylar FMC ve SOLVAY

firmaları ile 6 kez görüşme yapılmıştır. Ancak henüz net bir pozisyon belirlenememiş ve kara verilme aşamasındadır (TORUN, 2004).

Trona madeni işletilmeye başlandığında Beypazarı şehri için yeni ekonomik iş sahası açılacak ve şehrin ekonomik geliri artacaktır.

Beypazarı şehrinin 6 km kuzeyinde İnözü vadisinde dere içinde kayalar arasından çıkartılan maden suları ise; Beypazarı şehrin diğer önemli madenidir. Yerin derinliklerinden çıkan maden suyu, çıktığı yerin özelliklerini taşır ve magmadan aldıkları karbondioksit gazın basıncı ile yeryüzüne çıkar.

Beypazarı maden suyu özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 15:Beypazarı Maden Suyu'nun mineral değerleri

KATYONLAR	ANYONLAR
Amonyum: 0.05 mg/lit.	Sülfat: 12.22 mg/lit.
Bikarbonat: 1865,38 mg/lit.	Florür: 0.46 mg/lit
Potasyum: 55.9 mg/lit.	Nitrat: <1,0 mg/lit.
Sodyum: 7.22 mg/lit.	Nitrit: <0.005 mg/lit
Magnezyum: 164,84 mg/lit.	Klorür: 80.23 mg/lit.
Kalsiyum: 226,45 mg/lit.	Fosfat: 1.87 mg/lit.
Demir: 0.34 mg/lit.	Bikarbonat: 1865,38 mg/lit.
Alüminyum: 0.0087 mg/lit.	Hidrokarbonat: 2732,8

Kaynak: www.beypazarimadensuyu.com

Doğal mineralli sular insan sağlığı için oldukça önemlidir. Tablo 15 de görüldüğü gibi Beypazarı maden suları da mineral bakımından oldukça zengindir.

Beypazarı maden suyu, Karakoca Doğal Maden suyu işletmesi tarafından 1957 yılında açılmıştır. İşletmenin maden suyu şişeleme kapasitesi saatte 200.000adet şişedir. Bu rakam ile iç tüketimde %22 pay sahibidir. Beypazarı Maden suyunun başlıca ihracat pazarlarına bakıldığında Arabistan, K.K.T.C. Almanya, İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Danimarka olduğu görülmektedir¹⁴.

4. 1. 2. Hizmet alanları

Ekonomik faaliyetler içinde önemli bir yere sahip olan hizmetler sektörü, her türlü beşeri ve ekonomik faaliyetlerin devamlılığını ve verimliliğini sağlayan ekonomiye doğrudan veya dolaylı olarak etki eden üçüncül (tersiyer) faaliyetleri bünyesinde toplamaktadır (ÖZÇAĞLAR, 2000). Doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik faaliyetlerin bütününe etki eden hizmetleri sağlık, eğitim, ulaşım- iletişim, pazarlama, ticaret, rekreasyon-turizm, güvenlik ve barınma hizmetleri olarak tasnif edebiliriz.

4. 1. 2. 1. Oturma Alanı:

Barınma, doğal etkilerinden korunmak için kapalı bir yere sığınmak; bir yerde uzun veya kısa süreli vakit geçirmek için yeme içme konaklamaya uygun mekânları bularak yaşamak; bir yerde etkili olmak için uygun ortamı bulmak şekilde tanımlanmaktadır (ÖZÇAĞLAR, 2000). Yerleşim alanları

¹⁴1999, Pusula Dergisi sayı:2 sf: 32, Beypazarı Ticaret Odası Yayın Organı.

içinde daimi ve geçici konaklanan her türlü mesken barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmış barınaklar yer almaktadır.

Beypazarı'nda ilk yerleşim yeri olarak korunma amacıyla hogbcklerin dik yamaçları seçilmiş zamanla bu alan tepelere doğru yayılmıştır. Böylece ilk yerleşim yeri olarak Cumhuriyet Mahallesi içinde yer alan Karakaya Mevki, Derbentçik Mevki ve Beytepe Mahalleri oluşturmaktadır. Selçuklu Döneminde şehir doğuya doğru gelişme göstermiş Rüstempaşa Mahallesi kurulmuştur. Osmanlı Döneminde Beytepe Mahallesi ve Rüstempaşa mahalleleri çarşı merkezini oluştururken Zafer Mahallesi kurulmuştur. Özellikle 1970li yıllardan sonra Çayırhan Termik santralinin kurulması (1978) sonucunda burada çalışan insanların lojmanları şehrin batı ve güneybatısına doğru kurulmuştur. Böylece şehir batı- güneybatıya doğru gelişmiştir. Yine Turgut Özal Döneminde çıkarılan kooperatif yasası ile bu alan yeni yerleşmelerin, (kooperatiflerin) kurulmasına neden olmuştur. Kurtuluş ve Hacıkara Mahalleleri kurulmuştur.

Foto19. Hıdırlık Tepesinden Çayırhan Yolu ve Hacıkara Mahallesindeki Kooperatif Evleri

Harita 15: Beypazarı Şehrinin Oturma Alanlarının Dağılışı

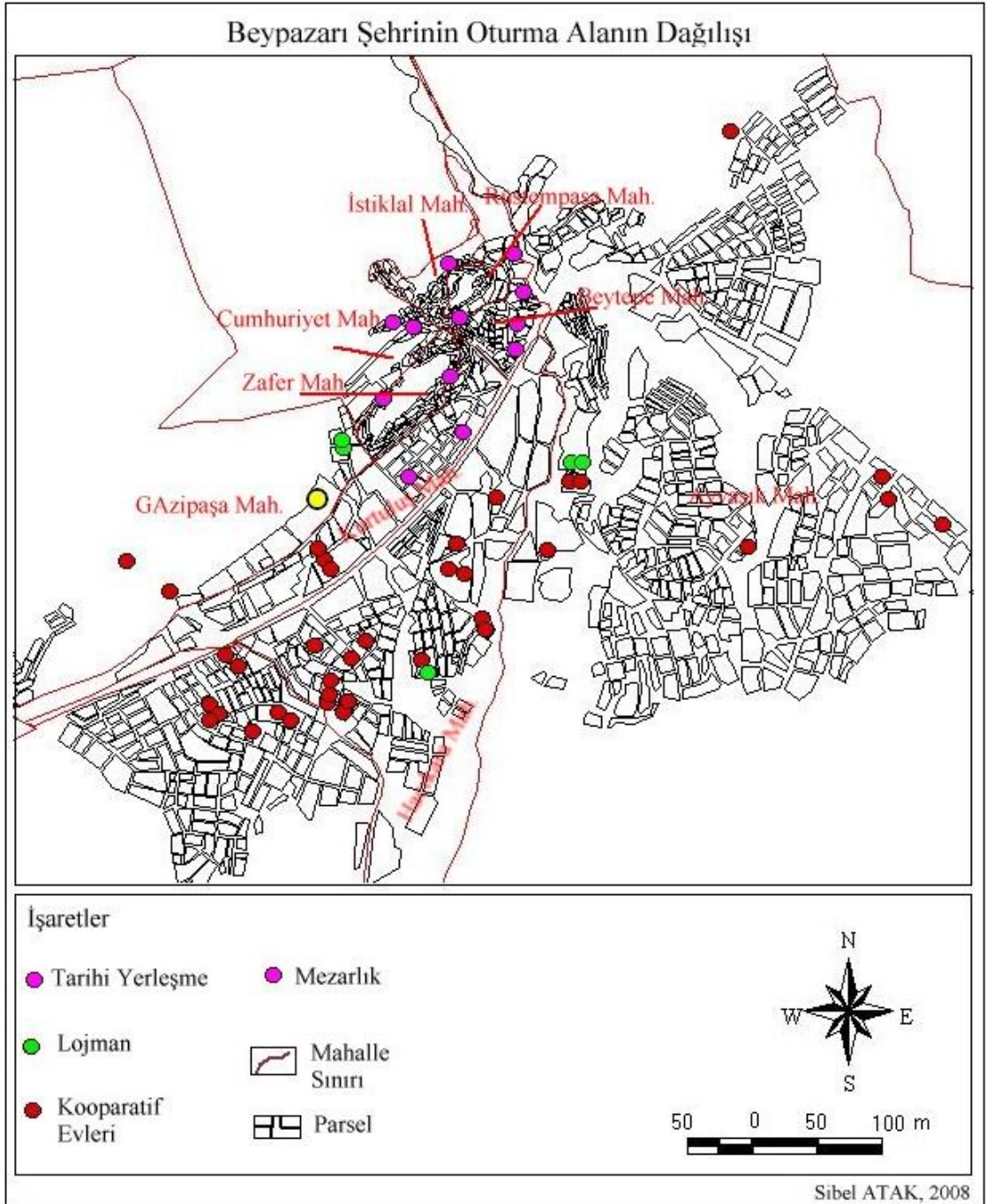

Foto 20. Hıdırlık Tepesinden Hacıkara Mahallesiindeki Kooperatif Evleri

Cumhuriyet döneminde ise çeşitli yangınlar nedeniyle burada yaşayan insanları yerleştirmek amacıyla Ayvaşık Mahallesi, daha sonra Kurtuluş, Hacıkara ve Başağaç, Yeşilağaç Mahalleleri kurulduğunu daha önce bahsetmiştik. Bu mahallelerden İstiklal, Cumhuriyet, Zafer, Rüstempaşa ve Beytepe mahalleleri tarihi mahallelerdir ve bu dokularını günümüzde de korumaktadırlar. Beypazarı'nda bugün 11 mahalle bulunmaktadır. Bunlardan sadece Yeşilağaç Mahallesi Beypazarı'nın gelişmesine bağlı olarak 1987 yılında belediye sınırlarına girmesiyle tarihi yerleşim alanından uzak bulunmaktadır. Osmanlı döneminden adı değişmeyen ya da çok az değişen tek mahalle Beytepe Mahallesi'dir. Bugün Beypazarı mevcut mahalle ve nüfusu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16: Beypazarı Şehri Mahalleleri ve Aritmetik Nüfus Yoğunlukları
(1990)

	Mahalle Adı	1990 Nüfusu	Yüzölçümü (Km)	Nüfus Yoğunluğu
1	Hacıkara	5999	4	1499
2	Kurtuluş	3427	0.6	5711
3	Ayvaşık	3299	30	109
4	Zafer	2661	0.444	5993
5	Cumhuriyet	2298	6	383
6	Rüstempaşa	1701	0.174	9775
7	İstiklal	1549	1.032	1500
8	Beytepe	1320	0.89	1483
9	Baş ağaç	916	13	70
10	Gazipaşa	614	9	68
11	Yeşilağaç	202	7.98	25

1990 sayımına göre nüfusu en fazla olan mahalle 5999 nüfusu ile Hacıkara Mahallesidir. Bu mahalleyi 3427 nüfusla Kurtuluş, 3299 nüfusla Ayvaşık Mahallesi, 2661 nüfusla Zafer Mahallesi izlemektedir. En az nüfus ise şehir merkezine en uzak olan Yeşilağaç Mahallesi sahiptir. Nüfus yoğunluğu açısından kilometrekareye 9775 kişi ile şehrin eski mahallelerinden biri olan Rüstempaşa Mahallesi ilk sırada gelir. Yine Foto 21 ye bakıldığında mahallenin hogbackler ile sınırlandırıldığı görülmektedir. 5711 kişi ile Kurtuluş Mahallesi ikinci sırada gelmektedir. Hacıkara ve

Ayvaşık Mahallelerinde Nüfusun fazla olmasına rağmen alansal olarak büyük olduğundan kilometrekareye düşen kişi sayısı azalmaktadır.

Foto 21. Rüstempaşa Mahallesi

Beypazarı Şehri, tarih boyunca ilçe birçok yangın yaşamış evler harab olmuştur. 1869 yılında Beytepe Mahallesi tamamen, 6 Mayıs 1884 tarihinde Nerdübandede ve Karcıkaya mahalleleri dışındaki tüm mahalleler, 1894 yılında ise çarşı tümüyle yanmıştır. 1918 yılında Başçeşme (Nardübandede Mahallesi) yangını çıkmış; 148 ev 2 camii, 1 tekke yanmıştır. 1928 yılında Yenimahalle yangınında 10 ev, 28- 29 Mart 1940'ta Kurtuluş mahallesi yangınında ise 82 ev tamamen yanmıştır. Son olarak 1953 yılında Maşat Bayırında 70 ev tümüyle yanmıştır. Bu yangında evsiz kalanlar için Ayvaşık Mahallesi kurulmuştur. Bu yangınlar sonucunda yaklaşık 1200 mesken

yanmıştır. Yangınlardan sonra şehir, Beypazarılı ustalar ile Safranbolu'dan gelen ustalar birlikte çalışarak yeniden inşa etmişlerdir.

Eski yerleşim alanı Ankara-İstanbul Karayolunun kuzeyinde Hogbackler arasındaki subsekant çukurluklarda yer alır. Yeni gelişen kesim ise eski İstanbul yolunun güneyindeki düzlüklere ve batıya doğru karayolunun kenarında yer almaktadır. Çarşı ve geleneksel konutlardan oluşan mahalleler eski kesimdeki karakteristik dokuyu oluşturur. Şehrin tarihi kesiminde 800.000 m lik bir alan üzerinde 3000 kadar konut vardır. Genellikle Geleneksel Türk evi yapımına uygundur.

Eski mahallelerdeki evler genellikle ahşap ve 3 katlı olup üst kat öne doğru sordurmalıdır. Zemin katlar kiler, samanlık, ocak ve merdiven bulunmaktadır. Üst katlar esas yaşam alanıdır. Sofa, sofanın etrafında odalar tuvalet ve mutfaktan oluşur. Yeni yapılan özellikle 1980 den sonra yapılan meskenler çok katlı olup betonarme olmaktadır. Tarihi çarşıda evler iki katlı ahşap iken batı ve güneybatıya doğru gidildikçe kooperatifleşme ile birlikte kat sayıları artmış, yapı malzemesi ahşaptan betona doğru dönüşmüştür.

Yine eski Osmanlı dönemindeki şehirler gibi tarihi çarşı etrafında meskenler toplanmıştır. Şehirde konutlar toplu bir özellik gösterip ana caddeler etrafındaki iş yerlerinin yanında ya da arkasında kurulmuştur. Eski çarşının bulunduğu alanda sokaklar dar ve dükkânlar küçüktür. Şehrin

gelişimine bağı olarak eltik tarlaların olduğu kesime doğru kaymış dükkanlarda büyümüşür. Tarihi alanda bu özellik hala korunmaktadır.

Mezarlıklardan da yerleşme alanı içinde bahsetmek yanlış olmaz. Beypazarı Mezarlığı tarihi geçmişine ve şehrin gelişimine göre yer değişmiştir. Rüstempaşa mahallesi sınırları içinde yer alan Maşatlık tepesi Müslüman olmayanların gömüldükleri mezarlıktır. Şimdi bu mezarlığın üzerinde Rüstempaşa ilköğretim okulu ve bahçesi bulunmaktadır. Okulun doğusundaki parktaki yabancı mezarlığı ile halk evinin bulunduğu yerde maşatlığa dahildir. Beytepe Mahallesi sınırındaki bu bölümüne Müslümanlarda gömülmüşür. Zamanla Müslümanlar Namazgâhın yakınındaki eski otobüs terminali ve İstanbul yolu üzerine gömülmüşür. 1945 li yıllardan sonra bu iki mezarlıkta şehir içinde kaldığından aile mezarlığı tahsis edilmiş ve mezarlık günümüzde Gazipaşa Mahallesi içinde yer almaktadır.

4. 1. 2. 2. Resmi ve İdari Binaların Dağılışı

İlçe merkezi olan Beypazarı şehri, ilçenin idari alanın bütününe merkezlik yapmakta, içerisinde kaymakamlık teşkilatı ve ilgili diğer resmi kuruluşlar bulunmaktadır. İlçenin idari görevini üstlendiğinden tüm resmi kurumları içinde barındırmaktadır.

İdari hizmetlerin şehir içinde dağılışına baktığımızda genellikle tarihi çarşı ve etrafında özellikle Milli Egemenlik Caddesi boyunca uzandığı görülmektedir. (Harita 16)

Merkezde Beypazarı şehrinin Ankara İstanbul yolu üzerinde girişte İrfan Gümüşel Caddesi üzerinde yer alan belediye binası ile Milli egemenlik caddesi üzerinde yer alan Hükümet binası belli başlı resmi dairelerin toplandığı binalardır. Yine Milli egemenlik caddesi üzerinde hükümet binası yanında, Orman işletmeleri, PTT binası, Askerlik Şubesi, bir adet itfaiye, Milli Egemenlik caddesi Namazgâh sokakta Polis karakolu, Milli Egemenlik Halil Şıvgın sokakta Jandarma Komutanlığı, İtfaiye, Milli Egemenlik cad. üzerinde Adliye, Ceza evi yer alırken Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara yolu üzerinde Yaşlılar evi, İlçe Emniyet Müdürlüğü, Toprak Mahsulleri Ofisi yine Ankara yolu 3. kilometresinde Silo yerleri, Milli Egemenlik cad. Futbol sahası kuzeyinde Karayolları 43. Şube Şefliği, Milli Egemenlik cad. üzerinde Köy Hizmetleri Binası Beypazarı şehrinin resmi kurumlarını oluşturmaktadır.

Harita 16: Beypazarı Şehri'nde İdari Hizmet Alanları

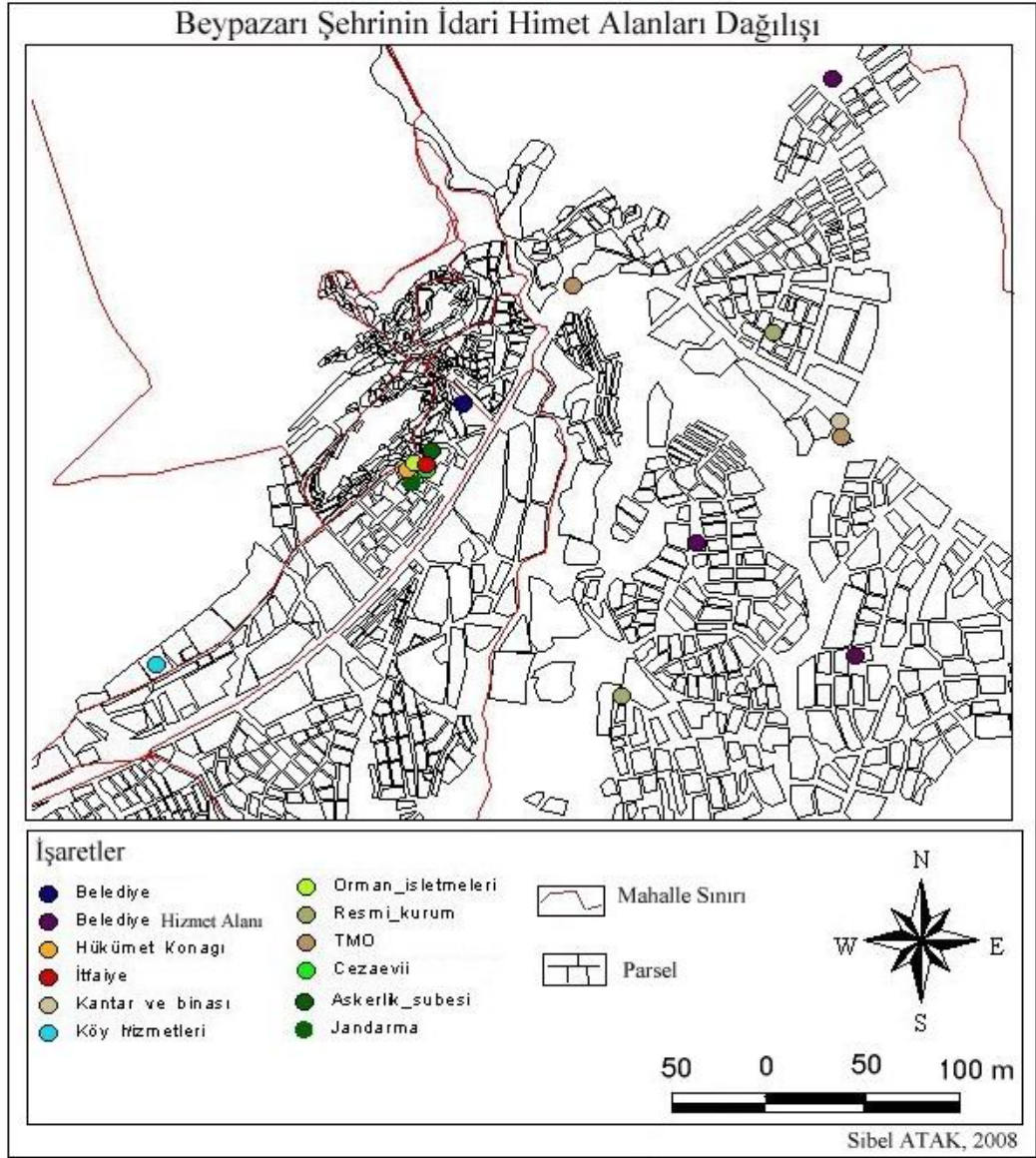

Foto 22. Ankara yolu üzeri Buğday Silosu (TMO)

Foto 23. Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara yolu üzerinden Beypazarı Güçsüzler yurdu

Foto 24. Mili Egemenlik Caddesi PTT Binası

Foto 25. Milli Egemenlik Caddesi Hükümet Binası

Foto 26. Milli Egemenlik Caddesi Vergi Dairesi

Foto 27. Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara yolu üzerinden Beypazarı İmam Hatip Lisesi karşısı İlçe Emniyet Müdürlüğü

Foto 28. Orman İşletme Müdürlüğü

Beypazarı şehrinde idari kuruluşların bulunması ve bunların sayısının artması çalışma sahasının gelişmesine neden olduğu için çevre ilçe ve köylerden göç almaya başlamıştır. Böylece hammadde üretiminin payı azalırken hizmet payı artmıştır. Ayrıca şehrin etki alanının genişlemesine neden olmuştur.

4.1. 2. 3. Eğitim- Kültür Alanları:

Beypazarı şehrinde eğitim oldukça önemlidir. Özellikle Osmanlı döneminde Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde Beypazarı'ndan bahsederken "*Medresesi darulhadis ve darulkurası vardır. Çünkü talebe ve bilginleri çoktur. 70 adet çocuk mektebi vardır*" diye bahsetmiştir. Yine bazı kaynaklarda 7 medresesi olduğu geçmektedir¹⁵.

Beypazarı tarihi çarşısında İstiklal Mahallesi Alâeddin sokakta yer alan yöresel yemeklerin sunulduğu lokanta olarak hizmet veren tarihi Taş Mektep 19. yy da inşa edilmiş bir ve kuran kursu olarak hizmet etmiştir.

¹⁵ Yurt Ansiklopedisi cilt 1 sf: 578

Foto 29. Alâeddin sokakta tarihi “Taş Mektep”

Cumhuriyet döneminde ise sırasıyla 1960 da İstiklal, 1963 de Rüstempaşa, 1966 da Başağaç, 1968, Gazipaşa, 1970 de Çayırlioğlu, 1983 de Sanayi, 1989–90 yılında Kemal Milaslı, Atatürk, Cumhuriyet, 1990 yılından sonra sırasıyla Namık Kemal, Faruk Kefelioğlu İlköğretim okulları hizmete açılmıştır. Günümüzde şehirde 12 ilköğretim okulu bulunmaktadır.

1958–59 yılında Akşam Kız sanat Okulu açılmış daha sonra Kız Meslek lisesine dönüşmüştür. 1968- 69 da Beypazarı Lisesi, 1975–76 da İmam hatip Lisesi, 1984–85 de Endüstri Meslek Lisesi, 1989–90 da Ticaret Meslek Lisesi, Kız ve Erkek Sağlık Meslek liseleri ve 1992 de Anadolu Lisesi açılmıştır. 1996 yılında Ankara Üniversitesi Bankacılık Turizm, Rehberlik ve

Sigortacılık okulu, Gazi Üniversitesi Beypazarı Teknik Bilimler Yüksek okulu Bünyesinde 1999- 2000 Eğitim ve  ğretim döneminde Gümüş İşlemeciliği Okulu açılmıştır. Bunların yanında halk eğitim merkezi kapsamında 26 kurs,  c meslek yüksek okulu dört  ğrenci yurdu bulunmaktadır.

Foto 30. İrfan Gümüşel Caddesi  zerinde “Gazi Üniversitesi Beypazarı Teknik Bilimler Yüksek Okulu”

Foto 31. Beytepe Mahallesi Cumhuriyet Caddesi “Rüstempaşa İlköğretim Okulu”

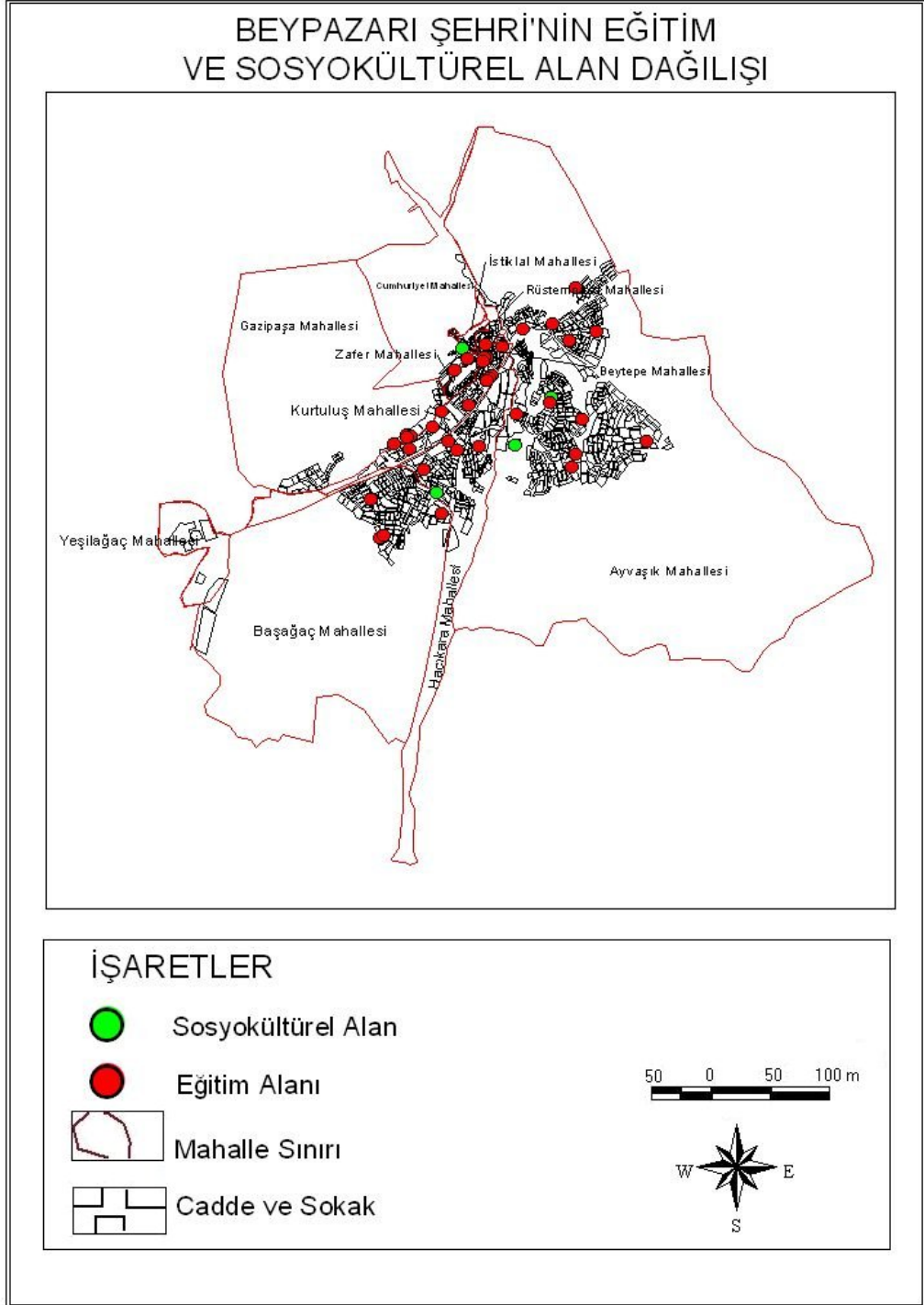

Foto 32. Beytepe Mahallesi Cumhuriyet Caddesi “Halkevi”

Bugün 7 lise, 20 ilköğretim okulu, 5 ana sınıfı, 1 özel ilköğretim okulu, dört dersane, iki mesleki çıraklık okulu, 1 sürücü kursu bulunmaktadır.

Bu okulların dağılışına baktığımızda çırak okulları sanayi ve marangozlar sitesinde yoğunur. İlköğretim ve liseler Daha çok tarihi mekân üzerinde yoğun iken 1980 den sonra kurulan okullar batı ve güney batıya doğru yayılış göstermiştir. Beypazarı Yüksek Okulu ise şehrin içinde tarihi çarşıda kalmıştır. Buda şehrin plansız geliştiğini göstermektedir. Yüksek okullar şehrin dışına doğru yerleştirildiğinde okullar daha hızlı gelişebilirler.

Harita 17: Beypazarı Şehri'nde eğitim ve sosyokültürel alanların dağılışı

4. 1. 2. 4. Sosyokültürel Hizmet Alanları

Beypazarı şehri kültürel faaliyetler açısından gelişmekte olduğunu söyleyebiliriz. Şehirde 1 tane sinema mevcuttur. 1 tane kapalı spor salonu, 1 adet toprak zeminli futbol saha, 20 adet kahvehane, 4 otel, 2 hamam 8 lokal bulunmaktadır. Ancak 1999 yılından sonra izlenen politika ile kültürel anlamda gelişmektedir. Sergi, konser gibi kültürel etkinlikler de yine turizm ve festival zamanında yapılmaktadır. Son zamanlarda turizm etkinlikleri ile birlikte çeşitli festivaller düzenlenmektedir. Haziran ayının ilk haftasında yapılan Beypazarı festivali, 2002 yılından beri yapılan ve bu yıl 6. düzenlenen uçurtma şenlikleri her yıl nisan ayında yapılmaktadır ve önemli kültürel etkinlikleridir.

Foto 33. Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara yolu üzeri Kültür Sanat Evi

Foto 34. Beypazarı 02.06.2007 tarihindeki Beypazarı festivalde Japon yazısı kursu

Foto 35. Beypazarı 02.06.2007 tarihindeki Beypazarı festivalinde Bulgaristan halk oyunu

4. 1. 2. 5. Rekreasyon Alanları

Rekreasyon, kelime anlamı olarak yenilenebilme, canlanma anlamına gelmekle beraber eylem olarak işten artan boş zamanlarda yapılan her türlü dinlenme, eğlenme, spor yapma, gezme, kültürel aktivitelere katılma faaliyetlerini ifade eder. (ÖZÇAĞLAR, 2000)

Turizm ise uzun süreli rekreasyonel faaliyetlerdir. Rekreasyon ile turizm arasındaki temel fark süredir.

Beypazarı şehrinde genellikle kısa süreli gününbirlik yapılan turistik geziler dikkati çekmektedir.

Herhangi bir yerin turist çekebilme potansiyeli üç şeye bağlıdır. Turizmin temel unsurları ya da turizmin arz kaynakları denilen bu üç şey; çekicilikler, erişim ve konaklamadır. Bunların yeterliliği ya da organizasyon turizmin gelişmesinin temelini oluşturur (ÖZGÜÇ, 2003). Turizmin çekiciliği iklim, tarihsel doku, doğal ve kültürel kaynakların potansiyelini ifade eder.

Tarihi ipek yolu üzerinde binlerce yıllık geçmişi, mimari kalıntılar, yüzlerce yıllık evleri, el sanatları, yöresel yemekleri, tarihi çarşı ile geçmişe tanıklık etmesi, doğal güzelliği ile mesire alanını oluşturan İnözü Vadisi Beypazarı şehrinin turizm potansiyelini oluşturmaktadır. Şehre gelindiğinde ilk uğrak yeri olan Hıdırlık tepesi tarihi doku ile yeni yerleşim yerini bir arada

görmek açısından oldukça önemlidir. Yine Selçuklu Dönemi mimarisi Akşemseddin Camii, Alâeddin Camii, Paşa Hamamı, Rüstempaşa camii, Boğazkesen Kümbeti; Osmanlı mimarisi olan Suluhan, kurşunlu camii, İmaret cami, İncili camii, Tabakhane camii ile Halk Evi, Müze Evi, tarihi evleri önemli mimari eserleridir. Bununla birlikte Beypazarı şehrinin kuzey Kuzeydoğusunda yer alan İnözü vadisi doğal güzellikler, tarihi kalıntıları ile çok sayıda turist çekmektedir. Beypazarı Şehrindeki Hacılar köprüsünden kuzeyde Kozalan köy ayrımına kadar olan yerdir, İnözü Vadisi. İki tarafı dik, dar balıksırtı gibi olan vadidir. Bu vadi içerisine eski çağlarda mesken olarak kullanılan birçok mağara vardır. Yine özellikle 1999 yılında başlayan turizm ile birlikte mesire alanı haline dönüşmüştür. Ve birçok tesis kurulmuştur. Cırcırların Konağı, Zindancık tesisleri, 2001 yılında faaliyete başlayan Dostlar Tesisi, Cevizlibağ Tesisi, Çeşmelibağ Tesisi önemli yeşil alanlarını ve turizm alanlarını oluşturmaktadır.

Foto 36. İnözü Vadisi Dostlar Tesisi

Foto 37. İnözü Vadisi Zindancık Tesisi

Tarihi el sanatları, telkari işlemeciliği ile yöresel yemek ve kıyafetleri diğer önemli turizm potansiyelini oluşturmaktadır.

Turizm potansiyelinin varlığı ulaşım koşullarının kolaylığı ile de şehirde turizm potansiyelinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Beypazarı eski çağlardan beri önemli yollar üzerinde bulunmaktadır. Tarihi ipek yolu ve günümüzde Ankara- İstanbul yolu üzerinde bulunması ulaşım koşullarının kolay olması ve gelişmesine neden olmuştur. Ankara'ya 99 km uzaklıkta olması yakınlık nedeniyle özellikle Ankara'dan gelen turistlerin günübirlik ziyaretlerine ev sahipliği yapmaktadır.

Yine Beypazarı şehrinin eskiden beri çevresine merkezlik yapması yol güzergâhı üzerinde olması konaklama imkânlarının da gelişmesini sağlamış halkında yabancılara karşı daha alışık olmasını sağlamıştır. Günümüzde şehirde otel ve konak sayısı fazladır. Yine İnözü vadindeki konaklarda konaklama imkânı bulunmaktadır.

Foto 38. Mili egemenlik caddesinde selam Otel

Foto 39. Mili Egemenlik caddesi üzerinde tarihi İpekyol Konağı

Foto 40. Restore edilmiş Tarihi konak

Foto 41. Restore edilmiş bir konak ve pansiyon

Foto 42. Eki Hükümet caddesi Suluhan Pansiyon

Bir yerin turist çekebilmesi için gerekli olan turizm potansiyeli, ulaşım ve konaklama imkânları Beypazarı'nda mevcuttur.

Beypazarı mevcut turizm potansiyeli; ancak 1999 yılında turizme açmış ve çeşitli tanıtımlarla birlikte önemli turizm şehirlerinden biri olma yolunda ilerlemektedir. Turizm, aynı zamanda ticari bir faaliyet olduğundan şehirde ticareti canlandırmıştır. Beypazarı'nda tarihi güzellikler yanında yöresel yemekler de turizmin bir parçasıdır. Beypazarı kuru fırını ilk olarak "Arabul" iken 2000 yılından sonra üç tane daha açılmıştır. Yine birçok lokanta ve pansiyonun açılış zamanına bakıldığında 1999- 2001 yılları olduğu gözlemlenmiştir. Hünkâr sofrası 2001 yılında kurulmuştur. Arabul 1972 yılında ilk kurulan kuru fırını iken yöremiz kuru fırını 2003 yılında kurulmuş ve günümüzde 4 tane kuru fırını bulunmaktadır.

Foto 43. Arabul kuru fırını

Foto 44. Değirmencioğlu kuru fırını

Beypazarı şehrinin turizme açılması ile tarihi çarşıda Alâeddin Sokak'ta Cuma günleri kurulan tarihi pazar cumartesi günleri kurulmaya başlanmıştır. Cumartesi günü kurulan bu pazar, özellikle Ankara ve çevre illerden gelen gününbirlik ziyaretler için açılmıştır. Pazarda genellikle yöresel bürgü, yazma, gibi el sanatları satılırken yine yöre halkın kendi bahçelerinde ve evlerinde yaptığı yöresel gıda ve otlar satılmaktadır. Bunlardan en önemlileri, tarhana ve asma yaprakları ve havuç, havuç lokumu vb. dir.

Bunun dışında yöre halkı ve çevre köylerden, belediyeden gelen halk için çarşamba günü kurulan Pazar vardır.

Foto 45. İrfan Gümüşel caddesi 02.06.2007 Beypazarı festivalinde pazaryerinde yöresel gıdalar

Foto 46. İrfan Gümüsel caddesi 02.06.2007 Beypazarı festivalinde pazaryeri

Beypazarı Şehrinin turizme açılması ile 1999 yılında haziran ayının ilk haftasında ilk kez Beypazarı Havuç festivali yapılmış ve bundan sonra her yıl haziran ayının ilk haftasında geleneksel olarak bu festivaller yapılmaktadır. 2008 yılında 8. yapılmıştır. Bununla birlikte ilk kez 2002 yılında ve nisan ayında Beypazarı uçurtma şenlikleri yapılmış ve bu yıl 6. sı 23 Nisanda yapılmıştır. Bu gibi tanıtımlar ile Beypazarı şehri tarihi ve doğal güzelliklerini tanıtmayı başarmıştır.

Turizm, Beypazarı şehrini olumlu etkilemiştir. Özellikle ticaretinin çeşitlenmesi ve gelişmesini sağlamıştır. Ticarethane sayısı artmış ve nüfusu

artmıştır. Beypazarı şehrinin iklim özellikleri dikkate alındığında turistlerin daha çok özellikle havaların ısınması ile birlikte nisan ayından itibaren artış olmaktadır. Yine Pazar kurulduğu cumartesi günleri ile festival zamanında çok kalabalık ve renkli görüntüler yaşanan şehirde diğer günler oldukça sade geçmektedir. Ve yine bu günlere açık olan birçok dükkân kapalı durumdadır. Festival zamanı cumhuriyet meydanında kurulan sergi salonları açılır ve yöresel eşya ve gıdalar satılırken diğer günler kapalıdır.

Yine Pazar kurulduğunda ve festival döneminde nüfus da artmaktadır.

Foto 47. Alâeddin Sokak Taş Mektep önünde stantlar (2007, festival)

Foto 48. Cumhuriyet caddesi Halk evi önünde halk oyunları gösterisi
(2007, festival)

Foto 49. Festival zamanında Cumhuriyet caddesi

Tablo 17: 1999 Yılında Beypazarı şehrinde bulunan turistik yerler ve sayısı

1999 yılı turistik yerler	
ADI	SAYISI
Turistik Otel ve Pansiyonlar	3
Lokantalar	10
Beypazarı Otobüs Terminal Firmaları	2
Lisanslı Turist rehberi	10
Kafeterya ve Çay bahçeleri	4
Kahvehaneler	18
Tatlıcı ve Baklavacılar	10
Sinema	1
Arkeolojik Sit Alanı	13
Mesire yerleri	9
Hamamlar	2

1999 yılı turist sayısı ise 2501 kişi iken 2004 yılında 200.000 dir. 2007 yılında 250.000 kişidir. (Beypazarı Ticaret Odası) Turistik otel ve pansiyon sayısı 6 restaurantlar 21' e çıkmıştır.

Yeşil alan içerisinde Belediye tarafından kurulan park alanları ile doğal güzelliklerin bulunduğu mesire alanları da verilmiştir. Belediye tarafından kurulan park ve bahçeler daha çok yeni yerleşim alanlarında tarihi dokunun güneyine ve batısına doğru yayılış göstermektedir. Özellikle Hacıkara Mahallesi, Ayvaşık mahallesi ile Başağaç mahallerinde yaygındır. Burada kooperatifleşme ve siteler parkların yayılışını etkilemektedir.

5. 1. 1. 6. Sağlık Hizmet Alanları

Beypazarı ve çevresinin sağlık hizmetlerinin yürütüldüğü Devlet Hastanesi, Milli egemenlik Caddesi Halil Şıvgın sokakta yer almaktadır. 1961 yılında 10 yataklı sağlık merkezi olarak başlamış 1962 de 50 yataklı 1971 de ek bina ile 100 yatağa çıkmıştır. 2001 yılından itibaren poliklinikler ayrı bir yerde hizmet vermeye başlamıştır. Bu alan ise acil servis olarak kullanılmaktadır. Hastanede 26 doktor, 6 narkoz görevlisi, 14 laborant, 11 röntgen teknisyeni, 55 hemşire, 7 ebe çalışmaktadır. Ayrıca ilçede  sağlık ocağı ve yedi sağlık evi vardır. Sağlık Ocaklarında 5 doktor, 3 sağlık memuru, 5 ebe, 10 hemşire görev yapmaktadır. 2000 yılında SSK Dispanseri açılmıştır. Burada 2 doktor 2 hemşire, 2 memur hizmet etmektedir. Sağlık Ocakları binaların bir arada bulunduğu alanlarda bulunmaktadır. Devlet Hastanesi ise Alparslan Türkeş Bulvarı İstanbul Yolu üzerinde tarihi doku ile yeni yapıların arasında yer almaktadır.

Harita 18: Beypazarı Şehri'nde Sağlık Kuruluşlarının Dağılışı

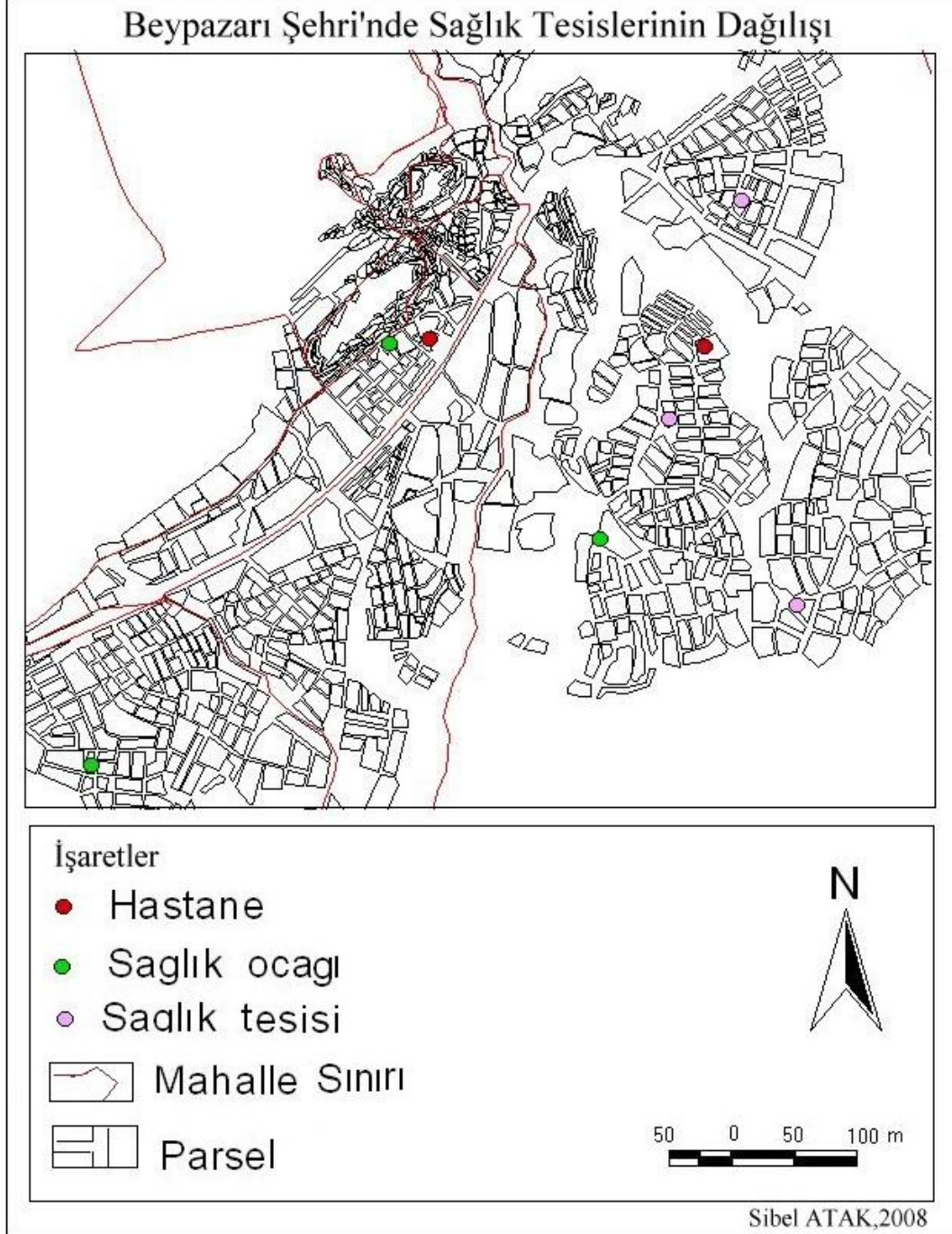

Foto 50. Beytepe Mahallesi Hoca Ahmet Yesevi sokakta Sağlık ocağı

5. 1. 1. 7. Ulaştırma, İletişim Sektörleri ile ilgili Hizmet Alanları

Beypazarı şehri eskiden beri önemli yolların kavşak noktasında kalmıştır. Günümüzde de Ankara- İstanbul yolu üzerinde bulunduğundan ulaşım koşulları gelişimini etkilemiştir.

Beypazarı şehrinde ulaşım hizmetleri otobüs İşletmeleri, dolmuş, taksi ile PTT ve kargo ile sağlanmaktadır. Kargo hizmetleri, İsmet bilgiç iş hanında yoğunlaşmış bununla birlikte Kemal Milaslı caddesi üzerinde kargo hizmeti yoğunlaşmıştır.

Şehirde iki otobüs firması, 3 adet taksi durağı, bir otobüs terminali, Kıbrısık minibüslerinin kalktığı alan, Nallıhan, Güdül otobüs ve minibüslerinin kalktığı duraklar mevcuttur. Belediye özel halk minibüsleri ve belediye toplu taşıma araçları ile özel ve belediye olmak üzere iki merkez duraktan şehir içi toplu taşımacılık hizmetleri sürdürülmektedir. Beypazarı ile bucak ve köyleri arasında da minibüsler hizmet vermektedir. 2 firma 23 otobüs ile Ankara-Beypazarı arasında saatte bir hareket eder.

Foto 51. İrfan Gümüşel Caddesi Alparslan Türkeş Bulvarı üzerinde taksi durağı

Foto 52. Alparslan Türkeş Bulvarı üzerinde otobüs işletmesi

Foto 53. Alparslan Türkeş Bulvarı Gazi Gündüzalp İş Merkezinde otobüs işletmeleri

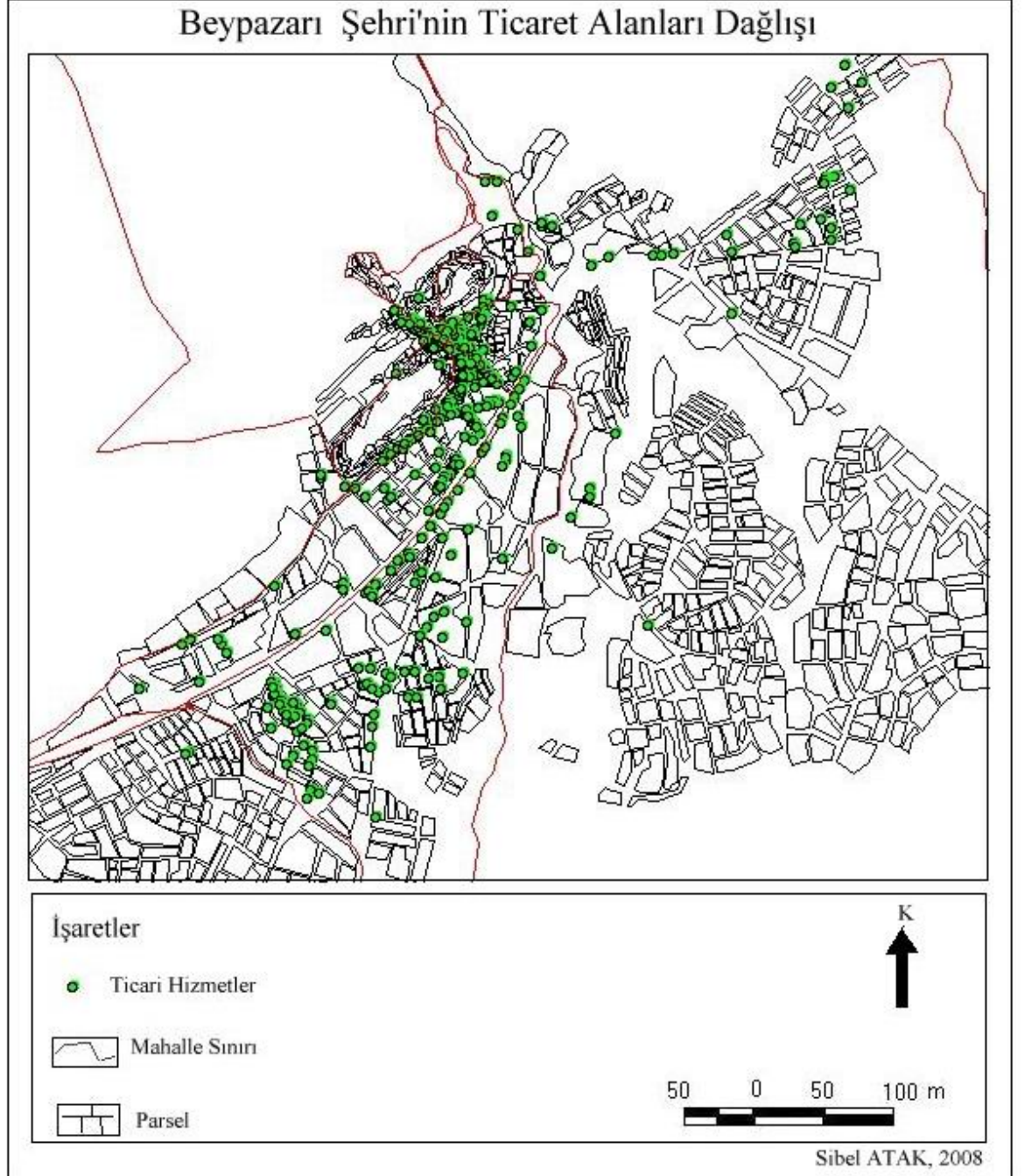
Foto 54. Kemal Milaslı caddesinde kargo firmaları

4. 1. 2. 8. İş- Ticaret Alanları

Geniş anlamı ile ticaret, mal ve emek karşılığının alış verişi halindeki işler topluluğudur. Arz ve talep arasındaki yer ve zaman ayrılığı ile ilgili durumu göz önüne almak ticaretin en belli tarafıdır. Beypazarı şehrinin tarihi özelliği önemli yolların kavşağında yol uğrağı ve alış veriş canlılığının olması, el sanatlarının gelişmiş olması yine Evliya Çelebinin de ünlü seyahatnamesinde bahsettiği gibi Osmanlı dönemindeki canlılık gösteren sofu ticaretinin de varlığı günümüzde ticaretin gelişmesin nedenleri sayılabilir.

Beypazarı şehri, yakın ve uzak çevrelerini işlek bir pazar ve küçük sanatlar bakımından etkileyici bir özelliktedir. 1927 yıllarında 5294 nüfusu ile alış- veriş canlılığı olmakla birlikte kasaba özelliğinde iken 1990 sayımında 26.225 nüfusu ile Ankara- İstanbul yolu üzerinde işlek bir küçük ticaret merkezi durumuna gelmiştir. Kayalar arasındaki daracık yerinden çevresine yayılmış modern yapıları ile düzgün yolları ile bir kent özelliği kazanmıştır (İZBIRAK, 2001).

Harita 20: Beypazarı şehrinde Ticaret Alanlarının Dağılışı

Beypazarı'nın ticareti sadece şehir içinde ve ilçe idari sınırları içinde yer alan bucak ve köyler ile sınırlı kalmaz. Ankara, Bolu, Eskişehir'in Mihalıççık ilçesiyle de ticareti olmaktadır. Bu çevrenin dışında manifatura eşyası getirilen İstanbul Pazarı, ürettiği yaz meyve ve sebzelerinin çoğunun gönderildiği Ankara pazarı da vardır. Beypazarı; ticaret yaptığı ilçelerin çoğuna manifatura eşyası, ayakkabı, madeni eşya, el sanatları ürünleri vb. satar; buğday, tiftik, yün gibi ürünleri alır (İZBIRAK,2001). Beypazarı'nın önemli yol kavşağında olması; ayrıca turizmin gelişmesi ile birlikte şehirde ticari faaliyetler artırmış, şehrin etki alanını da genişletmiştir.

Beypazarı Şehri'nin iş, ticaret alanları tarihi mekânda toplanmaktadır. Özellikle çok eskiden beri yerleşim yeri olan Selçuklu ve Osmanlı döneminde de çarşı özelliği gösteren Cumhuriyet Mahallesi, İstiklal Mahallesi, Rüstempaşa Mahallesi ve Beytepe Mahalleleri günümüzde de Beypazarı şehrinin ticaret merkezi ve çarşısı durumundadır. Genel olarak Alâeddin Sokak, İrfan Gümüşel caddesi, Cumhuriyet caddesindeki İmaret Meydanı (Pazarağzı), köst Yolu sokakta bulunan köst pazarı, Suluhan ya da Eski Hükümet meydanı, Hanlarönü, Meyve Pazarı, Develik Çarşısı tarihi çarşılarıdır.

Foto 55. Hanlar önü ve cenaze Konvoyu

Osmanlı döneminde çarşılar arasında köst ekin ve meyve sığır pazarı gibi pazarlar bulunmaktadır. Günümüzde bu pazarlar Çarşı meydanlarını oluşturmaktadır ve bu alanlarda cumartesi günü pazar kurulmaktadır. Osmanlı çarşı sisteminde çarşılar tatil günlerinde kapalıdır. Beypazarı çarşısı da cumartesi kurulan pazarla canlılık yaşarken kapalı olduğunda çarşıda genel olarak sessizlik vardır. Beypazarı bu tarihi çarşı özelliğini halen korumaktadır. Yine sokak adları ve halen aynı özelliğini devam ettiren sokaklar Beypazarı şehrinin tarihi dokusunu ve geleneklerini devam ettirdiklerini göstermektedir.

Beypazarı çarşısı genellikle çevresinde pazar ya da meydan ve bu meydanlarında çevre yollarına göre tespit edilmiştir. Osmanlı- Türk şehirlerinde sadece dükkânlardan oluşan çarşıda genellikle yapı adaları dar dükkânlar tek katlı olup dar sokakların her iki yamacında dükkânlardan oluşmaktadır.

Osmanlı- Türk Şehirlerinde olduğu gibi Beypazarı'nda da her esnaf ayrı bir çarşı ve sokakta yer almaktadır. Saraçlar, Tenekeçiler, Demirciler, Yağcılar, semerciler, Bakırcılar, Zahireciler, Dokumacılar, Bostancılar, Terziler, Astarıcılar çarşıları ayrı (Harita 19) kurulmuştur. Beypazarı çarşısı ve pazarlar ile bu alanda dağınık halde bulunan hanlar, hamamlar bıçakçılar, çilingirler, ekmekçiler, nalbant, berberler, kahveciler, sırmacılar, atarlar, eskici, yemenici, kilci, tuzcular Beypazarı çarşısı ve mekânlarında bir bütünleşme olduğunu göstermektedir. Yine çarşıda cami ve dükkânlar iç içe durumdadır. Günümüzde de hizmet ve ticaret alanları bu özelliğini korumakta hatta idari kurumlarla iç içe durumdadır. Örneğin belediye iş hanında hem belediye hem kuyumcu, bakkal bayii ve terzi gibi ticarethaneler vardır.

Osmanlı döneminde iki tarihi çarşı ve bir bedesten bulunmaktadır. Ve tarihi çarşılar günümüzde asıl işlevlerinden uzaklaşsalar da halen yaşamaktadırlar. Bu çarşılardan ilki Bostancılar Çarşısıdır.

Harita 19: Beypazarı şehrinde uzmanlaşmış iş alanları

Kaynak: Ethem Torun, 2004; "Bilinen ve Bilinmeyen Yönleri ile Beypazarı", Beypazarı

Foto 56. Bostancılar Çarşısı

Foto 57. Bostancılar Çarşısı İçi

Foto 58. Bedesten çarşısı

Bu çarşı Osmanlı döneminde Eski Hanlar önünde Bedesten yanında tarihi dükkânlar içinde sebze ticareti yapmaktaydı. İnözü, Başağaç, Hacıkara bölgelerinden sebzeler günlük olarak satılırdı, o dönemde meyveler ise meyve pazarında satılırdı. Halen eski yerinde bulunan Bostancılar çarşısı günümüzde manavlar çarşısı olmuştur. Diğer çarşı ise develik çarşısıdır. Develik çarşısı Osmanlı döneminde Namazgâhın yanındaki hükümet konağının bulunduğu yer ile Kemal Milaslı sokakta yer alan ortaokulun yeri idi bu alanda develer ile Koç hisardan tuz gelirdi. Günümüzde ise develik sokak cumhuriyet caddesinde yer alır. Bedesten Osmanlı döneminde büyük ticaret bölgelerinde ihtiyaca göre büyüklükte çarşının merkezi bir yerinde değerli malların saklandığı, alınıp satıldığı, özel olarak inşa edilen dükkânlar topluluğudur. Bu ticaret merkezinde ilk olarak bez ve değerli kumaşlar

satıldığından Bezistandan türeyerek bu adı almıştır. Daha sonra silah, değerli taş mücevher kılıç gibi malların alışverişinin yapıldığı yerdir (TORUN, 2004). Günümüzde ise eski ticari, özelliğini kaybetmiş ama her meslekten dükkânlar bulunmaktadır.

Eski tarihi çarşılar ticaret merkezini oluştururken ticari faaliyetler şehrin gelişimine paralel olarak özellikle batıya doğru gelişme göstermiştir. Bu gelişmenin sebeplerinden şehrin gelişmesini anlatırken bahsetmiştik. Beypazarı şehrinde ticarethaneler içerisinde bakkallar, bayii, tuhafiye, hazır giyim, terziler ve tarım ürünleri ile yöresel yemekler, lokantalar oluşturmaktadır. Bunların yanında birden fazla işin bir arada yapıldığı iş hanları da karşımıza çıkmaktadır. Özellikle iş hanları Alparslan Türkeş Bulvarı ile Ankara yolu üzerinde toplanmıştır; ayrıca genellikle tarihi çarşı içinde İrfan Gümüşel caddesi üzerinde ve farklı sokakların birbirine bağlandığı kesişme noktalarında toplanmıştır. Alparslan Türkeş Bulvarı üzerinde Beypazarı şehir merkezine giriş yolunda Beypazarı Kulesi ile Gazi Gündüzalp İş Merkezi, İrfan Gümüşel caddesi üzerinde şehir merkezi girişinde İsmet Bilgiç İş Hanı, yine İrfan Gümüşel Caddesi üzerinde içinde Gümüşçüler çarşısının bulunduğu ve Beypazarı Belediye Başkanlığının bulunduğu Belediye İş Hanı ve Gümüşçüler Çarşısı, Sude, Topbaşı, Erdemli, Tütüncüoğlu, Tepebaşı, Latifoğlu, Altınparmak ile kurtuluş Mahallesi, Alparslan Türkeş Bulvarı üzerinde yer alan Fatih Çarşı da önemli ticaret merkezleridir.

Foto 59. Alparslan Türkeş Bulvarı Ankara yolu üzeri Beypazarı Kule ve Gazi Gündüzalp İş Merkezi

Foto 60. İrfan Gümüşel cad. İsmet Bilgiç İş Hanı

Foto 61. Belediye İş hanı Gümüşçüler Çarşısı

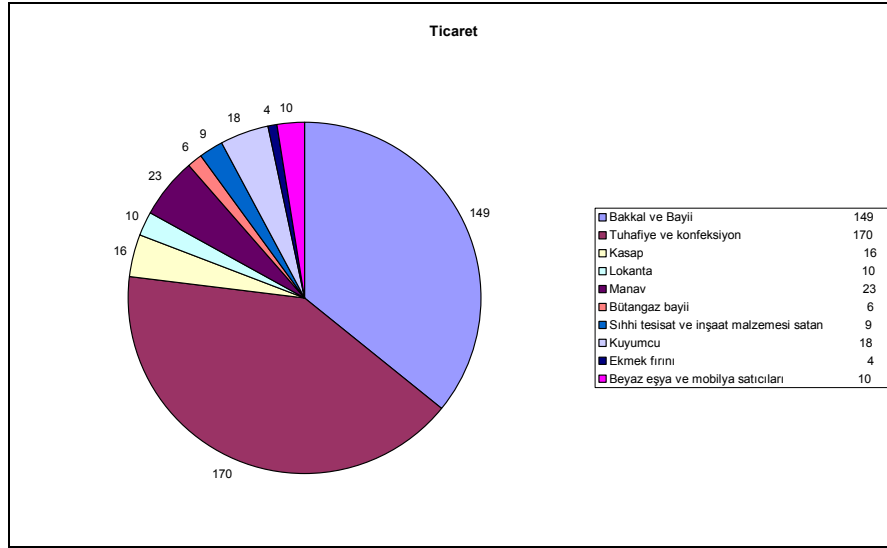

Foto 62.Gümüşçüler Çarşısı içinden görüntü

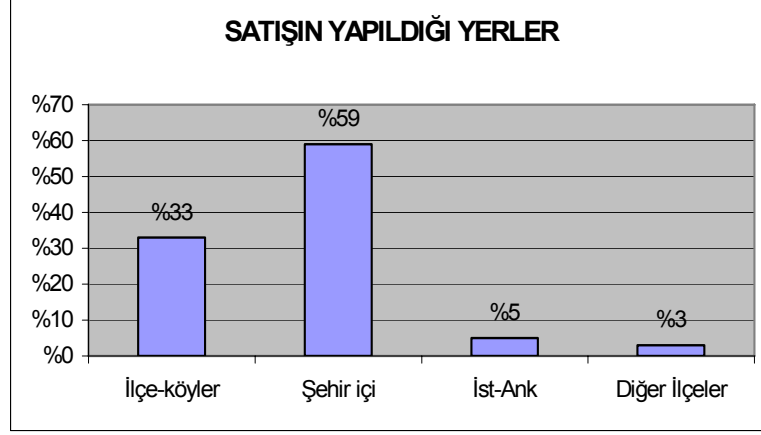
Tablo 18: Beypazarı şehrinde bulunan iş yerleri ve sayısı

Şehir Merkezinde Bulunan İş Yerleri	Sayısı
Bakkal-Bayi	149
Tuhafiye ve Konfeksiyon	170
Kasap	16
Lokanta	10
Manav	23
Bütengaz Bayi	6
Sihhi tesisat ve inşaat mal	9
Kuyumcu	18
Ekmek Fırını	4
Elektrikli ev aletleri mobilya	10

Grafik 3: Beypazarı şehrinde bulunan iş kollarının dağılımı

Tablo 19: Beypazarı'nda satışın yapıldığı yerler

2000 yılı Beypazarı raporuna göre Beypazarı'nda ticaret daha çok iç pazara yöneliktir. Yani ürettiği malın %92'sini ilçe içinde satmaktadır. %5 kademlik bölümünü İstanbul ve Ankara'ya göndermektedir

Ticaret yerinde ticaret ve gezici ticaret şeklindedir. Bazı aylar kalaycı, dikici, nalbant gibi esnaflar, köylerde yerine hizmet vermişlerdir.

Yine turizmin gelişmesi ile birlikte şehirde ticaret gelişmiştir. Şehirde turizmin gelişmesi ile çeşitli ticarethanelerin sayısı da artmıştır Özellikle 1999 yılında şehrin turizme açılması ticarethanelerin gelişmesine neden olmuştur.

Tablo 20: 2000 yılında Beypazarı şehrinde bulunan işkolları

Adı	Sayısı
Ticarethane	1209
Atölye	106
Sanayi Tesisi	45
Serbest Meslek	47
İşyeri Olmayan	250
Toplam	1657

Tablo 21: 2007 yılında Beypazarı şehrinde bulunan işkolları

Adı	Sayısı
Ticarethane	1245
Atölye	123
Sanayi Tesisi	53
Serbest Meslek	58
İş Yeri Olmayan	296
Toplam	1748

Tablolara bakıldığında ticarethanelerin arttığı görülmektedir. Beypazarı'nda 1999 yılından sonra turizme önem verilmesi ve turizm etkinliklerinin yapılması şehirde ticaretinde gelişmesine neden olmuştur.

Turizmin gelişmesi ticarethanelerin artması ile birlikte türlerini ve her şeyi bir arada bulabilecek şekilde olmasını sağlamıştır. Örneğin Foto 63'e bakıldığında demir ve tarım eşyaları satarken piknik yapmak için gerekli malzemeler de satmaktadır. Bu da turizmin etkisini göstermektedir.

Foto 63. Demirciler sokakta tarım eşyaları satan dükkân

4.1.3. Sanayi Alanları

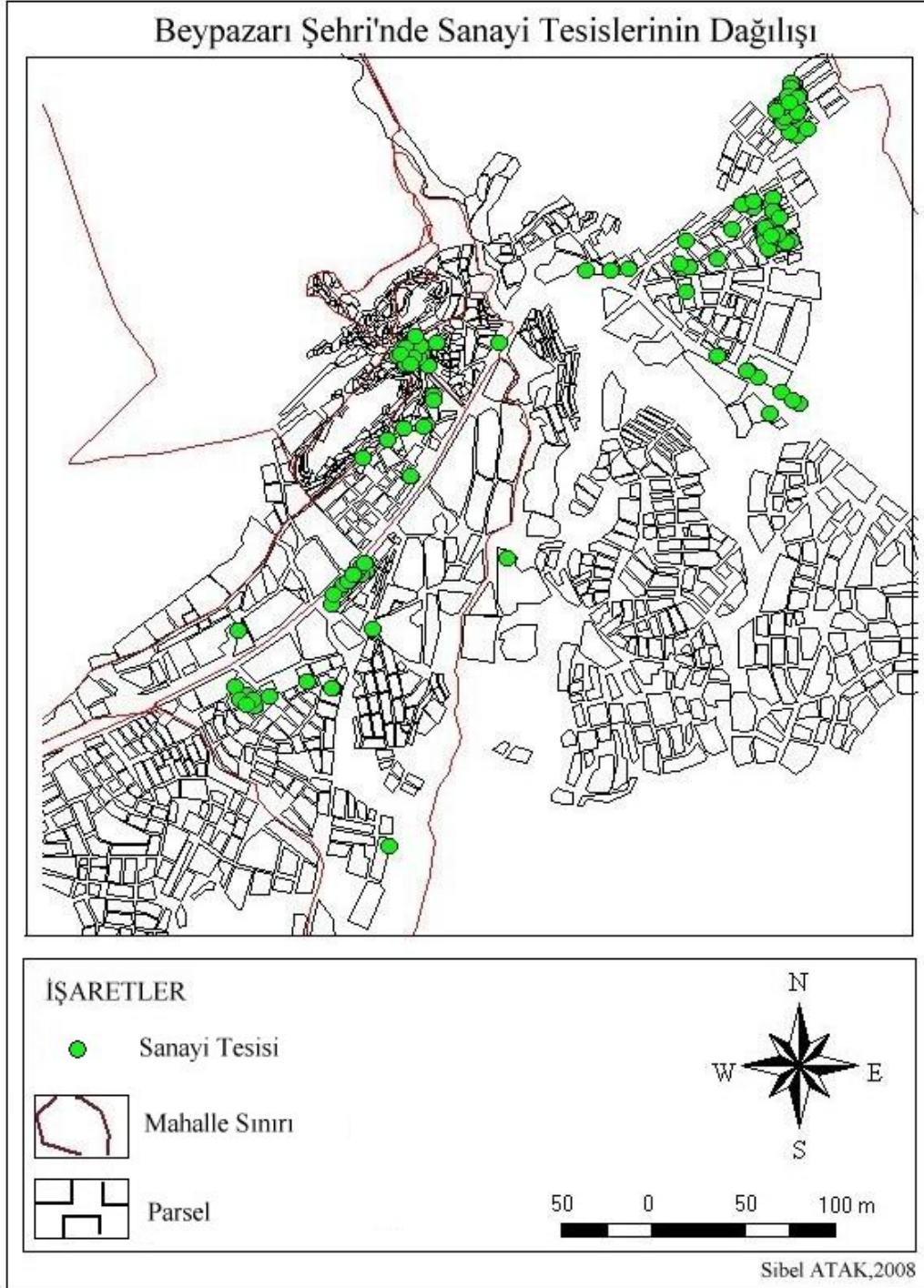
Doğal hammaddeleri işleyerek bundan yeni bir madde elde etme işlemine Endüstri denir. Sanayi faaliyetleri;

- Ev tipi Sanayi
- Atölye tipi (imalat) sanayi
- Fabrika tipi sanayi şeklindedir.

Beypazarı'nın sanayisinde bu üç tip sanayi de vardır; ancak daha çok atölye tipi sanayi şakilindedir ve oldukça gelişmiştir.

Sanayi faaliyetleri ikincil sektör olmasına rağmen Beypazarı şehrinde hammadde ve hizmet sektöründen sonra geldiğinden daha sonra anlatılmıştır.

Harita 21: Beypazarı Şehri'nde Sanayi Alanlarının Dağılışı

4. 1. 3. 1. Evsel Sanayi

Başlıca özelliği yerel hammaddelerin el işçiliğiyle evde üretilmesi ve üretilen maddenin de yine evde tüketilmesi olan bu imalat sanayi yine yerel anlamda pazarlarda satılmaktadır. Ticaret faaliyet için çok büyük önemi olmasa da küçük yerleşmeler için önemli bir yere sahiptir. Öyle ki bu el sanatları ve evsel gıdaların bir arada sunulduğu kültür sokak adı verilen bir sokak oluşturulmuştur. Yöresel gıda ve el sanatları bir arada bulunabileceği bir özellikte planlanmıştır. Beytepe Mahallesi'nde Cumhuriyet Caddesi boyunca Alâeddin sokağa kadar uzanan bir özelliktedir. Ancak bu sokak festival zamanlarında ve Pazar zamanlarında açık diğer zamanlar da kapalıdır

Foto 64. Beypazarı festival zamanı Alâeddin sokak

Foto 65. Festival dışında her hangi bir günde Alâeddin sokak

Foto 66. Cumhuriyet cad. yöresel ürünler kültürel sanatlar alanı festival zamanı

Foto 67. Cumhuriyet cad. yöresel ürünler kültürel sanatlar alanı

Beypazarı şehrinde çevreden toplanan çeşitli otlar, erişte, salça, tarhana çorbası, bazlama, gibi ürünler evlerde yapılıp, Çarşamba günleri ve özellikle Cumartesi günü kurulan pazarlarda Özellikle Ankara'dan gelen turistlere sunulmaktadır.

Foto 68. Pazarda yöresel gıdalar

4. 1. 3. 2. Atölye Tipi Sanayi

Hammaddeyi başka alanlardan sağlayan ve mamul maddeyi de başka bölgelere ya da imalat faaliyetlerinin yer almış olduğu alanlara satabilen imalatın evden çıkıp “atölye” adı verdiği binalarda toplanmalarıyla ortaya çıkan faaliyet tipine atölye tipi imalat denir. Orta Anadolu da yaygın olan bu faaliyet tipi Beypazarı şehrinin de temel sanayisini oluşturmaktadır. Bu sanayi özellikle Osmanlı döneminden kalma el işçiliğine dayanmaktadır.

Osmanlı döneminde şehirselleşmelerin kendi üretim örgütleri vardır ve bu örgütler sadece şehre değil şehrin merkezlik ettiği bölgeye hizmet etmiştir. Beypazarı da hizmeti çevre dışına taşınan yoğun üretim ile şehir ekonomisine katkıda bulunabilecek tarzda uzmanlaşmıştır.

Çarşı esnafı her mesleğe göre grup grup yerleşmiştir. Dikiciler, Kunduracılar, kuyumcular, demirciler, Bakırcılar semerciler, Yağcılar, terziler, dokumacılar, saraçlar, bostancılar, Çilingirler, Dokumacılar, yemeniciler gibi.

Özellikle eski yerleşim yeri olan Beytepe mahallesinde yer alan Çilingirler sok, dikiciler sokak, kalaycılar sokak demirciler sokak Osmanlı döneminden beri aynı özellikte devam etmektedir.

Şimdi bu meslekleri teker teker açıklamak uygun olacaktır.

Dokumacılık; Beypazarı'nda bir aile mesleği olarak devam ettirilmektedir. Pamuk, suni ipek ve yün ipliği kullanılmaktadır. Dokuma tezgâhlarında kışlık yelek, şalvar ve ipek el dokumacılığı olan ve Bürgü denilen kadın başörtüsü dokunmaktadır. Çok eski zamanlardan kalma bu örtü halen Beypazarılı hanımlarda kullanılmaktadır.

Foto 69. Beypazarı'nda Yöresel Kıyafetli Hanımlar

Foto 70. Beypazarı'nda Yöresel Kıyafetli Hanım

Yine dokumacılıkta el işlemeli çevreler ve sırma işleri vardır. Bindallı, tülbent Mermerşahi, ve tül yöresel olarak halen devam ettirilmektedir. Özellikle Halk eğitim merkezlerinde bu açılan kurslar ile yaşatılmaya devam etmektedir. Özellikle turizmde önemli yere sahiptir.

Demircilik; örs, çekiç, balyoz, ve maşa kullanarak ateş ocaklarında demire şekil veren demircilerin sayısı oldukça azalmıştır.

Foto 71. Demirciler sokakta “demirci”

Dövme Bakırcılık; Beypazarı'nda en çok ilerleyen el sanatlarından biridir. Madeni çekiç ve örs ile döverek güğüm, tencere, tava, kazan, ibrik ve sigaralık gibi eşyalar yapılmaktadır. Bu eşyalar şehrin hala tarım ve tarım sektörüne hizmet ettiğini göstermektedir. Yine bu eşyalar, şehrin sitiesyon özellikleri açısından şehrin çevresindeki köyleri etkilediği ve bu köylere hizmet ettiğinin de göstergesidir. Daha çok yöre halkı tarafından kullanılan bu eşyalar; ayrıca turizmin gelişmesi ile birlikte süs eşyaları olarak da turistlere sunulmaktadır.

Foto 72. Bakırcılar sokakta “Bakırcı”

Semercilik; eski tarihlerde oldukça geçerli bir meslek olan semercilik ulaşım araçlarının zamanla değişmesiyle önemini kaybetmiştir. Ancak semerciliğin halen var olduğu ender şehirlerden biridir. Saraçlık; Eyer, at takımlar, araba koşumları başta olmak üzere deriden ve meşinden çeşitli eşyalar yapanlara “Saraç” bu mesleğe de saraççılık denilmektedir. Beypazarı’nda halen yaşatılmaktadır.

Foto 73. Semerci

Gümüş İşlemeciliği (Telkari); Beyazır'ının en önemli el işlerindedir. Külçe halindeki gümüşün sahaflar tarafından işlenir tel haline getirilen gümüş ustalar tarafından işlenerek şekil verilir. İnce telden takı süslemeciliği olan telkarinin Beyazırı gelirinde önemli yere sahiptir. Bu konuda çeşitli kurslar verilerek da ha geliştirilmeye çalışılmaktadır. 40 atölyede gümüş işlemeciliği yapılmaktadır.

Foto 74. Gümüşçüler Çarşısında gümüş imalathaneleri.

El işçiliği dışında aşağı sanayi çarşısında torna, tasfiye, elektrik ve marangozluk atölyeleri ile mobilya otobüs, kamyon, jeep, traktör onarımları da yine Hacıkara mahallesinde yer alan tamirciler sokak ile küçük sanayi sitesinde yapılmaktadır.

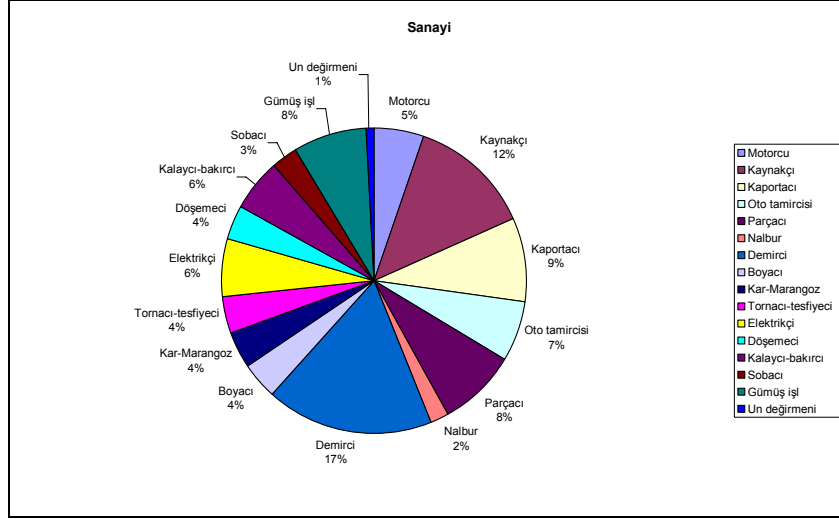

Foto 75. Tamirciler sanayi sitesinde oto tamircileri

Tablo 22: 1999 yılındaki bazı sanayi kuruluşları

Adı	Sayısı
Motorcu	27
Kaynakçı	65
Kaportacı	45
Oto tamircisi	33
Parçacı 42	42
Demirci	90
Kalaycı bakırcı	29
Gümüş İşlemeciliği	40
Karasör-marangoz	20
Tornacı- tasfiyeci	20
Elektrikçi	30
Döşemeci	18
Nalbur	9
Boyacı_otokarasör	20
Sobacı	13
Un Değirmeni	4

Grafik 4: 1999 yılındaki bazı sanayi kuruluşlarının sanayideki payı

4. 1. 3. 3. Fabrika Tipi Sanayi

Beypazarı şehrinin sanayi kuruluşları geleneksel sanayi tarihi çarşı merkezinde kurulmuş iken, tamirciler; şehrin batısındaki Aşağı Sanayi Sitesine kurulmuştur; ancak özellikle 1980 den sonra şehrin batıya doğru gelişmesi zamanla sanayi tesislerinin şehrin ortasında kalmasına neden olmuştur. Bu durum sonucunda belediye ve marangozlar sanayisi kooperatifi tarafından şehrin doğusundaki verimsiz killi marnlı ve kırgıbayır özelliği gösteren Akyazı mevkiinde Marangozlar sanayi sitesi adı altında yeni sanayi sitesi kurulmuştur. Aşağı Sanayi sitesindeki sanayi tesisleri buraya taşınması planlanmış ve organize sanayi sitesi kurulmuştur.

Sanayi tesisleri ilk olarak Hacıkara Mahallesi sınırları içinde yer alan küçük sanayi sitesi ve Tamirciler sokakta yer almaktaydı. Bu alanda karasör

sanayi gibi sanayi tesisleri de bulunmakta idi. Daha sonra şehrin batıya doğru gelişmesi ile birlikte sanayi tesisleri şehrin içinde kalmıştır. Sanayi alanını şehrin doğusunda Akyazı mevkiine taşınması planlanmış ve yeni sanayi sitesi kurulmuştur. Yine burada marangozlar sanayi, demirciler sanayi alanları kurulmuştur. Yine sanayi tesislerinin yoğun olduğu başka bir alan ise Ankara yolu üzeridir.

Foto 76. Akyazı mevkiinde sanayi

Beypazarı sanayisinde önemli yere sahip olan Osmanlı döneminde at arabaları yapımı olarak başlayan Karasör ve marangoz sanayi de Beypazarı ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Beypazarı çevresinin ormanlarla kaplı olması burada bu tür sanayinin gelişmesine neden olmuştur. Atölye Sanayi olarak başlamış; ancak günümüzde Türkiye çapında üne sahip çok ileri durumdadır. Modern yöntemlerle yapılan Karasör sanayi 1988 yılında Beypazarı Marangozlar Sanayi sitesi kooperatifi tarafından Akyazı mevkiine marangozlar sanayi sitesi kurulmuş ve bu sanayi bu alanda ve Ankara yolu üzerinde faaliyetlerine devam etmektedir.

Bununla birlikte gıda sanayi olarak; tavuk çiftlikleri özellikle ile 1980 yılında kurulan BEYYEM adında yem fabrikaları, süt fabrikaları, un fabrikası maden suyu işletilmeleri önemli yere sahiptir.

Yıllık 116 bin ton üretimle Türkiye'de beyaz et sektöründe ilk iki firma arasında yer alan BEYPİLİÇ, Beyyem A.Ş. ile başlamıştır. Beyyem A.Ş. Beypazarı'nda karma yem üretmek amacı ile 1979 yılında kurulmuştur. Karma yem üretimi yapan fabrika, 1981 yılı Ekim ayında üretime başlamıştır. Beyyem A.Ş. öncülüğünde piliç eti üretimi yapmak üzere 1986 yılında BEYPİLİÇ kurulmuştur. Beypi A.Ş. 1987 Ağustos ayında Bolu-Göynük'te kurduğu kesimhane ile piliç eti üretimine başlamıştır. Damızlık kümesleri, kuluçkahane ve üretim kümesleri yatırımları yapılarak faaliyetin tam entegre olması sağlanmıştır. Beypazarı İlçesinde başlayan yatırımlar daha sonraki yıllarda Bolu İlinde devam ettirilmiştir. Bolu İlinde, ikinci bir kuluçkahane, karma yem fabrikası ve kesimhane ile çok sayıda damızlık ve üretim kümesleri yatırımları gerçekleştirilmiştir. Piliç eti üretiminde pişirilmiş ürünlere kadar geniş bir ürün portföyü sağlanmış, tam yağlı soya üretim gibi karma yem üretime destek yan yatırımlarda gerçekleştirilmiştir. 1995 yılında BEYPİ A. Ş nin merkezi Bolu'ya alınmıştır. 2004 yılında ise Beyyem A.Ş. tüm varlıkları ile Beypi A.Ş. ye katılmıştır.

Beypiliç; 1994 yılında 233.510 ton olan Türkiye'nin piliç eti üretimi, 2005 yılında 954.936 tona yükselmiştir. Türkiye piliç eti sektörünün önde gelen firmalarından olan Beypiliç, 2008 yılında en fazla ihracat yapan firmalar

arasında yerini aldı. Beypiliç, 5 bin tonun üzerinde gerçekleştirdiği ihracatla, hayvansal ürünler ihracatı kategorisinde en başarılı 4. büyük firma oldu. Ağırlıklı olarak Azerbaycan, Irak, Tacikistan, Bosna-Hersek ve Kıbrıs'a ihracat yapan Beypiliç, 2007 yılında toplam 3,4 milyon ABD doları ihracat gerçekleştirdi.

Beypazarı'nın diğer önemli fabrikası ise Beypazarı Doğal Maden suyudur. Beypazarı maden suyu, Karakoca Doğal Maden suyu işletmesi tarafından 1957 yılında açılmıştır. İşletmenin maden suyu şişeleme kapasitesi saatte 200.000adet şişedir. Bu rakam ile iç tüketimde %22 pay sahibidir. Beypazarı Maden suyunun başlıca ihracat pazarlarına bakıldığında Arabistan, K.K.T.C. Almanya, İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Danimarka olduğu görülmektedir

Genel olarak Beypazarı sanayisi geleneksel olarak devam ederken bir yandan da modern yöntemlerle geliştirilmeye çalışılmaktadır.

4. 2. NÜFUSUN FONKSİYONEL NİTELİKLERİ

Nüfus, sınırları belli bir alanda yaşayan insan sayısıdır. Nüfusun özellikleri, nitelikleri yaşadığı doğal ortamdan etkilenmekte ve doğal ortamı etkilemektedir. İnsan ile doğayı karşı karşıya getiren, aralarındaki ilişkiyi, birbiri üzerindeki etkilerini ortaya koymak yeryüzünde yaşayan insan sayısını, dağılımları, hareketleri ve niteliklerini anlamak açısından önemlidir. Nüfusun özelliklerini ve dağılımını etkileyen temel faktörler doğal faktörler (iklim, bitki örtüsü, yer şekilleri ve toprak özellikleri), ile beşeri faktörler (tarım, sanayi, hizmet, yeraltı zenginlikleri)dir. Nüfus her an değişen dinamik bir olaydır. Zaman içinde doğumlar, ölümler, göçler, doğal afetler, tarih boyunca yaşanan olaylar nüfusun miktarı ve niteliklerinin dağılımında değişikliklere neden olmaktadır. Bu nedenle nüfus özelliklerinden bahsedilirken tek bir yıldan değil nüfusun yapıldığı ilk yıllardan son nüfus sayımına kadarki dağılımının verilmesi daha doğru olacaktır. Ancak Beypazarı şehrinde Osmanlı döneminden önceki dönemlere ait nüfusu belli değildir. Osmanlı döneminde de başlangıçta devlete belirli hizmetler yapmakla yükümlü olan memur ve sipahilere bırakılan gelir kaynaklarının nicelik ve değişimlerini saptamak amacıyla 30- 40 yılda toprak ve nüfus sayımı yapılmaktaydı. Yine o dönemde gerek vergilerin saptanması gerekse askere gidecek asker sayısını belirlemek temel amaç olduğundan yalnızca erkek nüfus sayılmaktaydı. Yine tarih içinde Beypazarı'nda çıkan yangınlar tarihi belgelerin yanmasına da neden olduğundan Beypazarı şehrinin nüfusu incelenirken yeterli bilgilerin bulunamamasına neden olmuştur.

Osmanlı döneminde nüfus tespiti Tahrir defterlerinden yapılmaktadır. Tahrir defterleri incelendiğinde, Osmanlı İmparatorluğu döneminde 3 sayım yapılmıştır. Üçüncü sayımda o dönemde kasaba özelliği gösteren Beypazarı'nın faal nüfusu 1683, kaza merkezinin toplam nüfusu ise 8415 kişidir. 1893 tarihli salnameye göre 5805 (YILDIRIM,2006), 1907 tarihli Ankara Vilayet Salnamesine göre Beypazarı Kasabasının nüfusu 6. 374 kişidir (Yurt Ansiklopedisi). Bugün ise 11 mahalleden oluşan şehrin 2007 nüfusu 34. 496 dır. Cumhuriyet döneminde şehrin nüfusu tabloda gösterilmiştir.

Tablo 23: Beypazarı İlçe Merkezinin 1927–2007 yılları arasındaki toplam nüfus ile erkek- kadın nüfusları

YILLAR	TOPLAM	ERKEK	KADIN
1927	5294	2449	2845
1935	5794	2802	2955
1940	5268	2441	2827
1945	5357	2510	2847
1950	5913		
1955	7419	3768	3651
1960	8854	4418	4436
1965	9860	4976	4884
1970	12.830	9737	6093
1975	14.963	7772	7191
1980	16.971	8856	8115
1985	21.672	11.243	10.429
1990	26.225	13.674	12.551
2000	34.441	17.277	17164
2007	34.496	17.047	17.449

1927–2007 yılları arasında genellikle nüfusun sürekli arttığı gözlenmektedir. Özellikle 1965 yılından sonra şehir nüfusu daha çok artmıştır. Bunda Orta Anadolu linyit İşletmesinin açılmasının etkisi fazladır. Böylece Beypazarı şehri hem ilçenin köylerinin hem de çevre ilçe köylerinin

çekim alanı haline gelmiştir. 1980- 85 yılları arasında bu linyit işletmesine Çayırhan Termik Santrali'nin açılması ile şehir nüfusu daha da artmıştır.

4. 2. 1. Nüfusun Sosyal Nitelikleri

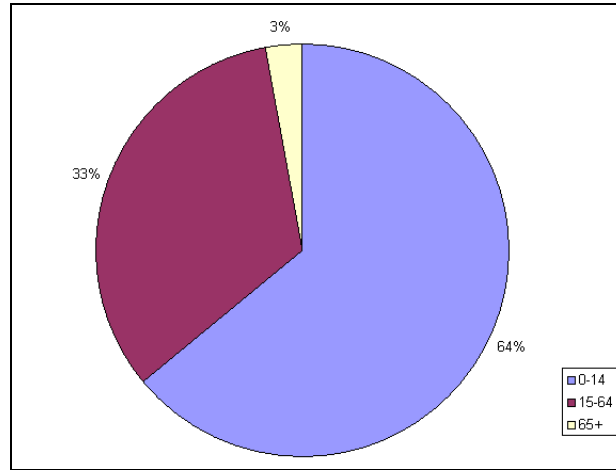
Bir yerdeki nüfusun nitelikleri nüfusun sayısı kadar önemlidir. Ülkenin yaş, cinsiyet özellikleri ve eğitim durumları nüfusun sosyal niteliklerini belirtmektedir. Nüfusun sosyal niteliği ise o yerin gelişmişlik özelliklerini, insan kaynaklarını verir.

Nüfusun yaş yapısı, işgücü potansiyeli, günlük talep ve istekleri gelecekteki durumları belirlemek için önemlidir. Yaş analizleri çocuk nüfus olarak kabul edilen 15 yaş altındakilerin miktarlarını ifade ederken, yetişkin nüfus 15- 64 yaş, yaşlı nüfus ise 65 yaş üstünü ifade etmektedir. Aşağıdaki tablo ve grafikte 2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre nüfusun yaş yapısı ve çocuk, yetişkin ve yaşlı nüfusun toplam nüfustaki oranları verilmiştir.

Tablo 24: Beypazarı şehrinin 2000 yılı nüfusunun yaş yapısı

YAŞ GRUBU	TOPLAM	ERKEK	KADIN
TOPLAM	34441	17277	17164
'0-4	2891	1522	1369
'5-9	3058	1557	1501
'10-14	3557	1832	1725
'15-19	3782	1955	1827
'20-24	2851	1293	1558
'25-29	2935	1460	1475
'30-34	2824	1419	1405
'35-39	2843	1370	1473
'40-44	2612	1379	1233
'45-49	1930	1024	906
'50-54	1404	736	668
'55-59	947	459	488
'60-64	844	380	464
'65-69	1951	881	1070
'BİLİNMEYEN	12	10	2

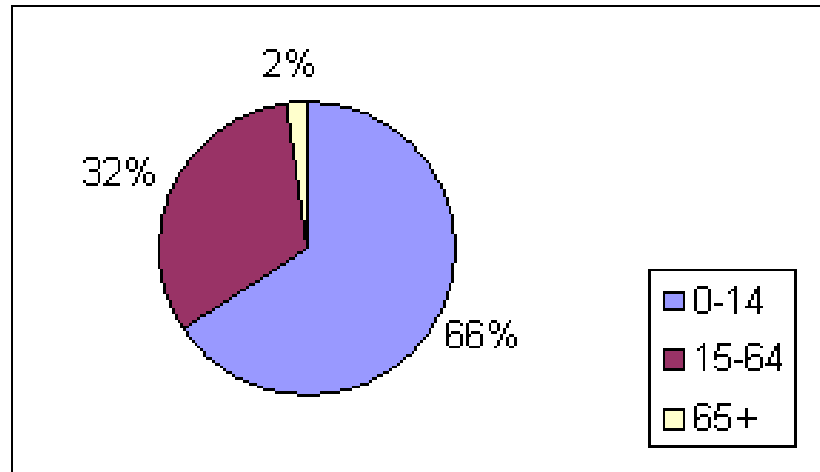
Grafik 5: Beypazarı'nın 1990 yılında toplam nüfus içindeki yaş dağılımı

Tablo 24 ve grafik 5 incelendiğinde Beypazarı şehrinde çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki payının fazla olduğu görülmektedir. Bu da Beypazarı nüfusunun genç bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocukların bulunduğu 0- 14 yaş grubunda toplam 43.947 kişi bulunmaktadır. Bu nüfusun toplam şehir içindeki payı ise %64 tür. 15- 64 yaş grubunda ise 22.972 kişi olup toplam şehir nüfusu içindeki payı %33 tür. 65 yaş üstü yaşlı nüfusun şehir nüfusu içindeki payı ise 1951 kişi ile toplam nüfus içinde en az paya sahiptir (%3). 1990 yılındaki toplam nüfus içindeki yaş dağılımına bakıldığında çocuk nüfusun azalırken yaşlı nüfusu artmaktadır. Bu da ekonomik ve sosyal olarak gelişmeye başladığını, ortalama yaşam süresinin arttığını ifade etmektedir.

Grafik 6: Beypazarı'nın 2000 yılında toplam nüfus içindeki yaş dağılımı

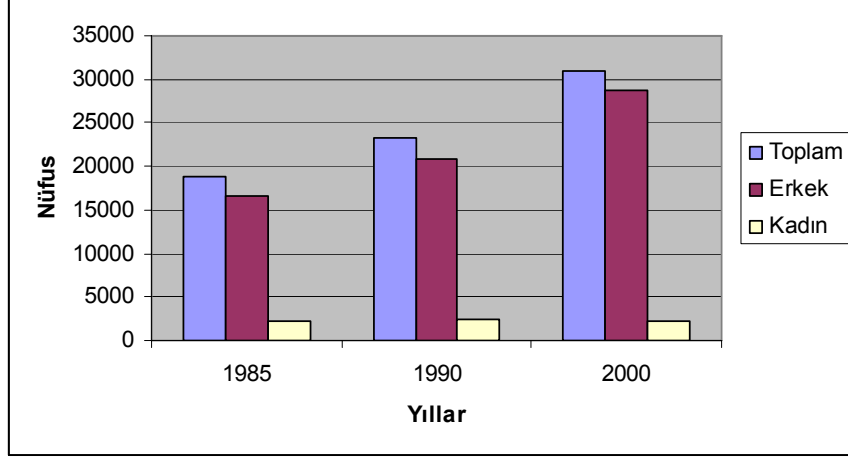
Tablo 23 incelendiğinde toplam nüfus içerisinde 1960 yılına kadar kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğu; ancak 1960 yılından sonra erkek nüfusunun kadın nüfusundan fazla olduğu görülmektedir. Elbette ki

bunda Orta Anadolu Linyit İşletmesi ve Termik santrallerin açılması ile çalışmak için çevre köylerden şehre yapılan göçün etkisi yadsınamaz.

Nüfusun nitelikleri arasında yer aşlan diğer özellik ise nüfusun eğitim özellikleridir. Beypazarı şehrinde bugün 7 lise, 20 ilköğretim okulu, 5 ana sınıfı, dört dersane iki mesleki çıraklık okulu ve iki yüksek okul bulunmaktadır (TORUN, 2004).

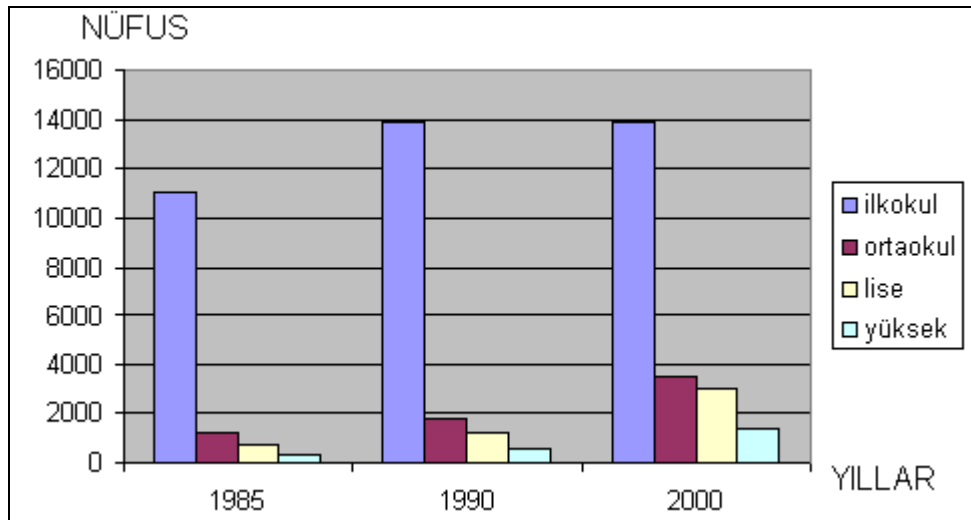
2000 yılı verilerine göre 34.441 kişi olan toplam nüfustan 30.973 kişi okuma yazma bilmektedir. Okuma yazma bilenler içerisinde 15.518 kişi ile kadın nüfusu, 15.455 kişi ile erkek nüfusundan fazladır. 1985 yılında toplam 21.672 kişi içerisinde 18.870 kişi okuma yazma bilmektedir. Bunlardan da 9812 kişi ile erkek nüfusu 9058 kişi ile kadın nüfusundan fazla okuma yazma bilmektedir. 1990 yılında ise toplam 26.225 kişi içerisinde 23.341 kişi okuma yazma bilmekte ve erkek nüfus (12.184), Kadın nüfusa (11.157) göre daha fazla okuma yazma bilmektedir. Yine Grafik 7'de 1985, 1990 ve 2000 yıllarındaki okuma yazma bilen nüfus ve cinsiyet dağılımında da görüldüğü gibi okuma yazma bilenlerin sayısı giderek artmakta ve genel olarak okuma yazma bilenler içinde erkek nüfusu kadın nüfusuna göre daha çoktur.

Grafik 7: 1985, 1990 ve 2000 yıllarındaki okuma yazma bilen nüfus ve cinsiyet dağılımı

Okuma yazma bilen nüfus içinde Grafik 8 de görüldüğü gibi ilkokul mezunu verilen yılların tümünde de fazladır. Nüfus içinde en az yeri ise yüksek lisans mezunlar kaplamaktadır.

Grafik 8: 1985, 1990 ve 2000 yıllarında okuma yazma bilen nüfusun bitirdiği okula göre dağılımı

Grafik 8 de görüldüğü gibi özellikle 1990- 2000 yılları arasında yüksek lisans mezunlarında daha fazla artış gözlenmektedir. Bunda 1995- 1996 eğitim ve Öğretim döneminde ilçe merkezinde Ankara Üniversitesine bağlı Beypazarı Meslek Yüksekokulu açılmasının etkisi vardır. Şehirlerde açılan üniversite ve yüksekokullar şehirlerin eğitim seviyesini de yükseltmektedir. Genel olarak Beypazarı'nda okuryazar oranı 2004 yılı verilerine göre %90,97 dir. Yine aynı verilere göre bu ıramada 872 ilçe içinden 124. sırada yer alarak eğitim seviyesi yüksektir.

4. 2. 2. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri

Nüfus; meslekler, faaliyet kolları, işsizlik gibi ölçütler açısından değerlendirildiğinde toplumun ekonomik yapısı belirlenmektedir. Toplam nüfusun bir bölümü faal nüfusu ifade eder. Genellikle; çocuk ve yaşlı nüfus dışındakiler faal nüfustur. Bu durumda 15–64 yaş arasındaki nüfus faal nüfustur. Çalışan nüfusun büyüklüğü ya da faaliyet kollarına göre dağılımı toplumların sosyoekonomik özelliklerini ve hangi sektörde geliştiğini yansıtmaktadır.

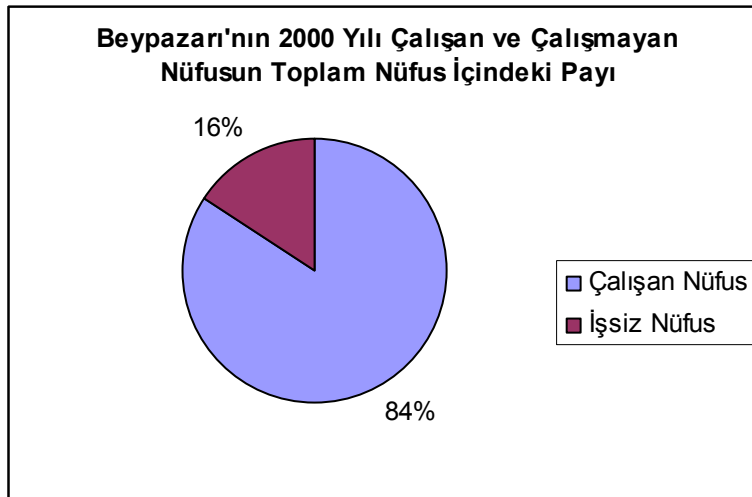
Beypazarı'nda iktisaden faal nüfusa baktığımızda 1990 yılında 16912 olan faal nüfus(15–64 yaş) 2000 yılı verilerine göre 22.972 kişidir. 2000 yılı verilerine göre faal nüfusun 11475 kişi erkek, 11497 kişi ise kadın nüfusu oluşturmaktadır.

Beypazarı'nda 2000 yılı verilerine göre toplam nüfusun % 84'ü herhangi bir işte çalışırken %16 sı işsiz nüfusu oluşturmaktadır.

Tablo 25: Beypazarı 2000 yılı toplam nüfus, çalışan ve işsiz nüfus miktarı

Toplam Nüfus	Çalışan Nüfus	İşsiz Nüfus
34441	8334	1556

Grafik 9: Beypazarı'nın 2000 yılı çalışan ve işsiz nüfusun toplam nüfus içindeki payı

Beypazarı'nda çalışan nüfusun iktisadi faaliyet kollarının dağılışına bakıldığında hizmet sektörünün daha fazla yer kapladığı görülmektedir. Yine Tablo 26 ve tablo 27 bakıldığında 1990 yılında hammadde ve sanayi kollarında çalışan nüfusun 2000 yılında azalırken hizmet sektöründe artış gözlenmektedir. Hizmet sektörünün 1990 yılında toplam sektör içinde % 46'lık paya sahip iken 2000 yılında bu pay daha da artarak %56'ya çıkmıştır.

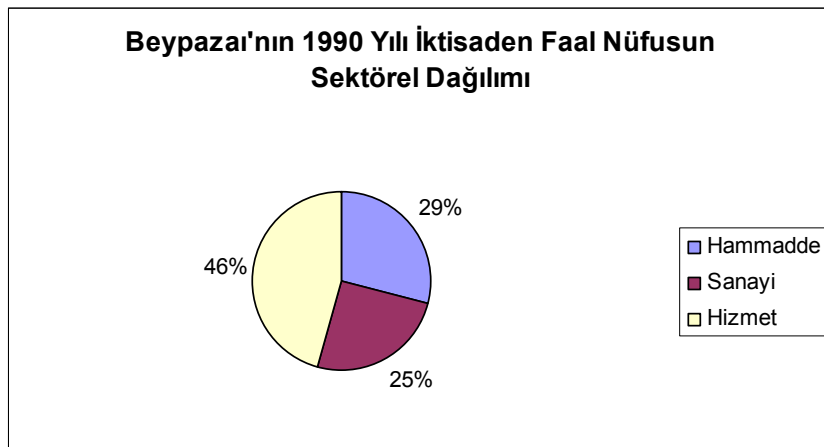
Tablo 26: 1990 yılında kadın, erkek ve toplam nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı

	Hammadde	Sanayi	Hizmet
Erkek	1921	2082	3527
Kadın	529	55	304
Toplam	2450	2137	3831

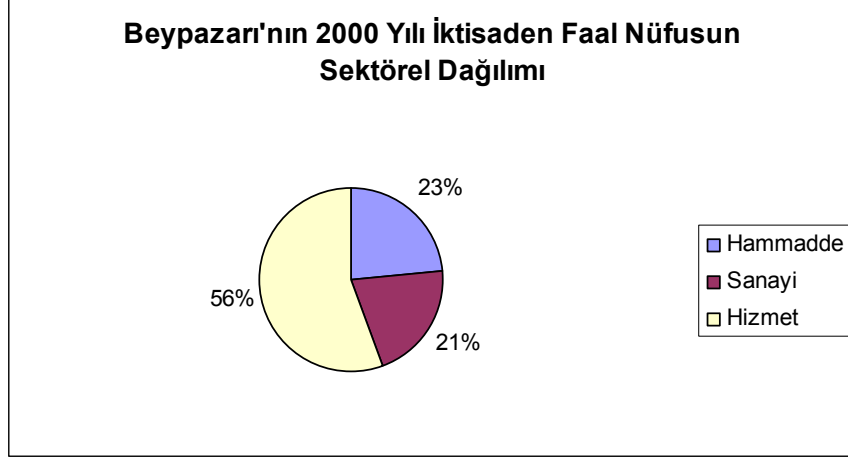
Tablo 27: 2000 yılında kadın, erkek ve toplam nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı

2000	Hammadde	Sanayi	Hizmet
Erkek	1405	1718	3947
Kadın	530	49	685
Toplam	1935	1767	4632

Grafik 10: Beypazarı'nın 1990 yılı iktisaden faal nüfusun sektörel dağılımı

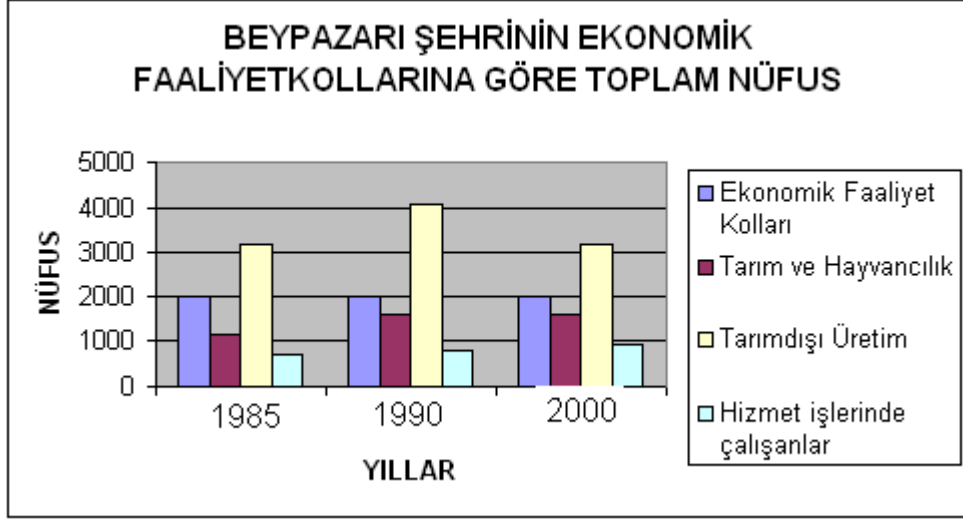

Grafik 11: Beypazarı'nın 2000 yılı iktisaden faal nüfusun sektörel dağılımı

Hizmet sektörü içinde 2291 kişi ilk sırada toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel, hizmetler alırken ikinci sırada 1283 kişi ile toptan, perakende, ticaret, lokanta ve otel işletmeciliğinde, 415 kişi ulaştırma, haberleşme ve depolama işlerinde çalışanlar almaktadır. Geriye kalanlar ise mali kurumlar, sigorta şirketleri, elektrik, gaz ve su ile diğer hizmet faaliyetlerinde çalışmaktadır.

Grafik 12: Beypazarı'nın ekonomik faaliyet kollarına göre toplam nüfusun dağılımı

2000 yılında son hafta itibariyle faal nüfusun 22972 kişiden 8334 kişi çalışırken, 1556 kişi işsiz, geriye kalanlar ise herhangi bir işgücünde olmayanlardır. Son hafta çalışan nüfusun iş kollarına göre dağılımı tablo 28 de verilmiştir.

Tablo 28: 2000 yılı nüfusun son haftadaki faaliyet kolları ve cinsiyete göre dağılımı

İktisadi Faaliyet kolu	Toplam	Erkek	Kadın
Tarım ve Hayvancılık	1590	1059	531
İmalat Sanayi	1105	1062	43
Madencilik	363	361	2
Elektrik gaz, su	269	263	6
İnşaat	660	656	4
Toptan perakende Ticaret, lokanta ve Oteller	1283	1179	104
Ulaştırma, Haberleşme, Depolama	415	397	18
Mali kurumlar, Sigorta vb.	368	303	65
Toplum Hizmetleri	2193	1797	494
Toplam	8334	7070	1264

Beypazarı şehrinde ekonomik faaliyet kollarına göre nüfusun dağılışında tarım sektörünün öneminin giderek azaldığı görülmekte buna karşın hizmet sektörü önemini artırmıştır. Beypazarı şehrinde hizmet sektörün gelişmesinde temel etken tarım sektörü olmuştur. Bu nedenle tarımın önemi olukça fazladır. İstatistikî veriler ve yapılan yerinde gözlemler sonucunca üçüncül sektör olan hizmet sektörü çalışan nüfusun sektörlere göre dağılışından da anlaşılacağı üzere burada birincil sektör gibi gelişmiş ve ekonominde en önemli yeri almıştır. İkinci sırada ise birincil sektör olan hammadde sektörü yer alırken üçüncü sırada ikincil sektör olan sanayi gelişmiştir.

5. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Kuruluşundan bugüne kadar çeşitli gelişim evreleri yaşayan Beypazarı ve çevresi Paleolitik'ten beri yaşam alanı olmuş; Hitit, Frig, Galatlar, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı uygarlıklarının etkisinde kalmıştır. Köklü tarihsel geçmişi olan şehrin Orta Tunç devrinden beri tarihi yolların kesişim noktasında olması, özellikle ticari fonksiyonunun gelişmesine etki etmiştir.

Bulunduğu coğrafi konumun etkisi ile uzun yıllar çevresinin alış veriş merkezi olan Beypazarı şehri, bu özelliğini günümüzde de sürdürmektedir. Etki alanı; başta mülki idari bölüş bakımından Beypazarı ilçesine bağlı çevre köyler olmak üzere, çevredeki diğer köy, kasaba ve şehirlerdir. Beypazarı şehrini ticareti tarih öncesi dönemlere kadar inmektedir. Tarihi Kral ve Bağdat yolu üzerinde bulunması Beypazarı'nda çok eskiden beri ticari faaliyetlerin gelişmesine neden olmuştur. Adını aldığı pazar ise bu durumun kanıtlar niteliktedir. Beypazarı şehrine adını verdiği pazar; Osmanlı döneminde düzenli olarak Cuma günleri kurulmuştur. Günümüzde ise cumartesi günleri kurulmakta ve özellikle yaz aylarında Beypazarı'na canlılık katmaktadır.

Kuruluşundan bugüne çeşitli evrimler geçiren Beypazarı şehri, kurulduğu yerde öncelikle suyun kolay bulunması, iklim özellikleri, yiyecek ihtiyacını karşılamak amacıyla gerçekleştireceği ekonomik faaliyet türleri ve tarihi yol güzergahı üzerinde olmasından dolayı güvenliğinin sağlayacağı bir yer özelliklerini aramıştır. İlk olarak kuestaların arasında kalan senklineal çukurluklara yerleşen Beypazarı, zamanla batı ve güneybatıya doğru

gelişmiştir. Güneybatıya doğru gelişmesinde özellikle, Orta Anadolu Linyit İşletmesi ve Çayırhan Termik Santrali'nin kurulması etkili olmuştur. Burada çarpık kentleşmeyi engellemek için kooperatifleşmeye gidilmiştir.

Özellikle Osmanlı döneminde bir kasaba özelliği gösteren Beypazarı şehri, önceleri nahiye merkezi, iken ardından kaza merkezliği yapmıştır. Yine Beypazarı'nın salnamelere göre yönetim merkezi olan bir yerleşim birimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün ise nüfus artışına paralel olarak tarım dışı sektörlerin gelişmesi özellikle tarımın hizmet sektöründe meydana getirdiği değişimler, tarımda çalışan insan sayısının azalması bize şehir özelliği taşıdığını göstermektedir.

Beypazarı şehrinin arazi kullanımına baktığımızda; kentsel idari sınırı içinde kalan arazinin mera alanları ile kuru tarım yapımına uygun araziler olduğu görülmektedir. İnözü vadisinde sulu tarım yapılmaktadır. Beypazarı şehrinin ekonomisinde tarımın etkisi oldukça fazladır: Beypazarı şehrinin ticari faaliyetleri büyük oranda tarıma dayanmaktadır. Özellikle havuç üretimi Beypazarı'nı tarımına katkısı oldukça fazladır. Beypazarı şehrinin İnözü vadisi ve şehir yerleşmelerin güneyindeki alanlarda yapılan tarımsal faaliyetler içinde özellikle havucun şehir ekonomisine katkısı oldukça önemlidir. Havuç lokumu ve suyu, havuç döneri gibi gıda sanayinin hammaddesini oluşturmaktadır.

Beypazarı'nda genellikle atölye tipi sanayi yaygındır. Geleneksel el sanatlarının yürütüldüğü atölye tipi sanayi, Beypazarı ticaretinin canlı kalmasını sağlayan bir diğer sanayi koludur. Yine Beypazarı çarşısında faaliyetini sürdüren semercilik, demircilik atölyeleri ile tarihi çarşısında yer alan dükkânların içine bakıldığında çoğunlukla tarımsal aletler satıldığı görülmektedir.

Beypazarı şehrinin şehir içi arazi dağılımına bakıldığında ticari faaliyetlerin tarihi çarşıda özellikle Alâeddin Sokak, Demirciler Sokak ile yine tarihi bir mahalle olan Beytepe Mahallesi'nde yoğunlaştığını görmekteyiz. Osmanlı döneminde çarşılar bir meydan etrafında tek katlı binalardan oluşan dar sokakları olan ve uzmanlıklarına göre sınıflanan bir özelliktedir. Osmanlı şehri olan Beypazarı şehri de bu özellikleri halen taşımaktadır. Demirciler, döşemeciler, bakırcılar vs. gruplanmıştır. Ancak Beypazarı çarşısı meydan özelliğini yitirmiştir.

Bütün bu değerlendirmelere bakılarak, Beypazarı'nın ŐehirleŐme yolunda önemli gelişmeler kat ettiğini ve gelişmeyi sŸrdüren bir yerleşim merkezi olduğunu sŸyleyebiliriz.

Kuruluşundan gŸnŸmŸze çeşitli gelişim evreleri geÇiren Beypazarı, Osmanlı dŸneminde yŸnetim merkezliği yapan bir Şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. GŸnŸmŸzde ise yine yŸnetim merkezliği (ilÇe merkezliği) yapan bir Şehirdir. Ancak, burada bir ayırım yapmak doğru olacaktır. Her ilÇe merkezliği yapan yerleşme, Şehir değildir. TŸrkiye İstatistik Kurumu idari bŸlŸnŸŐte il ve ilÇe merkezlerinin tamamını Şehir olarak kabul etmektedir; ancak bilimsel olarak bu doğru olmamaktadır. Bir yerleşim merkeze bilimsel anlamda Şehir diyebilmemiz işin nŸfusunun 30.000 Ÿzerinde olması ve ekonomisinin tarım dışı sektŸrlere dayanması gerekmektedir. Bir başka deyişle Şehir olabilmesi işin; nŸfus artışına paralel olarak sanayi, ticaret, eğitim, kŸltŸr, idari, askeri, turistik, sağlık fonksiyonlarının gelişmiş ve geŐimini tarım dışındaki sektŸrlerden sağlayanların sayısının fazla olduğu yerlerdir. Bu bilgiler iŐıđında Beypazarı, 1990 yılından sonra bilimsel anlamda Şehir Ÿzelliđi gŸstermektedir. Ÿzellikle 1999 yılından sonra başlayan turizm faaliyetleri Şehrin gelişiminde bŸyŸk katkıda bulunmuştur. Son yıllarda turizmin gelişmesi ile birlikte otel, lokanta ve yŸresel gıda satıŐları, el sanatları, mesire alanları ile hizmet sektŸrŸnŸn gelişmesine katkıda bulunmuştur. BŸylece, tarım sektŸrŸnde ŐalıŐan insanların sayısı azalırken hizmet sektŸrŸnde ŐalıŐan insan sayısı artmaktadır. Yine son yıllarda artan

küçük sanayi, un sanayi, bankaların sayısındaki artış, resmi kurumlar, İnözü vadisinden çıkan maden suyu, tavuk çiftlikleri gelişmeyi yansıtan başlıca kanıtlardır.

Beypazarı'ndaki küçük el sanayine baktığımızda, geleneksel el sanayinin önemli yer tuttuğunu görmekteyiz. Özellikle gümüş işlemeciliği, (telkari işlemeciliği), bakırcılık, geçmişten günümüze devam eden belli başlı geleneksel el sanayilerdir.

Beypazarı şehrin gelişiminde etkisi olan bir diğer faktör ise Beypazarı'nın çevresindeki maden yataklarıdır. Bunlardan ilki maden suyu yataklarıdır ki Beypazarı'nın tanıtımında da oldukça öneme sahiptir. Özellikle İstihdam açısından Beypazarı şehrine büyük katkı sağlamaktadır. Diğer maden ise; Trona (soda külü) madenidir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi dünyada çok az yerde bulunan bu maden Türkiye'de sadece Beypazarı Şehrinin çevresinde bulunmaktadır. Bu maden işletmeye açıldığında Beypazarı şehrine hem istihdam hem de büyük gelir getirecektir.

Beypazarı'nın bir fay hattı üzerinde bulunması termal yönden de zengin olmasını sağlamıştır. Gerek maden suyu gerekse kaplıca suları hem sanayinin hem de sağlık turizminin gelişmesini sağlamıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında şu bilgileri sıralayabiliriz.

1. Beypazarı şehir sınırına bakıldığında iki farklı alan karşımıza çıkmaktadır. İlki kentsel idari alan sınır, diğeri ise Belediyenin uygulamadaki ve gelecekteki mücavir alan sınırır. Planlama yapılması için öncelikle planlama yapacağınız alanın tespiti önemlidir. Bu durumda karşımıza iki farklı alanın çıkması, planlama konusunda aksaklıklara ve eksikliklere neden olmaktadır.
2. Çayırhan Termik Santrali, Orta Anadolu İşletmesinin varlığı, maden suyu işletmesi gibi nedenlerle çevreden göç almaktadır. Yine turizme açılması ile de kısa süreli nüfus artışları yaşanmaktadır.
3. Çevresinin alışveriş ve ticaret merkezidir.
4. Küçük yöresel ve geleneksel sanayi çevresine önemli hizmetler sunmaktadır. Ancak bazı geleneksel sanayi eski önemini kaybetmektedir. Turizmin etkisi ile telkari işlemeciliği geliştirilmektedir.
5. Geçmişe göre faal nüfusun çoğunluğu hizmet sektöründe çalışmaktadır.

5.2. ÖNERİLER

1. Yerel yönetim organları tarafından yönetilen kentsel idari alanlar, mülki idare bölümlerinin temelini oluşturdukları halde, sürdürülebilir kalkınma bağlamında arazi kullanım planlamalarına gereken önem verilmemektedir. Bu durum Beypazarı için de geçerlidir.
2. Bir yerin gelişmesinde ve planlanmasında mevcut özellikler tam olarak bilinmelidir. Bunun için ise veriler düzenli tutulmalı ve sınıflandırılmalıdır. Beypazarı Belediyesine; iş yerlerinin adres ve mesleklerini öğrenmek için gittiğimde bu verilerin eksik ve yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu verilerin bilgisayar ortamına geçirilmesi de günümüz teknolojisinde bir zorunluluktur. Bununla birlikte Beypazarı Nüfus Dairesine mahalle nüfuslarını almak için gittiğimde, verilerin bilgisayar ortamında olmadığı ve sadece TÜİK'ten gönderilen Beypazarı İlçe nüfus yıllığı bulunduğunu ve bunun da bir öğrenciye verildiği söylenmiştir. Bu da verilerin düzenli tutulmadığını göstermektedir. Beypazarı'nda sağlıklı veri elde etmek önemli bir problem oluşturmaktadır. Özellikle Beypazarı Belediyesi'nde kayıtlar düzenli tutulmamaktadır.
3. Şehrin tümü tarihi zenginliklerle dolu, geleneksel yapısını yaşayan ve yaşatan bir kültür varlığı durumundadır. Turizmi

sadece birkaç eski konağın restore edilmesi ve hizmete açılması olarak algılanmamalıdır. Beypazarı sahip olduğu değerlerle kültür turizmi bakımından tümüyle korunması gereken bir ortamdır. Tarihi mekânda sokakların dar olması ve gelen turistlerin tarihin içinde hissetmelerini sağlamak amacı ile tarihi sit alanına özel otomobillerin girmesi yasaklanmalı ve şehrin dışında bir yere büyük bir otopark düzenlenmelidir. Şehrin otantik yapısını tümüyle sergilemek için şehrin içine motorlu araçların girmesi yasaklanmalı, gelen turistler ve ziyaretçiler servis araçlarıyla belirli noktalara taşınarak yaya olarak gezmeleri sağlanmalıdır. Yetkililerin özellikle bu konuya eğilmeleri zorunludur.

4. Mevcut durumda bile otopark önemli bir sorundur. Şehirde belediyenin açmış olduğu bir otopark vardır; ancak yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle şehir içine giren otomobiller sokak aralarına park etmektedir. Bu da tarihi dokunun korunmasında önemli bir tehdit oluşturmaktadır.
5. Özellikle tarihi mekânlarda tarihi dokuyu geride bırakacak şekilde hazırlanan tabela ve reklâm panolarının tarihi dokuyu bozmadan ve daha küçük olarak hazırlanmalıdır.
6. Tarihi mekânda yer alan tarihi evlerin korumasına daha çok özen gösterilmelidir.

7. İnözü vadisine ulaşım yetersizdir. Buraya servis ya da dolmuş ile geçişler sağlanmalıdır. Şu an ulaşım ya taksi ya da şahısların kendilerine ait otomobili ile ulaşım sağlanmaktadır.

KAYNAKÇA

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı,(1995) "*Mücvir Alanlar ve Fiziksel Planlama*", Fen adamları ve geliştirme Kursu Ders Notu, sf.5 , Ankara.

BEYPAZARI Pusula Dergisi (2008) "Niyazi Ercan ile Söyleşi" sayı 2, sf:32–32, Beypazarı Ticaret Odası.

BEYPAZARI Pusula Dergisi (2008) "Beypiliç ile ilgili haber" sayı 2, sf:28–29, Beypazarı Ticaret Odası.

BEYPAZARI'NIN Sosyal ve Ekonomik Yapısı (2003) "*Tarım*" sf: 59, Beypazarı Ticaret odası, Beypazarı.

BİLGİN, T. (1990) "*Orta Sakarya Vadisinin Jeomorfolojisi,*" Coğrafya araştırmaları dergisi, sayı: 2 sf: 161–192, Ankara.

BOZKURT, T. (2005) *Beypazarı'ndaki Türk Devri Yapıları*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara.

BROWN, P. (1996) "Beypazarı Tahirler Köyündeki Kliseler Üzerine Alan Çalışması" XV. Araştırma Toplantısı 1, sf: 239–242, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara

ÇİÇEK, i. (2001) "*İlhan- Kirmir Çayı Kavşağı Çevresinin Jeomorfolojisi,*" Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi sayı:8 sf: 49, Ankara Üniversitesi, Ankara.

DENKER(TOLUN), B (1976) *Şehir İçi Arazi Kullanımı*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

ERİNÇ, S. (2000); *Jeomorfoloji I*, İstanbul

TÜİK(1985, 1990, 2000)Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Ankara İli.

ERZEN, A. (1946); *İlkçağda Ankara*, Türk Tarih Kurumu yayınları

GÜRGEN, G. (1993); “*Kırbaşı Platosunun Jeomorfolojisi ve Araziden faydalanma Arasındaki İlişkiler*”, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, sayı: 2 sf: 289–306

İDİL, V. (1993) *Ankara Tarihi Yerler ve Müzeler*, sf: 10–14,Net Yayınları,İstanbul.

DPT (2004) *İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması* Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, ,Ankara

İZBIRAK, R. (2001) *Türkiye II*, Öğretmen kitapları Dizisi, M.E. B. Ankara.

KOCAKUŞAK, S. (1990) “*Köroğlu Dağı Güneyinde Nüfus ve Yerleşme Özellikleri*”, Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi cilt: XXXIII sayı: 1–2, sf: 303–320

KOCAKUŞAK, S. (1995) “*Beypazarı ile Karaşar Arasındaki Sahanın Coğrafi Özellikleri*” Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi cilt: XXXVII sayı: 1–2, sf: 659–674

ÖZÇAĞLAR; A. (1994) “*Zile'nin Kuruluşu Gelişimi ve Bugünkü Fonksiyon Özellikleri*” Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, sayı: 3 s 219- 241, Ankara Üniversitesi, Ankara

ÖZÇAĞLAR; A. (2006) *Coğrafyaya Giriş*, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.

ÖZÇAĞLAR; A. (2006) “*Türkiye’de Mülki İdari Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi*”, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Coğrafi Bilimler Dergisi cilt: 3 Sayı: 1, Ankara

ÖZGÜÇ, T. (1945) “*Beypazarı çevresinden getirilen testi ve damga mühür*”, Ankara.

SOMUNCU, M. (1995):*Kayseri Şehri’nin Kuruluşu ve Gelişimi*, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, sayı: 4 s: 127- 146, Ankara Üniversitesi, Ankara.

ŞENER, Y. (1997) *Beypazarı, Tarihte ve Bugün*, Ankara

TEZCAN, B. (1956) “*Nallıhan- Beypazarı Çevresinden Getirilen Kaplar Hakkında*”, Türk Tarih Kurumu Yay. Cilt: XX Sayı. 79 SF: 343- 347

TÜMERTEKİN, E. ÖZGÜÇ, N. (2005) *Ekonomik Coğrafya*, Çantay kitabevi, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N. (1986) “*Türkiye’de yerleşmelerin Evrimi*”, İst. Üniv. Yay. No: 3367, İstanbul.

TORUN, E. (2004) *Bilinen ve Bilinmeyen yönleriyle Beypazarı*, Bey ofset, Ankara

TÜRKİYE İller Ansiklopedisi; cilt: 1 sayfa;92–93

UMAR, B. (1993), “*Türkiye’deki Tarihsel Adlar*”, İnkılâp yay. ,İstanbul.

ÜNAL, N. (1996) “*Beypazarı İlçesinin Yerleşme ve Nüfus Coğrafyası*”, Lisans Tezi, Ankara Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Ankara.

VARDAR, L. E. ,(2005) “*Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzey Araştırması: Ankara İli*”, 24. Araştırma Sonuçları Toplantısı, cilt: 2, sf: 79,

92,93 Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù, Ankara.

VARDAR, L. E. ,(2006) “*Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzey Araştırması: Ankara ve Eskişehir İlleri*”, 24. Araş Sonuçları Toplantısı, cilt: 3, sf: 455- 459Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù, Ankara.

VARDAR, L. E. ,(2006), “*Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzey Araştırması: Ankara ve Eskişehir İlleri*”, 24. Araş Sonuçları Toplantısı, cilt: 3, sf: 459Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù, Ankara.

YILDIRIM, E. N. (2006); “*Ankara Sancağı'nın Tarihi Coğrafya Bakımından Yerleşme Ve Nùfusu (1871–1907)*”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Beypazarı (Ankara) Hâlihazır Haritası, Ölçek: 1/5000 Pafta No: H 27-c1-c2-c3-c4, H28-d1-d4,İller Bankası Genel Mùdùrlùđù Harita Dairesi Başkanlığı, Ankara–1990

Beypazarı'nın Topografya Haritası Bolu Paftası, Ölçek: 1/25000, Pafta No: H 27-c1- c2-c3-c4, H28-d1-d4,Harita Genel Komutalığı Yay. Ankara-1957.

Beypazarı'nın Jeoloji Haritası Bolu Paftası, Ölkçek:1/25000, Pafta No: H 27-c1- c2-c3-c4, H28-d1-d4, Maden teknik Arama Genel Mùdùrlùđù, Ankara.

Beypazarı'nın Toprak Haritası Bolu Paftası, Ölçek:1/25000, Pafta No: H 27-c1- c2-c3-c4, H28-d1-d4, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı APK Dairesi, Ankara.

Beypazarı'nın Arazi Kullanım Haritası Bolu Paftası, Ölçek:1/25000, Pafta No: H 27-c1- c2-c3-c4, H28-d1-d4, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı APK Dairesi, Ankara.

Elektronik Kaynaklar

www.beypazari.gov.tr.

www.beypazaribelediyesi.gov.tr.

www.beypazarito.tobb.org.tr

www.earth.google.com

ÖZET

Yukarı Sakarya bölümünün kuzeybatısında oldukça eski bir yerleşim yeri olan Beypazarı, günümüzde idari bakımdan Ankara iline bağlı 34.496 (2007) nüfuslu bir ilçe merkezidir.

Beypazarı, Anadolu'nun tarihi gelişimine uygun olarak çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Hitit, Frig, Galat, Roma, Selçuklu ve Osmanlı gibi farklı uygarlıkların egemenliği altında kalmıştır ve tarihi yollar (İstanbul- Bağdat) üzerinde olup bugün de yine Ankara- İstanbul yolu üzerinde yer almaktadır. Tarihi yollar üzerinde olması şehrin tarihini zenginleştirmiş ayrıca şehirde ticari faaliyeti de geliştirmiştir.

Kuestaların arasında gelişen tarihi Beypazarı çarşısı önemli ticaret faaliyetlerinin yapıldığı alandır. Bu alan geleneksel el sanatlarını ve yaşam tarzını korumaktadır. Özellikle 1999 yılından sonra tarihi çarşının turizme açılması ile ticarethanelerin sayısı artmıştır.

2000 yılı nüfusu sayımına göre Beypazarı'nın nüfusu 34.441 (Erkek:17277, Kadın:17164) kişidir. Bu miktarın 22972 sini ekonomik yönden faal olanlar, 11457sini faal olmayanlar oluşturmaktadır. Ekonomik bakımdan faal nüfusun sektörlere dağılımı ise şöyledir: Hizmet sektörü; 4632 (%46), tarım sektörü; 1935 (%29), sanayi sektöründe ise;1767 (%25)kişidir. Burada

hizmet sektörü önemli ve gelişmekte iken hizmet sektörünün gelişiminin asıl nedeni olan tarım sektörü gerilemektedir.

ABSTRACT

In this survey we will investigate about the development periods and functional features of Beypazarı. According to the grouping of geographical regions Beypazarı city is located in the Yukarı Sakarya parts of Middle Anatolia region. It is a center of district and administratively connected to Ankara province.

Beypazarı, being 99 km far to the west of Ankara, is on the old Ankara-Istanbul route. As in the past, it tends to be a cultural and economic center in the middle of Ayaş, Güdül, Nallıhan and Kırıscık districts.

By examining the historical development of Anatolia, we observe that the area surrounding Beypazarı was dominated by the HITTITES, FRIGIANS, GALATIANS, ROMANS, and BYZANTINES in the early ages and later by the ANATOLIAN SELJUKS and the OTTOMANS. Beypazarı was on the important historical routes connecting İstanbul to Ankara and Baghdad..

The population of Beypazarı composed of 34.496 (male: 17.047, female: 17.449) persons according to the 2007 Census. According to the 2000, the population of Beypazarı composed of 34.441(male: 17.277,

female: 17164). Of the amount are 22.972 economically active persons and 11.457 economically inactive persons. Economically persons work in public service 4632 (%46), agricultural sector 1935 (%29) and industrial sector 1767 (%25).